

КАЛЕНДАР

[НА РІК ЗВИЧАЙНИЙ]

— 1935 —

НАКЛАДОМ „СВОБОДИ”
81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

КАЛЕНДАР

НА РІК ЗВИЧАЙНИЙ

1935

НАКЛАДОМ „СВОБОДИ”.
81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

- Дня 1. січня. **НОВИЙ РІК („НЮ ІРС ДЕЙ“)**. Святкують у всіх стейтах.
- Дня 12. лютого. **УРОДИНИ ЛІНКОЛНА („ЛІНКОЛН БИРТ ДЕЙ“)**. Цього свята не святкують у кількох полудневих стейтах.
- Дня 22. лютого. **УРОДИНИ ВАШИНГТОНА („ВАШИНГТОН БИРТ ДЕЙ“)**. Святкують у всіх стейтах Злучених Держав.
- Дня 19. квітня. **ВЕЛИКА ПЯТНИЦЯ („ГУД ФРАЙДЕЙ“)**. Уважається урядовим святом у кількох стейтах, в інших звичайно губернатор стейту проголошує його святом спеціальною прокламацією.
- Дня 30. травня. **ДЕНЬ ПРИКРАШУВАННЯ ГРОБІВ („ДЕКОРЕЙШЕН ДЕЙ“ або „МЕМОРІЯЛ ДЕЙ“)**. Святкується в усіх стейтах, з винятком кількох південних стейтів.
- Дня 4. липня. **ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ („ІНДІПЕНДЕНС ДЕЙ“)**. (Святкують у всіх стейтах.)
- Дня 2. вересня. **ДЕНЬ ПРАЦІ („ЛЕЙБОР ДЕЙ“)**. Святкують у всіх стейтах.
- Дня 12. жовтня. **ДЕНЬ КОЛЮМБА („КОЛОМБОС ДЕЙ“)**. Святкують у всіх стейтах з винятком кількох південних стейтів.
- Дня 5. листопада. **ДЕНЬ ЗАГАЛЬНИХ ВИБОРІВ („ДЖЕНЕРАЛ ЕЛЕКШЕН ДЕЙ“)**. Святкується майже в усіх стейтах.
- Дня 28. листопада. **ДЕНЬ ПОДЯКИ („ТЕНКСГІВІНГ ДЕЙ“)**. Святкують у кожному стейті.
- Дня 25. грудня. **ДЕНЬ РІЗДВА ХРИСТОВОГО („КРИСМЕС“)**. Святкують у всіх стейтах.
-
-

П О С Т И.

1. В навечеря Богоявлення 18 (5) січня.
2. Великий піст, від 11 березня (26 лютого) до Великодня.
3. Петрівка, від 24 (11) червня до св. Петра і Павла.
4. Спасівка, від 14 (1) серпня до Успення Пресвятої Богородиці.
5. На Усікновення голови св. Івана Хрестителя, 11 вересня (29 серпня).
6. На Воздвиження Чесного Хреста, 27 (14) вересня.
7. Пилипівка, від 27 (14) листопада до Різдва Христового.
8. В середу і п'ятницю кожного тижня, крім тижнів загальних (загальниць).

ТИЖНІ ЗАГАЛЬНІ, В КОТРИХ НЕМА ПОСТУ.

1. Від Різдва Христового до навечеря Богоявлення.
2. Між Неділею Митаревою (17 нс. ст. лютого) і Неділею о Блуднім Сині (24 н. ст. лютого).
3. Світлий тиждень: від Великодня до Неділі Томиної (Провідної).
4. Від Зелених Свят до Неділі Всіх Святих.

СІЧЕНЬ — 1935 — JANUARY

п. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	В	Грудень 1934. Боніфатія	Новий рік 1935
2	20	С	Ігнатія Богоносця	Макарія папи
3	21	Ч	Юліянії	Геновефи
4	22	П	Анастасії муч.	Тита й Ізабелі
5	23	С	10 Муч. Мими і пр.	Емілії і Телесф.
6	24	Н	Н. перед Рожд. Св. Отців. Нав. Р.Х.	Трох Королів
7	25	П	Роздество Христове	Валентія
8	26	В	Собор Пресв. Богор. і Йосифа Обр.	Северина
9	27	С	Св. первомуч. Стефана	Юліяна
10	28	Ч	Муч. у Никомидії	Маркіяни
11	29	П	Муч. діти у Вифлеємі	Гігінія папи
12	30	С	Аписії муч.	Гонорати дівн
13	31	Н	Н. по Рожд. і перед Просв. Меланії	1. Н. по 3 Кор. Іларія
14	1	П	Новий рік 1935. Обр. Г. Вас. Вел.	Фелікса з Нолі
15	2	В	Сильвестра	Маврикія
16	3	С	Малахії прор.	Маркила папи
17	4	Ч	Собор 70 апостолів	Антонія
18	5	П	Навеч. Богоявл., Теоктита	Генрика і Фердинанда
19	6	С	Богоявлення Господнє (Йордан)	Марія і Приски
20	7	Н	Н. по Просв. Собор св. Ів. Хр.	2. Н. по 3-Кор. Фабіяна
21	8	П	Георгія й Еміліяна	Агнішки
22	9	В	Поліевкта й Евстрата	Вікентія
23	10	С	Григорія й Дометіяна	Обруч. Пр. Діви Марії
24	11	Ч	Теодосія преп.	Тимотея ап.
25	12	П	Татіяни муч.	Нав. св. Павла
26	13	С	Ерміла й Стратоніка	Полікарпа єписк.
27	14	Н	30. Н. по Сош. Преп. Отців у Синаї	3. Н. по 3 Кор. Івана Зол.
28	15	П	Преп. Павла Тивейського	Кароля Вел. і Валерія
29	16	В	Поклін оковам св. Петра	Францішка
30	17	С	Преп. Антонія Вел.	Мартини
31	18	Ч	Атанасія і Кирила	Петра з Нолі

3. січня 1919. Торжествена злука Західної України з Українською Народною Республікою у Софійським Соборі в Києві.

5. січня 1583. Львівський латинський архієпископ Соліковський велів позамикати церкви у Львові, щоб Українці не святкували Різдва по старому стилю.

10. січня 1675. Запорожці під проводом Івана Сірки побили яничарів, котрі нічу закралися на Січ.

11. січня 1647. Умер Петро Могила, київський митрополит і український церковний письменник.

11. січня 1888. Умер письменник Осип Юрій Фелькович.

14. січня 1649. Вїзд гетьмана Богдана Хмельницького до Києва.

15. січня 1667. Андрусівська умова: Росія і Польща поділили Україну.

21. січня 1654. Переяславська рада.

21. січня 1703. Семен Палій розбив табор польського загального ополчення під Бердичевом.

28. січня 1734. Умер гетьмац Данило Апостол.

31. січня 1918. Четвертий універсал Укр. Центр. Ради проголошує відрвання України від Росії.

ЛЮТИЙ — 1935 — FEBRUARY

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Січень. Макарія	Ігнатія еп.
2	20	С	Євтимія Вел.	Марії Громнічної
3	21	Н	31. Н. по Сош. Максима	4. Н. по 3 Кор. Блажея
4	22	П	Тимотея апост.	Вероніки діви
5	23	В	Климентя	Агафії
6	24	С	Ксепії препод.	Дороти
7	25	Ч	Григорія Богослова	Ромуальда
8	26	П	Ксенофонта	Івана з Мальти
9	27	С	Перен, мощів Ів. Золот.	Апольонії
10	23	Н	32. Н. по Сош., о Закхею. Єфрема	5. Н. по 3 Кор. Схоляст.
11	29	П	Ігнатія Богослова	Лукія еписк.
12	30	В	Трох Святих	Гавдентія
13	31	С	Кира й Івана	Катерини
14	1	Ч	Лютий. Трифона	Валентія
15	2	П	Стрітєння Господне	Фавстинна
16	3	С	Симеона Богопр. й Анни	Юліянини
17	4	Н	Н. о Мит. і Фар. Існдора	Н. старозап. Алексєя
18	5	П	Агафії муч.	Симеона
19	6	В	Вукола еп.	Кондрата
20	7	С	Партенія і Луки	Льва папи
21	8	Ч	Теодора Стратилата	Елеонори
22	9	П	Никифора	Петра Кат.
23	10	С	Харлампія і Порфирія	Романа папи
24	11	Н	Н. о Блудн. Сині. Власія	Н. мясопустна. Гавриїла
25	12	П	Мелетія й Антонія	Матея апост.
26	13	В	Мартиніяна	Вальбурга
27	14	С	Авксєнтія і Кирила	Александра
28	15	Ч	Онисима	Леандра

1. лютого 1789. Юрій Вашингтон вибраний першим президентом Злучених Держав Америки.
2. лютого 1655. Боротьба Хмельницького з Поляками під Охматовом.
3. лютого 1812. Уродився поет Євген Гребінка.
4. лютого 1792. Другий поділ Польщі; прилучення до Росії Волині і Поділля.
5. лютого 1863. Уродився о. Остап Нижанковський.
6. лютого 1704. Правобічний гетьман Самусь передав гетьманські клейноди Мазепі.
6. лютого 1906. Погиб Марко Каганець у Коропці, пробитий багнетами трох жандармів.
9. лютого 1918. Центральні Держави: Німеччина, Австрія, Туреччина й Болгарія підписують у Берестю мир з Україною та визнають її окремою самостійною державою.
14. лютого 1863. Уродився письменник Тимотей Бордуляк.
14. лютого 1897. Умер письменник Пантелеймон Куліш.
20. лютого 1054. Умер великий князь київський Ярослав Мудрий.
22. лютого 1732. Уродився Юрій Вашингтон.
22. лютого 1894. Основано Український Народний Союз в Америці.
24. лютого 1842. Уродився Юліан Романчук.
26. лютого 1608. Умер князь Константин Острожський.
26. лютого 1897. Погиб Петро Стасюк у Чернівці, пробитий жандармом підчас виборів до парламенту.
27. лютого 1664. Поляки розстріляли українського полковника Івана Богуна.

БЕРЕЗЕНЬ — 1935 — MARCH

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА		ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	16	П	Лютий. Памфила і Валента		Альбіна
2	17	С	Теодора Тирона		Симпліція
3	18	Н	Н. мясопустна. Льва папи		Н. запустна. Кунегунди
4	19	П	Архипа і Максима		Казимира
5	20	В	Льва еп. Катанії		Фридриха
6	21	С	Евстахія і Тимотея		Коляти діви (Попелец)
7	22	Ч	Петра й Атанасія		Томи з Акв.
8	23	П	Полікарпа		Івана Бож.
9	24	С	Обріт. голови св. Ів. Хр.		Францішки
10	25	Н	Н. сиропустна. Тарасія		1. Н. посту, вступ. 40 Муч.
11	26	П	Порфирія		Нонстантина Вел.
12	27	В	Прокопія		Григорія Вел.
13	28	С	Власія преп.		Розини
14	1	Ч	Березень. Евдокії		Матильди
15	2	П	Теодота еписк.		Климентія
16	3	С	Зенона й Евтропія		Киріяка
17	4	Н	1. Н. посту. Герасима		2. Н. посту, суха. Гертруди
18	5	П	Конона муч.		Едварда
19	6	В	42 Муч. в Аморії		Йосифа Обручника
20	7	С	Василія і Єфрема		Йоахима
21	8	Ч	Теофілякта		Венедикта
22	9	П	40 Мучеників у Севастії		Катерини
23	10	С	Кондрата і Кипріяна		Віктора
24	11	Н	2. Н. посту. Софронія		3. Н. посту, глуха. Гавр.
25	12	П	Теофана		Благовіщення
26	13	В	Перен. мощів Никифора		Теодора
27	14	С	Венедикта препод.		Руперта
28	15	Ч	Агапія		Сикста папи
29	16	П	Савина свмч.		Кирила
30	17	С	Алексея чоловіка Божого		Квірина
31	18	Н	3. Н. посту, Хрестоп. Кирила		4. Н. посту, серед. Корн.

1. березня 1386. Перша злука Литви з Польщею.

2. березня 1861. Скасування кріпацтва в Росії.

3. березня 1811. Уродився поет Антін Могилянський.

3. березня 1827. Умер поет Леонід Глібів.

4. березня 1780. Граф Кирило Розумовський вибраний гетьманом

України.

9. березня 1814. Уродився Тарас Шевченко.

10. березня 1861. Помер Тарас Шевченко.

10. березня 1896. Помер поет Петро Ніщинський.

14. березня 1923. Рада Амбасадорів прилучає Галичину до Польщі.

17. березня 1919. Мiroва конференція в Парижі признає Закарпатську

Україну Чехословацькій Республіці.

18. березня 1921. Мировий договір у Ризі між Польщею і СССР відає українські землі на захід від лінії Збруч-Острог-Серни — Польщі, на схід від тої лінії — Совітам.

19. березня 1669. Гетьман Іван Виговський розстрілений невинно польською шляхтою.

19. березня 1917. Перша українська національна маніфестація в Києві.

21. березня 1907. Помер історик Володимир Антонович.

23. березня 1651. Винницький полковник Іван Богун потопив у полонках на Бузі під Винницею велику силу польського війська.

23. березня 1842. Уродився Микола Лисенко.

23. березня 1674. Правобічний гетьман Михайло Ханенко відав булаву Іванови Самійловичеві.

КВІТЕНЬ — 1935 — APRIL

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА		ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Березень. Хризанта		Гугона
2	20	В	Отців убитих у Саві		Франца
3	21	С	Якова препод.		Ришарда
4	22	Ч	Василія свмч.		Ізидора
5	23	П	Нікона й учен.		Вінкентія
6	24	С	Захарії		Келестина
7	25	Н	4. Н. посту. Благовіщення		5. Н. посту, чорна. Епіф.
8	26	П	Собор Арх. Гавриїла		Лионізія
9	27	В	Матрони		Марії Кл.
10	28	С	Іларіона і Стефана (Поклони)		Езекіїла
11	29	Ч	Марка еписк.		Леона
12	30	П	Івана ліств.		Юлія
13	31	С	Ігнатія еписк.		Юстина
14	1	Н	Квітень. 5. Н. посту. Марії ег.		Н. цвітна. Тибурція
15	2	П	Тита препод.		Анастазії
16	3	В	Никити іспов.		Лямберта
17	4	С	Іосифа стих.		Рудольфа
18	5	Ч	Теодула		Апольонії
19	6	П	Євтихія архiep.		(Вел. Пятн.) Юрія
20	7	С	Георгія еп. (Лазар. Субота)		(Вел. Субота). Віктора
21	8	Н	Неділя Цвітна. Іродіона		Великдень
22	9	П	Євсихія		Вел. Понеділок
23	10	В	Терентія		Войтіха
24	11	С	Антіпи		Георгія муч.
25	12	Ч	Великий Четвер. Василія		Марка еванг.
26	13	П	Велика Пятниця		Кліта і Марцелі
27	14	С	Велика Субота. Мартина		Теофіля
28	15	Н	Воскресення Христове		1. Н. по Вел., біла. Віталія
29	16	П	Світлий Понеділок		Петра
30	17	В	Світлий Вівторок		Катерини

2. квітня 1111. Побіда князя Володимира Мономаха над Торками (Половцями).

4. квітня 1704. Появився перший часопис в Америці.

6—8. квітня 1917. Український Національний Зїзд у Києві; на нїм признано владу Української Центральної Ради.

7. квітня 1839. Уродився поет Володимир Шашкевич.

12. квітня 1596. Битва Наливайка і Лободи з Жолкевським на урочищі „Острий Камінь”.

13. квітня 1909. Помер історик Микола Аркас.

14. квітня 1340. Помер останній галицький князь Юрій II.

14. квітня 1847. Арештування Тараса Шевченка.

19. квітня 1885. Помер історик Микола Костомарів.

21. квітня 1910. Закрито з наказу поліції київську „Просвіту”.

25. квітня 1910. Помер драматург Марко Кропивницький.

25. квітня 1622. Помер гетьман Петро Конашевич Сагайдачний.

26—27. квітня 1918. Німці роззброїли українські війська в Києві.

27. квітня 1904. Помер драматург Михайло Старицький.

28. квітня 1871. Уродився письменник Василь Стефаник.

28. квітня 1918. Арештування Німцями Української Центральної Ради.

29. квітня 1918. Німці настановили генерала Павла Скоропадського гетьманом України.

30. квітня 1919. Заняв Львів польський генерал Галер на чолі польсько-американської армії.

ТРАВЕНЬ — 1935 — МАЙ

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	С	Квітень. Івана і Григорія	Филипа
2	19	Ч	Івана старопечерника	Атаназія
3	20	П	Теодора Трихини	Знайдення св. Хреста
4	21	С	Януарія свмч.	Фльоріяна
5	22	Н	2. Н. по Воскр., Томина. Теодора	2. Н. по Вел. Пія папи
6	23	П	† Георгія великомуч.	Івана в олію
7	24	В	Сави муч.	Доміцелі
8	25	С	Марка ап. й еванг.	Станислава еп.
9	26	Ч	Басилія	Григорія
10	27	П	Симеона свмч.	Ізидора
11	28	С	Максима і Ясона	Беатрикси
12	29	Н	3. Н. по Воскр., Миронос. 9 Муч.	3. Н. по Вел. Панкратія
13	30	П	Якова апост.	Серватія
14	1	В	Травень. Єремії прор.	Боніфатія
15	2	С	Бориса і Гліба	Зофії
16	3	Ч	Теодосія Печерського	Івана Неп.
17	4	П	Пелягії муч.	Пасхалія
18	5	С	Ірини муч.	Фелікса
19	6	Н	4. Н. по Воскр., о Розсл. Йова	4. Н. по Вел. Келестина
20	7	П	Память зявившогося Хреста	Бернарда
21	8	В	† Івана Богослова	Єлени
22	9	С	Ісаїї прор.	Юлії діви
23	10	Ч	Симеона Зилота	Дезидерія
24	11	П	Мокія свмч.	Івanni
25	12	С	Елифанія і Германа	Урбана
26	13	Н	5. Н. по Воскр., о Самар. Глікерії	5. Н. по Вел. Филипа
27	14	П	Ісидора	Івана і Марії Магдалини
28	15	В	Пахомія Вел.	Вільгельма
29	16	С	Теодора Освященного	Максиміліяна
30	17	Ч	Андроніка ап.	Вознесення Іс. Христа
31	18	П	Теодота анкирського	Анелі і Петронелі

2. травня 1648. Вибрано Богдана Хмельницького гетьманом.

2. травня 1918. Німці оголосили военний стан на Україні і розігнали Українську Центральну Раду.

4. травня 1838. Вкуп Тараса Шевченка з кріпацтва.

6. травня 1910. Помер письменник Борис Грінченко.

12. травня 1919. Приготовано українсько-польське перемир'я в Парижі на розказ альянтів.

14. травня 1919. Нова польська офензива проти України без уваги на приготуване перемир'я.

14. травня 1857. Тарас Шевченко дістає амністію.

15. травня 1848. Скасування панщини в Галичині.

15. травня 1856. Уродився письменник Андрій Чайковський.

18. травня 1917. Усеукраїнський Військовий З'їзд у Києві.

22. травня 1861. Перевезено і похоронено тіло Тараса Шевченка на Чернечій горі коло Канева над Дніпром.

25. травня 1909. Помер композитор Денис Січинський.

25. травня 1919. Румунія за намовою Польщі вислала урядови Західньої України ультимат зі жаданням забратися зі столиці Станиславова.

25. травня 1926. Жид Шварцбарт убив Симона Петлюру, голову Директорії.

26. травня 1648. Побіда Богдана Хмельницького під Корсунем.

28. травня 1916. Помер Іван Франко.

ЧЕРВЕНЬ — 1935 — JUNE

п. ст.	с. ст.	/літ	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	С	Травень. Патрикія свмч.	Граціяна
2	20	Н	6. Н. по Воскр., о Сліпор. Талатея	6. Н. по Вел. Еразма
3	21	П	Константина і Єлени	Кльотильди
4	22	В	Васидиска муч.	Квірина
5	23	С	Михайла еписк.	Боніфатія
6	24	Ч	Вознесення Господне	Норберта
7	25	П	Трете обріг. голови св. Ів. Хр.	Роберта
8	26	С	Карпа апост.	Медарда
9	27	Н	7. Н. по Воскр., св. Отців. Терап.	Зелені Свята
10	28	П	Никити еписк.	Понед. Зел. Свят
11	29	В	Теодосії дівн	Варнави
12	30	С	Ісаакія далматського	Онуфрія
13	31	Ч	Ермія і Ермея	Ангонія з Пад.
14	1	П	Червень. Юстина філософа	Василія
15	2	С	Никифора патр. (Зад. Суб.)	Віга і Модеста
16	3	Н	П'ятьдесятниця. Зелені Свята	1. Н. по З. С. Франца
17	4	П	Понеділок св. Духа і Пресв. Тр.	Адольфа
18	5	В	Доротея і Маркіяна	Марка і Маркила
19	6	С	Висаріона	Гервазія
20	7	Ч	Теодота свмч.	Боже Тіло
21	8	П	Теодора Страг.	Альойза
22	9	С	Кирила архиеп.	Павліна еписк.
23	10	Н	1. Н. по Сош. Всіх Святих	2. Н. по З. С. Зенона
24	11	П	Вартоломея (Петрівка)	Рожд. Ів. Хрест.
25	12	В	Онуфрія пустинника	Проспера
26	13	С	Акилини муч.	Івана і Павла
27	14	Ч	Єлисея пр. і Methodія патр.	Володислава
28	15	П	Амоса прор. і Єроніма	Льва папи
29	16	С	Тихона еписк.	Петра і Павла
30	17	Н	2. Н. по Сош. Пресв. Евхаристії	3. Н. по З. С. Емілії

5. червня 1709. Гетьман Іван Мазепа прибув до шведського табору.

6. червня 1224. Нещасна битва з Татарами над рікою Калкою.

7. червня 1843. Помер поет Маркіян Шашкевич.

8. червня 1653. Перемога Богдана Хмельницького над Поляками під Батою.

8. червня 1919. Велика перемога військ Української Галицької Армії над Поляками під Чортковом.

8—10. червня 1917. Перший Всеукраїнський Конгрес у Києві; утворення Генерального Секретаріату.

10. червня 1917. Перший універсал Української Центральної Ради до народу всієї України.

11. червня 1876. Видано указ, яким заборонено в Росії друкувати українські книжки.

17. червня 1895. Помер Михайло Драгоманів.

18. червня 1569. Люблинська унія.

18. червня 1709. Зруйнування старої (чортмлицької) Січі.

23. червня 1870. Помер поет Амвросій Метлинський.

25. червня 1205. Погиб князь Роман у битві з Поляками під Завихостом.

25. червня 1919. Найвища Рада Мірової Конференції в Парижі дозволила польсько-американській армії Галера зайняти цілу Східню Галичину аж по Збруч і вигнати з неї українську армію, котру назвала „бандою розбишаків”.

28. червня 1768. Залізник і Гонта здобули Умань.

29. червня 1898. Заведення виїмкового стану в Галичині.

ЛИПЕНЬ — 1935 — JULY

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	П	Червень. Леонтія	Теобальда
2	19	В	Юди і Зосима	Посіщ. Пр. Диви Марії
3	20	С	Методія свмч.	Геліодора
4	21	Ч	Юліяна Тарсійського	Флявіяна
5	22	П	Евсевія єписк.	Івана і Павла
6	23	С	Агрипіни муч.	Ломініки
7	24	Н	З. Н. по Сош. Рожд. св. Ів. Хр.	4. Н. по З. С. Ів. з Дуклі
8	25	П	Февронії	Єлисавети
9	26	В	Давида Солунського	Кирила єписк.
10	27	С	Самсона странноприємця	Амалії
11	28	Ч	Перен. мощів Кирила й Івана	Пія і Пелягії
12	29	П	Петра і Павла	Івана і Генрика
13	30	С	Собор 12 Апостолів	Маргарети діви
14	1	Н	Липень. 4. Н. по Сош. Косми	5. Н. по З. С. Бонавентури
15	2	П	Полож. Ризи Пресв. Богородиці	Розіслання апостолів
16	3	В	Анатолія й Акінта	Пр. Диви Марії Шкапл.
17	4	С	Андрея і Марти	Алексея
18	5	Ч	Кирила і Методія	Симеона
19	6	П	Атанасія Атонського	Бінкентія
20	7	С	Томи й Акакія	Ілії прор.
21	8	Н	5. Н. по Сош. Прокопія	6. Н. по З. С. Пракседі
22	9	П	Панкратія	Марії Магдаліни
23	10	В	Антонія печер.	Аполінарія
24	11	С	Евфимії й Ольги	Христини діви
25	12	Ч	Прокла й Іларія	Якова апост.
26	13	П	Собор Арх. Гавриїла	Успення св. Анни
27	14	С	Акили й Онисима	Пантелеймона
28	15	Н	6. Н. по Сош. Володимира Вел.	7. Н. по З. С. Інокентія
29	16	П	Антіногена	Марти
30	17	В	Марини великом.	Юліта й Альдони
31	18	С	Якінта й Еміліяна	Ігнатія Льйоїлі

2. липня 1881. Пострілення президента Джеймса Гарфілда.

3. липня 1917. Другий універсал Української Центральної Ради до народів України.

4. липня 1776. Прокляття незалежності Злучених Держав Америки.

7. липня 1659. Публікація Ів. Виговського над Москалями під Конотопами.

9. липня 1651. Наказний гетьман Іван Богун виводить козацькі полки зпід Берестечка; кінець берестецької битви.

9. липня 1649. Козаки побили Поляків під Межибожем і Константиновом.

10. липня 1649. Початок облоги Збаража.

10. липня 1709. Битва гетьмана Мазепи і Шведів з російським царем Петром під Полтавою.

17. липня 1902. Хліборобські страйки в Східній Галичині.

21. липня 1883. Засновано у Львові „Народню Торговлю”.

26. липня 1708. Покарано смертю Кочубея й Іскру.

27. липня 972. Згода князя Святослава з Греками.

27. липня 1881. Уродився письменник Володимир Винниченко.

28. липня 1015. Умер князь Володимир Великий.

28. липня 1672. Дорошенко побив Поляків коло Четвертенівки над Богом.

28. липня 1914. Австро-Угорщина виповіла Сербії війну.

СЕРПЕНЬ — 1935 — AUGUST

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Ч	Липень. Макрини	Петра в оковах
2	20	П	† Ілії прор.	Альфонса
3	21	С	Симеона й Івана	Знайд. мощів св. Стефана
4	22	Н	7. Н. по Сош. Марії Магдалини	8. Н. по З. С. Домінка
5	23	П	Трофима і пр.	Пр. Діви Марії Сніжної
6	24	В	Бориса і Гліба	Преображення Господне
7	25	С	† Успення св. Анни	Каєтана
8	26	Ч	Єрмолая	Киріяка
9	27	П	Пантелеймона	Романа
10	28	С	Прохора і Никанора	Лаврентія муч.
11	29	Н	8. Н. по Сош. Калиника	9. Н. по З. С. Сузанни
12	30	П	Сили і пр.	Кляри діви
13	31	В	Євдокима	Іполіта
14	1	С	Серпень. Пр. Ч. Хреста (Спасівка)	Євсевія
15	2	Ч	Перенесення мощів св. Стефана	Успення Пр. Діви Марії
16	3	П	Ісаака і Дальмата	Роха і Йоакима
17	4	С	Сімох молодців в Ефезі	Ліберата
18	5	Н	9. Н. по Сош. Евсигнія	10. Н. по З. С. Єлени
19	6	П	Преображення Ісуса Христа	Бенігни
20	7	В	Дометія прдмч.	Бернарда
21	8	С	Еміліяна єписк.	Івани
22	9	Ч	Матія апост.	Тимотея
23	10	П	Лаврентія архидіякона	Филимона
24	11	С	Евила і Клявдії	Вартоломея
25	12	Н	10. Н. по Сош. Фотія	11. Н. по З. С. Людвика
26	13	П	Максима іспов.	Зеферіни
27	14	В	Михея прор.	Йосифа Кат.
28	15	С	Успення Пресв. Богородиці	Августина
29	16	Ч	Діюмида муч.	Ускін. голови Ів. Хрест.
30	17	П	Мирона муч.	Рожі і Ліми
31	18	С	Фльора і Лавра	Раймунда муч.

1. серпня 1913. Померла Ларісса Косач-Квітка (Леся Українка) в Су-
рамі на Кавказі.

5. серпня 1657. Помер гетьман Богдан Хмельницький.

5. серпня 1911. Померла письменниця Олександра Кулішева (Ганна
Барвінок).

6. серпня 1687. Іван Мазепа вибраний гетьманом.

8. серпня 1834. Уродився поет Осип Юрій Федькович.

10. серпня 1680. Помер отаман Іван Сірко.

10. серпня 1907. Померла письменниця Марія Маркович (Марко Вов-
чок).

11. серпня 1792. Переселення Запорожців над ріку Кубань.

13. серпня 1724. Павло Полуботок прибув до Петербурга.

13. серпня 1873. Помер поет Антін Могильницький.

14. серпня 1919. Похорон полковника Дмитра Вітовського в Берліні.

14—16. серпня 1649. Перемога Хмельницького під Зборовом.

15. серпня 1856. Уродився Іван Франко.

16. серпня 1657. Юрій Хмельницький вибраний гетьманом.

17. серпня 1772. Прилучено Галичину до Австрії.

18. серпня 1704. Козаки побили Поляків під Сенявою.

18. серпня 1836. Уродився письменник Олександр Кониський.

20. серпня 1843. Помер письменник Григорій Квітка Основяненко.

20. серпня 1920. Договір у Севр під Парижем признає Східню Гали-
чину окремою державною територією й означає її границі між Чехо-
словачиною, Польщею і Румунією.

ВЕРЕСЕНЬ — 1935 — SEPTEMBER

н. ст.	с. ст.	/лі	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	/лі	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Н	Серпень. 11. Н. по Сош. Андр. Стр.		12. Н. по З. С. Іди й Егід.
2	20	П	Самуїла прор.		Стефана
3	21	В	Тадія і Васи		Броніслави
4	22	С	Агатоніка муч.		Розалії діви
5	23	Ч	Луца й Іринія		Лаврентія
6	24	П	Евтихія свмч.		Захарії
7	25	С	Вартоломея і Тита		Регіни
8	26	Н	12. Н. по Сош. Адріяна		13. Н. по З. С. Р. П. Д. М.
9	27	П	Німепа		Северина
10	28	В	Августина і Мойсея		Николая
11	29	С	† Усікновення голови Ів. Хрест.		Прота і Якова
12	30	Ч	Александра і Павла		Гвідона
13	31	П	Положення Пояса Пр. Діви Марії		Товії і Филимона
14	1	С	Вересень. Симеона Стовпника		Воздвиг. Чесн. Хреста
15	2	Н	13. Н. по Сош. Маманта		14. Н. по З. С. Никодима
16	3	П	Антима		Корнелія
17	4	В	Вавила і Мойсея		Францішка
18	5	С	Захарії і Єлисавети		Томи і Йосифа
19	6	Ч	Чудо Арх. Михаїла		Януарія
20	7	П	Созонта і Макарія		Євстахія
21	8	С	Рожество Пр. Діви Марії		Матея сванг.
22	9	Н	14. Н. по Сош. Йоакима й Анни		15. Н. по З. С. Маврикія
23	10	П	Минодори і пр.		Теклі
24	11	В	Теодори александр.		Герарда і Руперта
25	12	С	Автонома свмч.		Клеофи муч.
26	13	Ч	Корнелія сотника		Кипріяна
27	14	П	Воздвиження Чесного Хреста		Косми і Дамяна
28	15	С	Никити великом.		Вячеслава муч.
29	16	Н	15. Н. по Сош. Євфимії		16. Н. по З. С. Мих. Арх.
30	17	П	Софії, Віри, Надії і Любови		Єроніма

2. вересня 1657. Похорон Богдана Хмельницького в Суботіві і вибір Івана Виговського гетьманом.

2. вересня 1812. Уродився письменник Іван Вагилевич.

3. вересня 1709. Помер гетьман Іван Мазепа.

5. вересня 911. Договір князя Олега з Греками.

6. вересня 1672. Петро Дорощенко зловув Камінець Подільський.

10. вересня 1769. Уродився поет Іван Котляревський.

10. вересня 1914. Перший бій Українських Січових Стрільців з Москалями під Сянками.

11. вересня 1727. Данило Апостол вибраний гетьманом.

12. вересня 957. Гостина княгині Ольги в Царгороді.

12. вересня 1878. Уродився поет О. Олесь.

12. вересня 1903. В Полтаві відкрито торжественно пам'ятник Іванові Котляревському.

13. вересня 1657. Золотаренко побив Поляків під Сепелінцями.

15. вересня 1893. Почала виходити „Свобода”, перший український часопис у Злучених Державах Америки.

15. вересня 1907. Помер драматург Іван Тобилевич (Карпенко Карий).

16. вересня 1658. Рада в Гадячі.

16. вересня 1845. Уродився драматург Іван Тобилевич.

20. вересня 1380. Битва на Куликовім Полі князя Дмитра Донського з ханом Мамаєм.

21. вересня 1919. Ляхи розстріляли о. Остапа Нижанковського в Стрию.

27. вересня 1651. Білоцерківська угода.

29. вересня 1866. Уродився історик Михайло Грушевський.

ЖОВТЕНЬ — 1935 — ОСТОВЕР

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	В	Вересень. Евменія еписк.	Ремігія
2	19	С	Трофима і Саватія	Ангела Хоронителя
3	20	Ч	Евстахія	Кандида
4	21	П	Кондрата апост.	Франца з Асижу
5	22	С	Фоки і Йони	Флявії
6	23	Н	16. Н. по Сош. Зачаття Ів. Хрест.	17. Н. по З. С. Брунона
7	24	П	Теклі первомуч.	Юстини
8	25	В	Евфрозини преп.	Бригіді
9	26	С	Івана Богослова	Діонізія
10	27	Ч	Калістрата	Франца
11	28	П	Харитона іспов.	Плякиди
12	29	С	Киріяка і Теофана	Максиміліяна
13	30	Н	17. Н. по Сош. Григорія свмч.	18. Н. по З. С. Едварда
14	1	П	Жовтень. † Покров Пр. Богор.	Калікста
15	2	Е	Кипріяна і Юстини	Ядвігін і Тересн
16	3	С	Діонісія свмч.	Гая і Фльора
17	4	Ч	Єротія	Маргарити
18	5	П	Харитини	Луки еванг.
19	6	С	Томи апост.	Петра з Аль.
20	7	Н	18. Н. по Сош. Сергія	19. Н. по З. С. Капра
21	8	П	Пелягії і Тайсії	Уршулі
22	9	В	Якова апост.	Кордулі муч.
23	10	С	Евламція й Евлампії	Івана Калістр.
24	11	Ч	Филипа діяк.	Рафаїла Арх.
25	12	П	Прова і Тараха	Хризанта
26	13	С	Карпа апост.	Евариста
27	14	Н	19. Н. по Сош. Назарія	20. Н. по З. С. Сабінн
28	15	П	Евтимія і Луки	Симеона
29	16	В	Лонгина сотн.	Наркиза
30	17	С	Осії й Андрея	Альфонса
31	18	Ч	Луки апост. й еванг.	Маркелія

1. жовтня 1807. Перший парохід Фултона на ріці Гудсон в Америці.
1. жовтня 1877. Помер учений Осип Бодяньський.
2. жовтня 1833. Перша залізниця в Злучених Державах Америки.
6. жовтня 1918. Відкриття українських університетів в Кам'янці і Києві.
9. жовтня 1655. Богдан Хмельницький побив Поляків під Городком.
12. жовтня 1492. Колумб відкрив Америку.
13. жовтня 1866. Помер поет Петро Гулак Артемовський.
14. жовтня 1624. Напад Запорозжців на Царгород.
14. жовтня 1907. Померла письменниця Настя Грінченківна.
16. жовтня 1648. Богдан Хмельницький почав облогу Львова.
17. жовтня 1596. Помер гетьман Іван Косинський.
18. жовтня 1851. Цісар Франц Йосиф поклав угольний камінь під „Народній Дім” у Львові.
19. жовтня 1876. Уродився публіцист Сергій Єфремів.
19. жовтня 1918. Українська Народня Рада у Львові, зложена з послів від галицької, буковинської й угорської України, проголосила незалежність цих країв jako державу Західньої України.
20. жовтня 1814. Уродився письменник Яків Головацький.
20. жовтня 1917. Третій Військовий Зїзд Українців у Києві.
22. жовтня 1596. Берестейська унія.
25. жовтня 1682. Оснування міста Філадельфії, Па.
27. жовтня 1858. Уродився президент Теодор Розвелт.
28. жовтня 1894. Помер учений Омелян Огоновський.

ЛИСТОПАД — 1935 — NOVEMBER

н. ст.	с. ст.	[лі]	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Жовтень. Йоїла прор.	Всіх Святих
2	20	С	Артемія великомуч.	† День задушний
3	21	Н	20. Н. по Сош. Іляріона	21. Н. по З. С. Губерта
4	22	П	Аверкія еписк.	Кароля
5	23	В	Якова апост.	Захарія і Єлисавети
6	24	С	Арети муч.	Леонарда Вел.
7	25	Ч	Маркіяна	Геркуляна
8	26	П	Димитрія мироточця	Северина
9	27	С	Нестора муч.	Теодора
10	28	Н	21. Н. по Сош. Параскевії	22. Н. по З. С. Андрея
11	29	П	Анастасії римл.	Мартина
12	30	В	Зиновія і Зиновії	Мартина папи рим.
13	31	С	Стахія й Амилія	Лідака
14	1	Ч	Листопад. Косми і Дамяна	Йосафата
15	2	П	Акиндіна	Леопольда
16	3	С	Акепсима й Айтала	Едмунда еписк.
17	4	Н	22. Н. по Сош. Йоаникія	23. Н. по З. С. Григорія
18	5	П	Галактіона	Романа
19	6	В	Павла еписк. й іспов.	Єлисавети
20	7	С	33 Мучеників у Меліті	Фелікса
21	8	Ч	Собор Архангела Михаїла	Вовед. Пр. Диви Марії
22	9	П	Онисифора муч.	Іцецилії
23	10	С	Ераста й Олімпа	Климентя папи рим.
24	11	Н	23. Н. по Сош. Мини і Біктора	24. Н. по З. С. Івана
25	12	П	Йосафата свмч.	Катерини
26	13	В	Івана Золотоустого	Петра і Конрада
27	14	С	Филипа апост. (Пиліпівка)	Валеріяна
28	15	Ч	Гурія і Самона	Руфина
29	16	П	Матея апост. й еванг.	Сатурніна
30	17	С	Григорія чудотв.	Андрея апост.

1. листопада 1918. Українська Національна Рада перебирає владу над Галичиною.

1. листопада 1918. Українські війська заняли Львів і Перемишль.
3. листопада 1648. Богдан Хмельницький залишив облогу Львова.
3. листопада 1848. Барикади у Львові.
3. листопада 1885. Помер поет Микола Устиянович.
4. листопада 1872. Уродився поет Богдан Лепкий.
6. листопада 1811. Уродився поет Маркіян Шашкевич.
6. листопада 1912. Помер композитор Микола Лисенко.
7. листопада 1917. Третім універсалом проголосила Українська Центральна Рада незалежню Українську Народню Републику.
10. листопада 1709. Здобуття Батурина Москалями.
10. листопада 1834. Помер поет Іван Котляревський.
11. листопада 1893. Помер поет Леонід Глібів.
14. листопада 1918. Утворення Директоріяту Української Народньої Републики в Києві.
15. листопада 1648. Богдан Хмельницький обягає Замостє.
15. листопада 1918. Повстання Директорії проти гетьмана Павла Скоропадського.
16. листопада 1709. Іван Скоропадський вибраний гетьманом.
18. листопада 1838. Уродився письменник Іван Нечуй Левицький.
19. листопада 1698. Помер гетьман Петро Дорошенко.
20. листопада 1917. Центральна Рада проголосила Україну самостійною державою.
22. листопада 1918. Поляки заняли Львів.

ГРУДЕНЬ — 1935 — DECEMBER

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	Н	Листопад. 24. Н. по Сош. Плятона	1. Н. адв. Елегія
2	19	П	Авдія прор.	Бабяни діви
3	20	В	Прокла і Григорія	Францішка Ксав.
4	21	С	Воведення Пресв. Діви Марії	Барвари муч.
5	22	Ч	Филимона	Сави еписк.
6	23	П	Амфилохія і Григорія	Николая
7	24	С	Катерини великом.	Амброзія еписк.
8	25	Н	25. Н. по Сош. Климента	2. Н. адв. Зачаття Д. М.
9	26	П	Алипія стовпника	Валерії і Леокадії
10	27	В	Якова і Паладія	Пр. Д. Марії з Льорет
11	28	С	Стефана муч.	Дамазія
12	29	Ч	Парамона	Александра
13	30	П	Андрея Первозванного	Лукія й Отилії
14	1	С	Грудень. Наума прор.	Спирідіона
15	2	Н	26. Н. по Сош. Авакума пр.	3. Н. адв. Евзевія еп.
16	3	П	Софронія прор.	Аделяди діви
17	4	В	Барвари великомуч.	Лазаря й Олім.
18	5	С	Сави Богоносного	Граціана
19	6	Ч	Николая Чудотворця	Фавста
20	7	П	Амвросія еписк.	Теофіля
21	8	С	Патапія препод.	Томи апост.
22	9	Н	27. Н. по Сош. Зачаття П. Д. М.	4. Н. адв. Зенона
23	10	П	Міни й Ермогена	Вікторії діви
24	11	В	Даніїла стовпника	Адама й Еви
25	12	С	Спирідіона еписк.	Роздество Іс. Христа
26	13	Ч	Евстратія муч.	Стефана первомуч.
27	14	П	Тирса і Филимона	Івана еванг.
28	15	С	Елевтерія свмч.	Дітей убитих у Вифлеємі
29	16	Н	27. Н. по Сош. Праотців. Агтея пр.	Н. по Рожд. Томи еп.
30	17	П	Даніїла прор.	Лавида кор.
31	18	В	Севастіяна муч.	Сильвестра папи рим.

3. грудня 1848. Помер поет Евген Гребінка.

4. грудня 1803. Помер Іван Кальнишевський, останній кошовий Запорозької Січі.

7. грудня 1811. Уродився поет Микола Устиянович.

8. грудня 1863. Уродився письменник Борис Грінченко.

8. грудня 1868. Заснування товариства „Просвіта” у Львові.

12. грудня 1900. Помер письменник Олександр Кониський.

14. грудня 1799. Помер Юрій Вашингтон.

14. грудня 1918. Гетьман Павло Скоропадський зрікся влади на Україні, яка перейшла в руки Директоріату під проводом Володимира Винниченка.

18. грудня 1856. Уродився артист Микола Садовський.

19. грудня 1240. Батий зруйнував Київ.

21. грудня 1761. Росія скасувала гетьманів на Україні.

23. грудня 1873. Заложено Наукове Товариство імени Тараса Шевченка у Львові.

24. грудня 1653. Побіда мХельницького під Жванцем.

25. грудня 1848. Заведено у львівським університеті катедру української літератури.

28. грудня 1824. Помер наказний гетьман Павло Полуботок.

31. грудня 1637. Помер гетьман Павлюк.

З Н О В И М Р О К О М

— 0 —

Знов Новий Рік наступає,
Йде зза гір, зза рік, зза моря, —
Що несе нам — хто вгадає!
Повно радості — чи горя?

Вже прийшов і став над нами
І хитає головою, —
Глянув нивами, полями —
І говорить сам з собою:

— Ой, багато тутки смутку
По українських білих селах!
Ні багатства, ні прибутку,
Ні людей нема веселих...

Щоби край цей вщасливити,
Тут важка буде робота...
Га! Тай це би мож зробити,
Якби в нас була охота!

Я добра вам всім бажаю,
Будьте всі мені щасливі!
Та живуть ще в тому краю
Люди сонні тай ліниві...

А таке не може бути!
Хочеш, братчику, полекші.
Мусиш труди перебути, —
Зробиш тяжчі, прийдуть лекші!

Мусиш в хаті засвітити
Світлом доброї науки,
Мусиш ревно приложити
До розуму ще й дві руки.

Мусиш добре очі втерти,
Щоби знати, щоби вміти,
Чим біду в норі заперти,
Як навчати свої діти!

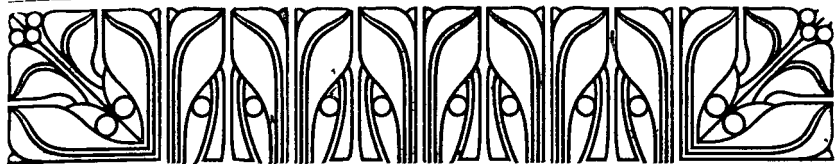
— Я їм скажу, я розкажу...
(Загудів вітрець по полі)
Як збороти скруту вражу,
Досягнути щастя — долі!

Ще досягнуть, ще досягнуть,
Ще дійдуть, дійдуть до ціли,
Ще добудуть те, що прагнуть,
Бо й сліпі уже прозріли!

Ой, коби в годину щасну
Слово це осьтут сказати!
Щоби цю країну красну
Нарік в гаразді застати!

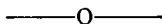
Юра Шкрумеляк.

ПЕРЛА УКРАЇНСЬКОЇ ІМІГРАЦІЇ В АМЕРИЦІ

(Промова д-ра Л. Мишуги, виголошена на ювілейнім святі
У. Н. Союзу в Нью Йорку, дня 22 лютого 1934 р.).

КАЖУТЬ, що життя це одна велика трагедія, повна розвіяних мрій і надій. Кажуть, що це одна велика драма, повна невдач в родиннім, бизнесовім і громадськім життю.

Коли так є, то здається, що життя наше було би для думаючої й чутливої людини прямо трагічно невиносимим, якби ми не знаходили задоволення деінде, в успіхах і триумфах когось другого, що є духовою частиною нас самих, що є нам близький і дорогий, що є нам рідний.

Отим другим, що може дати нам таке задоволення, є громада, є якесь корпоративне тіло, товариство, організація.

Такою організацією є й У. Н. Союз. Створений він людьми, судьбою побитими, вигнаними з рідної землі, людьми бідними і обездоленими, яких життя було назагал одною великою мукою, одним великим тягарем, одною великою трагедією.

Глядячи з того боку і на 40-літнє життя У. Н. Союзу, мусимо ствердити, що це життя це теж одна велика драма, яка зачалася тому 40 років і яка невідомо коли і як скінчиться. В тій драмі всі ми Союзовці виступаємо як актори. І як в кожній драмі так і тут один з нас добивається слави і майна, а другий гине в забуттю і нужді, хтось заблестить і стане виднішою особою, а другий пропадає у сирій масі. Та без огляду на те, яку хто з нас Союзовців відграє ролю, всі ми є акторами на Союзовій сцені. Коли У. Н. Союз творить, то це всі ми творимо. Коли він блистить то всі ми

блистимо. І в тім є наше велике задоволення. Це таке задоволення, яке може мати і відчутти вищий тип людини, тої, що вже вийшла з примітиву, яка сталась громадянською, яка відчуває, що коли її в життю особисто не пощастило, ідучи чесною дорогою, вибитися на верх, то вона рада, що вибився колектив, до котрого належала і котрий будувала. І коли вона не добилася почестей, слави, майна, признання — то вона задоволена, що добився того всього її колектив — У. Н. Союз. І коли вона в життю як одиниця не змогла багато добра зробити для рідного Краю, який вона любить і ним дорожить, то вона рада, що цього доконав колектив — У. Н. Союз. А коли твердий світ не пізнався на її благородних думках, на її ніжних почуваннях, на її поривах, на її душі й серцю, то вона радіє, що все те, що вона леліяла у своїй душі, а чого її інші не признавали чи чого не добачували і не оцінили є визнане за добре, шляхотне й благородне її колективом: У. Н. Союзом. І тому такий дорогий є нам У. Н. Союз, бо він є зеркалом нашої власної душі, того всього, що є в нашій душі найкраще й найблагородніше.

Коли ми сьогодні зійшлися на те свято 40-літньої річниці існування У. Н. Союзу, то не притягнули нас сюди Союзові міліони, ні Союзовий будинок з каменю і заліза, ні Союзові бонди, а те, що в У. Н. Союзі є згромаджені скарби нашої душі, 40-літні мрії й осяги української еміграції в Америці, мрії цілого українського народу.

Це такі брилянти яких купити не можна, на які нема асекурації, на які поліс не продають. І оті брилянти У. Н. Союз не продає, він їх розкидує, він їх насилу впихає в наші серця, в наш мозок. Оті брилянти такі сіяючі, такі животворні, що як У. Н. Союз ними заблестів, тому 40 років, то трупи ожили, бо наша еміграція була до повстання У. Н. Союзу живим трупом. І тому повстання У. Н. Союзу привитало тому 40 років словами:

І о диво, трупи встали
І очи розкрили.

Вигнаний недолею з рідного краю, прибитий, загулюканий, всіми висміваний, використовуваний і опущений український робітник в Америці, ожив від чудотворних слів, які почув перший раз у життю в народини У. Н. Союзу. Цеж редактор „Свободи”, о. Грушка, взивав делегатів першого Союзового зібрання, священників і робітників, памятати, що добро українського робітника має заняти перше місце по

Бозі. А честь українського народу в Америці має бути нам дорожчою від власного життя.

Отсе бачив наш долею прибитий робітник, як українські священики, оті славні незабутньої пам'яті патріоти, „попики радикали”, заявляли, що отсе повстає народне товариство, „Український Народний Союз”, який має мати отворені двері тільки для українського робітника, який має опиратися на грошах робітників, щоби вони навчилися власним грошем господарити. На першій Союзівій зібранню і на першій Союзівій вечір, тому 40 років, у Шамокін, український священик підніс тост на здоровля того українського робітника, що своїм трудом, потом і кровю підтримує українські церкви, школи, читальні і рідний край та боротьбу за його визволення.

У промовах до Союзівців сказано тоді, що вони самі мусять старатися про поліпшення своєї долі. Сказано далі, що український робітник і мул в майні, є одно й тесаме, бо обидва не мають навіть перед ким пожалуватися, обидва безпомічні, обидва використовувані й обидва не вмють впімнутися за свою кривду і обидва не розуміють, чому поганий корм для мула, а погана платня для робітника не відповідають їх мозольній і важкій праці. Це У. Н. Союз відчинив тоді українському робітникови очі і сказав: Пам'ятай, що в очах капіталіста людина-робітник і мул-скотина є всьо одно, бо він знає, що ні робітник ні мул не знають своїх прав. Обидва мають свобідну волю тільки щодо одного: можуть вмирати як хочуть ще скорше ніж нужда і голод заженуть їх до горбу.

Це У. Н. Союз, точно тому 40 років, у свої народини казав робітникови, що робітник це для капіталіста ніщо інше, а тільки частина капіталу, часть грошей, вложених в інтерес. І чим меншу побирає робітник платню, тим більший зиск капіталістови. Це У. Н. Союз казав тому 40 років, що якщо робітник гине голодовою смертю, то це капіталіста не бо-лить, ні свербить.

І тому: Не оглядайся на нікого, а ратуйся сам український робітнику і вписуйся до У. Н. Союзу, щоби при його помочі ти пізнав справи робітничої кляси та зрозумів, що тільки зорганізований український робітник разом з іншими робітниками може вибороти кращі робітничі права і то шляхом боротьби.

Народе український, відізвалися тоді перші Союзові піоніри зперед 40 років, повір нашим думкам, нашій душі. Ми Богом живим, що на небесах, клянемося, що тільки добра тобі бажаємо. Встань з гробового сну. Пізнай, хто тобі брат і хто тобі рад. І український робітник відозвався.

Нам треба в Америці Українського Народного Союзу, як спасення з неба, каже український майнер, бо нам треба пізнатися і о своїй біді порадитися, нам треба купи триматися, бо інакше тут марно пропадемо.

Одна в нас біда, спільні нас вяжуть справи, і одно нас болить і одно нам докучає. Українські родичі, накликував У. Н. Союз тому 40 років, кажіть дітям змалку, що там в Европі є чудова українська земля, де наш нарід з голоду і нужди помирає, бо ту землю забрали чужі люде злодійським способом і тепер на ній панують не з волі Божої, а силою злодія, а Українці з біди і нужди ідуть до Америки хліба заробляти. Розповідайте діточкам за терпіння українського народу як він стогне у неволі. Старайтеся українські родичі, заки самі рабами ляжете в невільничу яму, заціпити в дітях ненависть до рабства і неволі, а любов до рідної, прадідної землі й до боротьби за Україну. А я вас запевняю, кликав У. Н. Сюз тому 40 років, що прийде такий Богом назначений час визволення України, коли рідна наша Україна буде потребувати помочі від Українців з Америки.

Оте все — це була велика революційна наука. І тому не диво, що піонірів У. Н. Союзу, а між ними і священників, називали вороги поступу і робітничих інтересів: безбожниками, анархістами і бельзесубами, що їх суспендували і виклинали.

40 минулих років У. Н. Союзу — це сорок років змагань за закріплення українського імені в Америці. Точно тому сорок років блукав один з перших Союзовців по тодішній славній Світовій Шикаговській Виставі. Серце його пукало з болю, що всіх і всьо там бачив, а тільки нічого свого рідного. Як станув оглядати пречудний павільон „Росія”, то радів, що там у відділі транспортів міг бачити наші рідні сані, залубні, наш хлопський віз, нашійники, холмути, посторонки. Блукав він там по польським ресторані й хоч там хотів знайти українську виставу. І її не знайшов.

Ввійшов потім у майнерський відділ і побачив осібний відділ з написю: Стейт Пенсилвенія. Оглядав маси нагромадженого вугля і заговорив:

Боже предвічний! Скільки то українських робітників по-гибло страшною смертю, копаючи глибоко під землею за тим вуглем. Скільки то сиріт і вдовиць остало там у старім краю, оплакуючи тих мучеників праці, що їх лиха доля вигнала з рідного краю.

А глянувши на чисті води прекрасного Мішигенського озера, полинув той перший Союзовець думкою далеко над Дніпро, Дністер і Сян і думав, яке то велике було би озеро, як би так зіллялися ті гіркі сльози бідного українського народа, що їх котять з водами наш Дніпро, Дністер і Сян.

Серце рвалося йому з болю, коли ішов берегами озера і бачив різні народи, гарно вбрані, усміхнені й веселі, і чув різні мови світа, тільки не чути було тому 40 років там одної мови — а то української.

Ось виходить наш Союзовець оглядати галерію найславніших малярів. І знову бачить перед собою великий напис: Росія.

Входить і бачить величезну товпу народа. Це оглядають образ, на яким змальована українська літня ніч. Глядить Союзовець і світа не бачить. Здається йому, що він на Україні. А з другого боку ще більша товпа: Це оглядають образ славного маляра Репіна, на яким предсталиють Запорожців, як пишуть відповідь турецькому султанови Магомедови IV.

І бачить Союзовець чудовий образ, чудову картину з історії України. Але всюди видніє тільки один напис: РОСІЯ Так було тому 40 років. І від того часу Першої Шикаговської вистави скільки то трудів положив У. Н. Союз на протязі тих 40 років, щоби навчити у першу чергу наш нарід, а далі й американський світ, що Україна не Росія, а Українці не Росіяни, що українська мова і пісня не російські. І ось за 40 років ми діждалися того, що там де блукав тому 40 років перший Союзовець і не видів імени українського, ні української назви, ні українського будинку, там по 40 роках, над тим самим Мішигенським озером, на другій Світовій Шикаговській Виставі не було ніякого будинку з іменем Росія, а зате виднів Павільон „УКРАЇНА”. А в тім Павільоні оглядали свої і чужі твори українського народнього мистецтва й образи та різби світової слави мистця: Українця Олександра Архипенка.

Як Київ є матірю українських городів, як галицька „Просвіта” є матірю усього народньо-просвітного життя в Галичині, так і У. Н. Союз є основоположником і творцем усьо-

го народнього життя в Америці, є Батьком Американської України. Сьогодні маємо понад трицятьтисячну добре організовану, відважну і ідейну українську армію в Америці. Ідемо з нею в новий бій за здобуття серця соток тисяч молодого тут родженого українського покоління.

Як Наполеон станув під Пірамідами в Єгипті з такою самою щодо числа армією, і підбивав чужий край і чужий нарід з любови до Франції, відозвався він перед рішаючим боєм до своїх жовнірів зі словами: 40 віків глядять з тих Пірамід на вас жовніри, як ви будете боротися за честь і славу французького імени і дорогої нам франції.

Так і сьогодні відзивається до Вас Союзівців, старші й молодші. В день отого Ювілею У. Н. Союза глядять на Вас 40 років мозольних трудів і жертв, положених в У. Н. Союзі, 40 років безмірної посвяти тих, що вже в гробі і тих, що ще живуть, 40 років береження чести українського імени в Америці і 40 років допомоги боротьбі українського народу за визволення.

Ота робота мусить бути далі продовжувана. А та ідейна праця для добра українського народу так довго буде в Америці продовжувана як довго існуватиме У. Н. Союз. Пам'ятайте на одно, що перший раз появилoся в Америці тому 40 років видруковане слова „Україна” в „Свободі”, органі У. Н. Союза. Перший раз, тому 40 років, була поставлена тут на американській землі українська справа просто ясно, а поставив її У. Н. Союз через свій орган, коли заявив тому 40 років: Старий край не може під царатом і австрійським цісарем сказати свого слова про українську справу, але ми тут на вільній землі Вашингтона уважаємо себе правдивими представниками і речниками бажаць українського народу і як такі речники заявляємо, що наш нарід є в неволі, поневолений злодіями, але тої неволі не визнає і проти неї піднесеться й збудує над Дніпром і Дністром одну соборну українську державу.

Тому 40 років, дня 30 травня 1894 р., на перших зборах У. Н. Союза в Шамокін, перший раз на американській землі залунав наш національний чимн „Ще не вмерла Україна”. І не вмерла і не може і не сміє тут вмерти, поки не сповняться мрії нашої душі, поки край наш не стане вільним.

Зі словами „Ще не вмерла Україна” зачав У. Н. Союз своє життя тому 40 років. А ціла історія його діяльності дає нам гарантію, що певно житиме в Америці Україна так довго, як довго житиме наш Український Народний Союз.

Ілько Гаврилюк.

ЧЕТВЕРТИЙ УНІВЕРСАЛ.

(Спогади).

— 0 —

„Від нині Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною суверенною державою українського народу”.

Ці слова четвертого універсалу раз і на завжди, здавалось здійснювали ту остаточну мету, за яку Україна змагалася кілька віків...

Але сталося інакше. З перших же днів проголошення універсалу треба було змагатися за здійснення тих ідеалів, які в ньому проголошувалися.

Почалися роки невпинного змагання, роки надлюдської боротьби.

Багато років минуло з того часу, а перед очима проходять спогади й події всього пережитого такі свіжі, такі яскраві, наче всі діялося вчора...

Це було кілька днів перед відкриттям всеросійських установчих Зборів. Я був обраний до цих зборів від Херсонщини.

Владу в Росії на той час вже захопили большевики й ми — українські представники, добре розуміли, що законодавча праця буде неможлива, але все таки вирішили зіхатися, щоби заманіфестувати нашу солідарність і проголосити свою декларацію. Деяким представникам пощастило добратися до Петербургу, а деякі, серед них і я, не встигли, бо комунікація вже й під той час стояла зле, ще й до того установчі збори після першої доби большевики розігнали. Тоді український уряд видав наказ, щоби всі члени В. У. Зборів від України зібрались у Києві й прийняли участь у працях Центральної Ради.

Ще за довго до проголошення IV універсалу большевики, користаючи з революції, мали можливість і на Україні провадити цілком вільну пропаганду своїх ідей. Користаючи з неосвічености і малосвідомости робітництва й селянства, взялися вони до роботи: до сіяння розбрату між українськими масами та інтелігенцією; ріжними провокаціями викликали вони між українським суспільством недовіря до українського Уряду та Центральної Ради.

Уряд наш, на той час, не мав ще по всіх місцях своєї налагодженої адміністрації, а через те робота большевицьких організацій розвинулася до жахливих розмірів. Становище ставало чим раз тяжче. Треба було ратуватися. Вжито всіх заходів щодо організації певних військових частин, а на фракційних засіданнях раз-по-раз підіймалися дебати про видання акту цілковитого відокремлення від Московщини.

Але на той час по всій Україні, й зокрема біля Київа, були ще великі російські залоги, які що раз більше большевичилися й таким чином утворювали для нашої праці несприятливі й тяжкі обставини. Незабаром велика російська частина, розташована на лівому березі Дніпра з великою артилерією, збольшевичилася вкрай, зачала отверто готуватися до маршу на Київ. Центральна Рада й уряд опинилися перед великою небезпекою. Не зважаючи на те, що праця над зорганізуванням українського республіканського корпусу ще не була закінчена, наш уряд вирішив взяти ініціативу в свої руки й збольшевичену залогу на Чернігівщині зліквідувати. В той час крім заложеного вже давніше полка ім. Богдана Хмельницького озрганізовано ще полки ім. Петра Дорошенка та Павла Полуботка: рештаж полків, як полк ім. Тараса Шевченка, понтонний і авіаційний курінь, та інші були ще в стадії формування, отже шебоездатні. Не зважаючи на те, уряд всетаки видав наказ обеззборіти збольшевичену залогу і вислати всіх салдатів за межі України. Наказ цей українські відділи виконали блискуче й в час прибуття членів В. У. Зборів до Київа безпосередньої загрози для нашої столиці вже не було.

Разом із цими подіями почалося загострення у відносинах між українським урядом і „Російським Советом Народних Комісаров”. Большевики уперто домагалися, щоби наш уряд вислав до Росії величезну скількість хлібних та інших запасів дурно. Український уряд, звичайно, цю вимогу відкинув. Тоді большевицький уряд кинув на Україну під проводом Муравйова та Антонова з одного боку й „Харківського совета” в другого значні військові відділи. Для України почалися часи страшні й трагічні.

Сил було замало. Наші частини, що билися з большевиками на фронтах без резервів, без відпочинку, вже знесилювались і на допомогу їм довелося вислати під командою Симона Петлюри частину залогі з Київа, а саме полк ім.

Петра Дорошенка, полк ім Павла Полуботка та курінь чорних гайдамаків. У Києві залишилися: Курінь Вільного Козацтва (охотники-юнаки) полк. ім. Богдана Хмельницького. Події розвивалися надзвичайно хутко.

Агресивна політика большевиків підкопала впливи наших „федералістів”. До тогож у Київ повернулася з Берестя наша мирова делегація й в своєму звіті заявила, що центральні держави дали їй зрозуміти, що не малиб нічого проти, колиб Центральна Рада захотіла оголосити Україну самостійною суверенною державою, та що якби це сталося, то цю самостійність центральні держави визнають і підпишуть мир з Україною окремо, як з державою цілком суверенною.

До цього то кроку зачав горячково приготуватися офіційний український Київ.

Працювати доводилось в атмосфері дуже напруженій і в обставинах надзвичайно тяжких. Члени Центральної Ради та уряд майже не відпочивали. Часто засідання Центральної Ради тревали до 2—3-тої години ночі, а у 8—9 годині ранку праця починалася знову й всі були на своїх місцях. Найбільше уваги уділювалося організації війська, мировим пертракціям та спроектованню Четвертого Універсалу.

Большевицький уряд, довідавшись про наші пляни, вирішив не допустити до проголошення Універсалу й зайняти нашу столицю як нашвидше.

Наш уряд посилав з Києва на допомогу лівобережній армії останні резерви, а до Києва викликав частини, що були розташовані на Волині та Поділлі.

Тимчасом зі зменшення наших сил у Києві скористали місцеві комуністи й розпочали отвертий збройний наступ. Большевики захопили вже частину міста, що прилягала до Дніпра, заняли навіть арсенал і посувалися залізницею до двірця.

Одного ранку большевикам удалося настільки відіпхнути наші сили, що бій почався недалеко від будинку Центральної Ради. Кров лялася вже й біля університетського саду й на розі Хрещатика й Фундуклеївської, й на розі Великої Володимирської та Прорізної вулиці. Кулі долітали вже до Центральної Ради, яка відбувала свої засідання, але холоднокровність послів і бажання довести працю до кінця були надзвичайні. Нікому й до голови не приходило кинути працю й шукати спокійного кутка. Навіть тоді, коли больше-

вики були майже біля будинку Ради, й коли кулі падали на скляну баню й над салею засідань сипалося розбите скло, посли не кидали своїх місць.

Минуло ще кілька годин. Чергові питання розглянено й оголошено перерву на дві години на обід. Який вже там міг бути обід, коли нормальний стан у місті було порушено, ресторани й столові зачинено, хліба вже не було, й тільки де-не-де можна було купити кусень якогось сухаря, та шматок запліснілої ковбаси, сала або риби. Проте члени Ради почали потрохи розходитись. Виходити головними дверима було неможливо, бій ще йшов і по В.-Володимирській кулі літали вздовж і впоперек.

Частина послів, серед них і я з В. Голубовичем, вийшли бічними дверима через сусідній двір на вулицю, а опісля до Миколаївського саду. Праворуч на розі великою плямою червоніла кров.

„Боже мій! — звернувся я до Голубовича - - Тут рано стояли наші вартові, й це певно їх кров!”

Він нічого не відповів. Якась болісна тінь пробігла по його обличчю. І без того блідий він зблід ще більше, зігнувся й, перебігаючи від дерева до дерева, попростував через сад.

Стрілянина тревала цілий день. Проте на вечірне засідання зібралися всі посли. Становище наше гіршало з кожною годиною. Проект Універсалу закінчувався й на другий день мав поступити на розгляд функцій Центральної Ради.

По відомостям, які поступали до військового міністра, наші справи на фронті теж гіршали. Щоби спасти становище й дати змогу Центральній Раді обговорити й прийняти Четвертий Універсал ще у Києві й, по можності, в нормальних обставинах, вирішено відтягнути наші сили з фронту ближче до Києва, а деяким частинам, на чолі з Симоном Петлюрою, прибути до самої столиці, щоб зліквідувати в ньому можливий большевицький виступ. Київській залозі наказано триматися до останньої змоги. І ця невелика залога ідейних завзятців виконала своє завдання до кінця. Майже без спочинку, без їжи, оточена з трох боків ворогом, вона билася непохитно й кілька днів віддано боронила своїх представників. А серед цих представників, на сором і на жаль, вже знайшлося кілька легкодухів, які почали зневірюватись і тягти „ліву лінію”, допомагаючи большевикам, заважаючи нашій однодушній акції.

Це власне й дало привід „харківським народним секретарям” до їх заяв, що Центральна Рада „подривається із-внутрі”...

Я так і не знаю досі, чи то по наказу нашого уряду, чи команда гарнізону зробила це самочинно, тільки з огляду на тяжкий відповідальний час командантові Києва Ковенкови доручено згаданих большевизуючих послів заарештувати й почати проти них слідство. І я не можу й тепер згадати без хвилювання ту годину, коли це сталося. Хтось із членів Ради, чи не Іван Стешенко, голосно промовив, що всі виходи заняті козаками. Серед послів почався рух і в цюж хвилину біля столу президії з'явився з кількома козаками командант Ковенко.

Попрохавши всіх присутніх залишитися на своїх місцях, він почав по списку викликати деяких послів. Ми побачили, що викликаються саме ті, що вели ліву політику. Настала мертва тиша. Лише карабінові стріли та тарахкотіння кулеметів ледви чутно долітали до наших вух і дратували нерви. Напруження дійшло до найвищої точки, коли Ковенко, оточивши всіх викликаних козаками, об'явив їм, що вони заарештовані й мусять іти за ним...

В той вечір розійшлися хутко. На душі було тяжко. Я вийшов разом із проф. М. Грушевським, до якого прилучилася його дружина й дочка, що були на хорах, і артист державного театру С. Каргальський, в якого я тоді мешкав. В тому районі, де був будинок М. Грушевського й проти якого за квартал мешкав я, було неспокійно. Начальник охорони Ц. Ради вирядив із нами трох озброєних козаків і так ми, тихо розмовляючи на болючі теми, та вдивляючися напруженими очима в темінь ночі, поволі йшли до своїх осель.

Памятаю добре, як підчас цієї подорожі проф. Грушевський розвивав свій погляд щодо большевизму. З цілим переконанням доводив він нікчемність і утопійність комунізму, як ідеї взагалі, й абсурдність совітської системи зокрема. Як потім, вже на еміграції, цей старий громадський діяч зрікса свого „святая святих” і перекинувся на другий бік, - - для мене — цілковита згадка.

На другий день до Києва прибув Симон Петлюра. В звичайній вояцькій шинелі, з багнетом за плечима, він йшов на чолі чорних гайдамаків, бадьорий і енергійний. Дивлячись на нього, вірилося, що тепер ми переможемо. Козаки вже й тоді любили його дуже і йшли з ним на все.

В тойже день всі військові відділи зеднано під його керуванням. Бій не припинявся і вночі. Другого дня приступом узято арсенал й до вечора виступ большевиків зліквідовано.

Життя почало входити в норму: знову вирушили трамваї, повідчинялися ресторани, їдальні, крамниці, почали грати в театрах. З'явилася можливість нормальної праці в Центральній Раді й по всіх державних інституціях.

Серед таких то обставин закінчено IV Універсал, обговорено, виправлено в комісії й 22-го січня пізно вночі цей величезної ваги акт приняла Центральна Рада.

Сталось! Україна — самостійна суверенна держава.

23-го січня вже весь культурний світ знав про це. Тогож дня Україну, як самостійну республіку, визнали центральні держави й в Берестю підписано мирову угоду.

Минуло кілька днів. До Києва, зза Дніпра, почали знову доноситися гарматні вибухи. латишсько-московська навала тиснула наші війська.

А тимчасом від житомирського шляху наближалася допомога. Ішов піхотний полк під командою полковника Петрова з величезним обозом провіанту, зброї й набоїв.

Полк ішов до Центральної Ради, щоб віддати себе в її розпорядження.

З Центральної Ради вийшли привітати їх Борис Мартос — від уряду, Микола Левицький (артільний батько) — від Центральної Ради, і я — від Установчих Зборів. Ніколи не забуду палкої промови одного з прибувших козаків, який казав, що він і його товариші прийшли віддати нам своє життя.

— Чи так я кажу? — звернувся він до своїх полкових товаришів.

— „Так! Так! Правда! Правда!“ — як один загомоніли всі козаки.

Не менше зворушення викликав своєю промовою й полковник Петрів.

— „По національності я — російській, — почав він російською мовою, — але як чесна людина душею з вами, бо з вами правда й честь. Я був командіром цього полку перед революцією, залишився ним і до цього часу, бо того бажали самі козаки. Я йду боротися за ваші ідеали, бо це ідеали всесвітні, це ідеали народоправства, порядку й закону, й ми віддамо всі сили наші, аби не допустити большевицьких узурпаторів кинути в нещастя й анархію цвітучу Україну, як

це зробили вони вже з Росією. Нас вийшло вдвічі більше, ми йшли кілька днів походним порядком і за цей час майже половина чужонаціонального елемента розбіглася, але ті, що zostалися й дійшли, — це самі Українці, й ті вже не зраджуть і не залишать ніколи! Посилайте нас на боротьбу — ми готові”

Старий Микола Левицький відповів: Якби російська інтелігенція й взагалі російський нарід, захотіли нас зрозуміти, то можеб не було не тільки нашого нещастя, а й вашої трагедії... Сини мої! - - звернувся він зі слізьми до козаків -- я трицять п'ять літ чекав цього часу. Визволення України почалося. Як доведеться тепер вмерти, я вмру спокійно, бо знаю, що тепер вже ніяка сила не задушить волі нашого народу”.

Потім промовляли: я і Б. Мартос.

Цей вечір залишився в моїй пам'яті на завжди.

Другого дня, ледви почало світати, знову заторохкотіли кулемети і ревнули гармати.

Місцеві комуністи знову підняли голову й рішилися вдруге на виступ. Вони сконцентрували свої сили виключно в наступі на Центральну Раду, бажаючи захопити її в свої руки й тим паралізувати діяльність центру. Їм вдалося посунутися настільки близько, що в їх руках був уже університетський сад, частина Фундуклієвської біля Хрещатика й одна каварня на В.-Володимирській, в двох кварталах від Центральної Ради.

Тоді наша команда кинула в центр міста Січових Стрільців. Вони то й відперли большевиків.

Змучені, знервовані й перетомлені кількаденною безупинною боротьбою, Січові Стрільці одначе завжди були першими там, де були найтяжчі обставини, де була найбільша небезпека.

Увечері тогож дня українська розвідка сповістила, що до большевиків надійшла велика допомога. Нашіж частини все зменшувалися й знесилювались. Наступного дня чекали ми з турботою...

Ранком большевики кинули в бій свіжі сили й довели гарматну стрілянину до нечуваних розмірів. Вони, не жаліючи ані мирних горожан, ані самого міста, почали обстрілювати осередок Києва.

Я прокинувся від страшного гуку. Будинок, у якому я мешкав, дріжав, вікна дзеленьчали, чувся людський гомін і

виклики. С. Каргальський стояв вже біля вікна й схвильованим голосом сповістив, що стрільно попало у третій поверх будинку напроти. Я підійшов до вікна. Напроти, в стіні, чорніла велика вирва, на пішоході валялося каміння, розбиті рами й скло. Як потім ми дсвідалися, стрільно попало до спальні й забило там батька, матір і маленьку дитину.

Я швидко вдягнувся й попростував до Центральної Ради. Разом зі мною вийшов і Каргальський.

Вибухи не затихали ні на хвилину. В повітрі гуло, ревіло й майже без перерви, то далеко, то зовсім близько дзеленчали розбиті вікна.

По дорозі до Ц. Ради ми вже бачили кілька розбитих будинків. В Центральній Раді всі послі були на місцях, робота не припинялася. Перед полудневою перервою стало відомо, що большевикам удалося перейти на правий беріг і заняти товару стачію.

Коли ми йшли на обід, Київ обстрілювався вже перехресним вогнем. Ми проходили повз будинок М. Грушевського, він ще стояв цілий, але за яких десять хвили ми з вікон нашої кімнати побачили вже в ньому кілька вирв, з яких вибухало полум'я. З „товарової“ цей величезний, шестиповерховий в українському стилі будинок було видно як на долоні й большевики, знаючи, що це будинок М. Грушевського, почали гаратати в нього фугасовими стрільнями. Увечері будинок був уже захоплений з усіх боків і величезними огненними язиками освічував все як вдень.

По улицах везли тяжко ранених, то тут, то там бігли до лікарень легко ранені, військові й цивільні. Люде почали ховатися по льохах, по нижчих поверхах будинків, і виходили лише в крайній потребі, хутко перебігаючи вулиці й тротуари, й тулялись попід мурами будинків. Розпука опанувала мешканців величезного зруйнованого міста..

Темна ніч, переповнена тугою й болем цих кілька-денних подій, заливала жахом все навкруги, зазірала в мозок, у найдальші куточки душі, й віщувала щось суворе й неминуче.

На другий день ранком, ідучи до Центральної Ради, я міста не пізнав: сила зруйнованих будинків, на бруках величезні вирви від тяжких стрільн, розбиті, поторощені дерева, звалені телеграфічні стовпи, пірваний заплутаний дріт, сила каміння, тинку й скла.

А над головою скрегочуть, все виють стрільна; вимоту-

ючи нерви, таракотять кулемети й по всьому місті безупинний гук і стогін.

Завзяті бої провадяться вже на околицях міста. Большевики завдалися метою зруйнувати Центральну Раду, стріл за стрілом посилають вони в цей район. Вже сила будинків навкруги Ради мають по 17—20 вирв, деякі стіни вже розсипалися, а Рада стоїть, як і раніше.

В середині майже всі посли й міністри. Іде нарада, як бути далі. Військовий міністер заявив, що хоч українське військо знесилене й перетомлене, але триматися ще можна. Деякі посли висловлюються за те, що не слід наражати столицю, що не варто губити найкращі військові сили, тим більше, що допомоги немає, а до большевиків все прибувають свіжі частини.

З цього приводу по обіді, мала бути нарада міністрів, і винесено певне рішення. Тим часом канонада дійшла до найвищого ступеня. В осередку міста стрільна розривалися по всьхі улицях і провулках. Одно стрільно легко мене контузило й отримавши першу допомогу в якійсь аптиці, я мусів удалися до свого мешкання й лягти в ліжко. На вечірне засідання піти вже не міг. На цьомуж засіданню й було саме вирішено відступити на Житомир і в ночі наші міністерства, Центральна Рада й війська залишили столицю.

Ранком ми були здивовані, не почувши вибухів. Мені було легче й я вирішив вийти. Вийшовши на вулицю, ми здивовано зупинилися. По вулиці парами, обкручені навхрест і впоперек кулеметними лентами, вешталися большевики. Всіх стрічних вони зупиняли й перевіряли документи. Підійшло двох і до нас.

— Ваші документи!

Викрикнув миршавенький, весь у ластовиннях, руденький Жидок.

На моє щастя, при мені було посвідчення старої російської влади, яке я й протягнув другому салдатови Москалеви. Той мабуть був неписьменний, бо дочекавшись доки Жидок розглянув документ Каргальського, протягнув йому моє посвідчення. Жидок розглянув і з патосом вигукнув, що це посвідчення не дійсне, бо видано контрреволюційною владою, та щоб я негайно пішов у комендатуру й виміняв свій документ на „советській”.

В цей час до нас наблизився якийсь старенький урядовець у судейському кашкеті.

— „Снять кокарду!” — викрикнув Жидок.

І не встиг урядовець ще підняти руку, як схопив йому з голови кашкет й обірвав кокарду й арматуру разом зі сукном. А Москаль комуніст тимчасом стояв поруч і нахабно дурненько всміхався.

— Щож ви рвете, я й сам зніму! — спробував заперечити урядовець.

— Не розговорівать! Буржуї! — викрикнув голосно Жидок-комуніст: кинув дідови кашкет і замірившись прикладом, відійшов далі творити „контрол” і „розправу”.

Старенький урядовець зі слізми на очах — підняв з землі кашкет і пішов зігнувшись, осоромлений і пригнічений.

І щось трагічне було в цій похиленій старечій постаті.

Якась непоборна сила тягла мене до Центральної Ради. Хотілося подивитись, що роблять там нові господарі.

Вигляд зруйнованого міста був жахливий. На Фундуклеївській вулиці здибав Лизанівського, який оповістив, що багацько наших дячів не встигли завчасу вибратися з Києва, а товариші по партії вирішили таємно зібратися на приватній квартирі у Приходка.

В умовленому місці й в умовлений час ми зійшлися й тут почули болючу сумну новину: большевикам удалося зловити міністра Зарудного, редактора газети „Народня Воля” Пугача й Бочковського, яких дико мучено й забито.

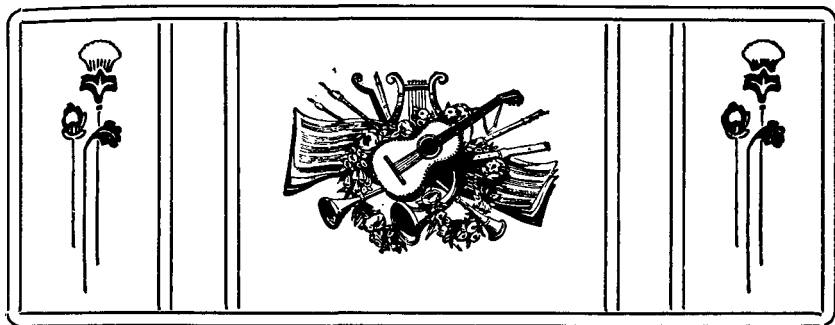
На цьому засіданню було вирішено декому zostавитися у Києві для конспіративної праці, а іншим по змозі втікати.

На другий день, ховаючись, я вирушив до Одеси.

Так перші радісні дні проголошення самостійної України, були окружені кров'ю найліпших її синів й на фронтах і у самій столиці. Ми були розбиті, ми відступали, а факт лишався фактом. Україна була вже проголошена самостійною республікою, була визнана, від Московщини відірвана й присутність на нашій землі чужих військ була лише ворожою окупацією.

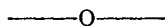
І за цю велику державність от уже стільки довгих років ведеться неспинна героїчна боротьба. Ці роки утворили з нашого народу свідому націю, яка своєю кров'ю й страшними муками зафіскувала перед світом своє незломне бажання — бути господарем на своїй предковичній змелі.

Нині — це бажання стало чинником, з яким мусить — проти волі — числитися совітська Росія і який скорше чи пізніше зробить з раку російського панування на Україні — страшний кошмарий сон...

Михайло Гайворонський.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ

Географія каже: Українці заселяють одну із найцінніших областей землі: багатий чорнозем, лагідний клімат, копальні вугілля, соли, нафти, залізної руди та інших мінералів, багато лісів та рік тощо.

Історія говорить: Українці поселившись біля воріт з Азії до Європи, добровільно взяли на себе оборону культурного Заходу перед азійським варварством. Український народ ставши хліборобом був рівночасно і воїном. Так воно було до створення князями в X. століттю постійної військової сили, яка боролася проти диких орд, що сунула на Європу. **Хлібороб і воїн-лицар** це дві нерозлучні сили одної матери, яку вони любили, задля якої жили і голови клали. **Хлібороб і лицар** це дві найголовніші теми української народної пісні.

Історична доба українського народу починається прийняттям християнської віри (X. століття), та українські народні пісні давніші. Пісні ці, обрядові, співані в честь поганського бога Коляди, якого свято припадало з кінцем грудня. Свято Коляди, це свято відродження соняшної сили. По святі Коляди слідувало весняве свято, підчас якого співано веснянки і гаївки. Трете велике свято було присвячене богові Купалі. Це свято завмирання соняшної сили.

Християнське Різдво заступило свято Коляди, а пісні залишило і зберегло і досі. Прекрасний на Україні звичай у різдвянний сезон „ходити із колядою”. Приходять коляд-

ники, часто із музикою, співають господареві, господині, дітям та усій родині, розвеселяють усіх та складають желання: гарного дорібку та радости „від коляди до коляди”. У колядках співається, що йдуть гості: ясний місяць, тепле сонечко і дрібен дощек; — що господар то сонце, його жінка то місяць, а діти то дрібні зорі. Часто розказує колядка, що в нашого пана золотая брама, а на срібній приспі сіло женчиків триста.

А в молодця лицаря: срібна стрільбонька, золотий лучок, і золотий човник, а срібне весельце, і т. д. Старовинні ці пісні говорять про велике багатство нашої країни.

Із княжого періоду (X—XIII), зміст одної колядки такий:

„Чи дома-дома славний панонько?
Нема го дома, у Судоміру —
Судоньки судить, радоньку радить:
Як воювати, на врага стати....

Ой, наказано, і заряджено усім воїнам на війну іти,
пану князенку хорогов нести.

А його ненька, вельми старенька випроваджувала й наказувала:

„Їдже, синоньку, та на війноньку,
Наперед війська не видавайся,
Позаду війська не оставайся!”

У Різдвянний Сезон, на його закінчення, співають на Україні інші пісні, подібні до колядок, а названі щедрівками.

Надзвичайно церемоніяльно святковано прихід весни. Радісно усім, бо весна красна несе:

Малим діточкам побіганнячко,
Старим бабонькам поседіннячко,
Красним дівонькам та співаннячко,
А господарям та робіттячко.

Прийшла весна і:

„Розлилися води на чотири броди...
У першому броді соловій щечече,
У другому броді зазуля кує,
У третьому броді сопілочка грає,
В четвертому броді коничок заржав,
А в п'ятому броді дівчинонька плаче...

Соловій щебече — сади розвиває,
Зазуленька кує — бо літечко чує,
Сопілонька грає — до гурту скликає,
Коничок заржав — він доріжечку (похід) по-
[чув,
Дівчинонька плаче — за нелюба йдучи...

Свято весни, це свято молоді, перенятої радощами, а їх пісні повні поетичної та мелодійної краси... Нерозривно частиною веснянок є хороводи і танці. Весняних пісень, які звичайно називають гаївками, велика кількість і, так як колядки, задержалися по нинішні часи.

Треті, обрядові пісні, присвячено мітичному богові вогню та води. Свято Купала припадає на кінець весни (зрівнання дня). Свято це, так зване „Купальська справа”, це немов на те, щоби допроситися у Купала, щоби

„Вогонь-сонце... світило ясно,
Горіло ясно,
Та гріло землянку, нашу матінку...

Крім цих пісень із глибокої давнини, задержано на Україні багато побутових пісень. Пісні ці змальовують старі звичаї весілля і похоронів; пісні кохання між молодими, та любови в родині; доля сиріт і невісток; діточі пісні та пісні танкові, як також до ігор і забав.

Під поетичним зглядом то найкращі любовні пісні: повно у них прекрасних порівнянь і висловів вірного та щирого серця. Більшість цих пісень створені дівчатами та жінками.

Від княжого періоду української історії, аж до 18-го віку Україна була в безперервній майже війні з Татарами чи з Турками, Поляками та Москалями. Ціла господарка і виховання дітей спочивало в руках жіноцтва, бо чоловіки йшли боронити Україну. Жінка тужила за своїм чоловіком, який часто клав свою голову в обороні рідної землі. Плакали дівчата за своїми милими та братами, що скоро заправлялися до лицарського діла.

„Курилася доріженька... Журилася дівчинонька.
Плаче, тужить і ридає, дрібні сльози проливає.
Дрібні сльозоньки полились, щоб доріжка не курилась.
Плаче, тужить і ридає, милий в похід виступає...

Їхав козак, а дівчина просить:

„Ой, козаче, собою, візьми мене, серденько, з собою”.

Називано Україну „вдовиці край”...

„Ой, у полі та буйний вітер віє...

„Ой, та удовиця та пшениченьку сіє”.

Бідна вдовиця, вона немов „та чайка, що вивела своїх дітей при битій дорозі”. Що підховає сина, то і вже виряджає його у похід. Жде і жде та хіба лише верне синовий кінь.

„Вийде мати, розсідлає і коника розпитає:

Ой, коню мій вороненький, а деж мій син молоденький?

Не плач, мати, не журися, бо вже твій син оженився:

Узяв собі паняночку, вчистім полі земляночку”...

Підросли хлопці і острили шаблі, а виростили дівчата, щоби виховувати нових борців.

Бувало і так, що вертав козак і заставав свою милу віддану. Бідна не могла діждатися і за нелюба вийшла... Або: козак у походах не забуває своєї милої та просить: „Ой, ти місяцю-зоре, освіти ціле поле... бо там моя дівчинонька та пшениченько поле. Кукіль вона вибирає тай на сонце поглядає, чи високо соколенько із орлами літає”.

А було і так:

„Зіронька зійшла, все поле освітила,

Дівчина вийшла, козака звеселила”.

Легко представити собі як почувалися родичі слухаючи такої пісні:

„Ізрівнай, Боже, гори — долини рівненько,

Абися мені до мого батька (або: мами) видненько.

Ой, хоч видненько, хоч не видненько, не дбаю,

Я свого батька по голоскови пізнаю”.

Бідна сирота співає:

„Та нема гірш нікому, як тій сиротині,

Ніхто не пригорне при лихій годині”...

„Притулюся в лісі до дубочка, горе мені в світі та
[без батечка.

Притулюся в лісі до клиночка, горе мені в світі, ой,
[та без браточка”.

Із побутових пісень весільні найповажніші і найбагатіші під музичним зглядом. У них співається про княгиню і

князя (женихів), та немов приготовляється молодих до подружого стану.

Про молоду:

„Паду я ластівкою та перед матінкою.
Ой, матінко моя, ой, уже я не твоя”.

Про молоду-сироту:

„Відчини, Боже, ворота,
Бо йде до шлюбу сирота”.

Або:

„Ой, сумная п'ятниця, сумний день,
Сумувала Ганусенька цілий день.
Комужтися Ганусенько поклониш,
Що рідної матусеньки не маєш”.

„Хто тебе білив, біла берізонько?
Хто тебе убрав, молода сиротонько?

Білили мене сніги, морози з буйними вітроньками,
Убрала мене моя сеструня з моїми дружечками”.

Про молодого:

„Ой, наш молодий до міста ходив,
Своїй молодій чобітки купив”.

Або:

„Поміж трома дорогами рано, рано, ранесенько
Там здивався князь з Дажбогом, ранесенько...
Ой, ти боже, ти Дажбоже, рано-рано,
Вступись мені з доріженьки, ранесенько.
Бо ти богом рік від року, рано-рано,
А я Князем раз на віку, ранесенько.

(Князь в значінню: жених).

При колисці мати співає своїй дитині:

„Ой, ходить сон коло вікон, а дрімота коло плота...
Й питається сон дрімоти: деж ми будем ночувати?
Де хатина тепленькая, де дитина маленькая”...

Дитина мусить спати:

„Поки мати з поля прийде,
Та принесе три квіточки.
Одна буде дрімливая,
Друга буде сонливая,
Третя буде щасливая”.

Похоронних пісень на Україні відносно не багато задержалося, однак ті, що остали, надзвичайно жалісні.

„Дитинонько моя мила!
Я думала на твоєму весіллі співати,
А прийшлося мені по тобі тужити...
Моя дитино, моя рідная!
Деж тебе мені шукати, де тебе знайти?
Звідки тебе виглядати,
На котрій дорозі зустрічати?”

„Мамочко моя, голубочко моя!
Мамочко моя, зазуленько моя!
Мамочко моя, порадонько моя!
Ой, деж ми зйдемося, ой, деж ми порадимося?”

Хіба камене серце не заплаче, чуючи таке голосіння. Танкових пісень на Україні велика скількість. Де танець там і жарт, де жарт там сміх, а де сміх та мвесело та мило. До танцю часто приспівують, а танкова пісня жартівливого або любовного змісту.

- 1) „На городі квітки вються, а за мене хлопці б'ються.
Не бийтися, нема защо, я хоч гарна, та ледащо”.
- 2) „Закувала зазуленька сивая, чубата,
Таки мене, хлопці, любіть, хоч я не богата”.
- 3) „Дівчино, рибчино, де твоя мати?
Дай мені личенько поцілувати”.
„Яб, тобі серденько, не боронила,
Як би матусенька та не сварила”.
- 4) „Продай, милий, сиві бички, й купи мені черевички,
Бо я панського роду, не ходила боса зроду”.

У слідуєчій танково-жартовливій пісні пташня є темою:

„Щигол хлопець хороший і на вроду вдатний,
Засватав він гарну птицю,
Молоду сеницю.
У суботу ввечір могорич запили,
А в неділю, до схід сонця весілля робили.
Ластівочки-дружечки вінок завивали,
А зазулі-свашечки в долоні плескали.
Соловейко у садочку став в сопілку грати,
А сороки-білобокі пішли танцювати”. і т. д.

Із жартівливих пісень наведу пару:

- 1) „Ой, під гаєм-гаєм, гаєм зелененьким
Там орала дівчинонька воликом сивеньким.
Орала, орала, не вмiла орати,
Запросила козаченька на бандурі грати”.
- 2) Кучерява Катерина чіпалася до Мартина:
„Ой, Мартине, добродію,
Сватай мене у неділю!”

Напів співана пісня:

Дівчина (співає): „Тай куди їдеш, Явтуше?”

Явтух (каже): Не скажу.

Дівчина: Та коли твоя добра ласка, то скажеш.

Явтух: На базар.

Дівчина: Підвези мене, Явтуше.

Явтух: Не хочу.

Дівчина: Та коли твоя та добра ласка, то схочеш.

Явтух: Сідай, та з краечка.

Дівчина: Ой, що везеш, Явтуше?

Явтух: Не скажу.

Дівчина: Ой, колиж твоя та добрая ласка, то скажеш.

Явтух: Груші.

Дівчина: Ой, дай мені, Явтуше.

Явтух: Не дам.

Дівчина: Ой, колиж твоя та добрая ласка, то й даси.

Явтух: Візьми, та маленьку.

Дівчина: Обніжуж тебе, Явтуше.

Явтух: Не хочу!

Дівчина: Ой, колиж твоя та добрая ласка, то схочеш.

Явтух: Обніми, та легонько.

Дівчина: Поцілую тебе, Явтуше.

Явтух: Не хочу!

Дівчина: Ой, колиж твоя та добрая ласка, то схочеш.

Явтух: Поцілуй, та не вкуси!

Історичні пісні згадано вже вчаси при любовних піснях козацького періоду. Найдавніші історичні пісні, цю живу хроніку княжих часів, влучено до рокових великих празників:

до Коляди-Різдва і до Веснянок. Одна із найстарших історичних пісень таке розкажує:

„Ой, під вербою, під зеленою, стояла рада — хлопців
[громада.

Радили вони добрую раду: Ой, не купуймо золоті персні,
Купуймо, браття, шовкові шнури,
Шовкові шнури, мідяні човни.

Та спустимося вниз по Дунаю, гей, по Дунаю, під Цар-
[город”.

Ці молодці вибиралися до Візантії до військової служби до імператора. Про татарське лихоліття так співає пісня:

„Зажурилася Україна, що нігде прожити:
Гей, витоптала Орда кіньми маленькі діти.
Ой, маленьких витоптала, великих забрала,
Назад руки повязала, під хана погнала”.

„За річкою вогні горять, там Татари полон ділять...
А в долині бубни гудуть, бо на-заріз людей ведуть”.

Безнастанні наскоки Татарви на Україну спонукали створити стале військо козаків, які боронили рідну землю. Татари і Турки мали за всякий свій обов'язок нищити християн. І безпощадна була їхня поведінка на Україні. Гинули тисячі українського народу, а другі тисячі у далекій Туреччині, у неволі вік свій коротили. Боротьба ця і неволя зродила нову форму пісні, більше сумовиту, драматичну, та з деклямаційним характером. Пісні ці названо думами, а змістом їх це смерть у кровавому бою, плач матерей, тяжка неволя, утеча з неволі, погоня, воєнні хитрощі і слава. Теми дум, тісамі, що змальовував їх ранше лицарсько-дружинний епох. У старих думках Україна більше пасивна, а в пізніших стає активною. В думках надibuємо багато алегорій, порівнянь, синонімів, епітетів та символіку; в них козацтво змальоване як справжнє лицарство, прекрасно зорганізоване та на високому обичаєвому рівні, козаки, як дійсні герої боронять християнський світ перед дикими ордами Азії. Є ще й інші думи, вони оспівують теж боротьбу, із західним сусідом, Польщею, яка часто на спілку із Татарвою плюндрувала Україну. Про боротьбу цю, крім дум, є дуже багато пісень.

„Гей, не дивуйтесь, добрі люди,
Що на Вкраїні повстало:

Там під Дашевом, під Сорокою множество Ляхів про-
[пало”.

Так співається у пісні; а друга так іде:

„Ой, гук, мати, гук, де козаки йдуть,
Поперед себе та вороженьків облавою пруть”.

Про всі важніші події на Україні розказує пісня та згадує добрим словом своїх героїв, а є ними: Самійло, Кішка, Сагайдачний, Дорошенко, Трясило, Хмельницький, Палій, Морозенко, Перебийніс, Мазепа і інші.

Здавалося, що знесилений безнастанними війнами Україні, найкраще буде у спілці із північним сусідом Москвою. Як брат з братом зійшлися, і як рівний рівному подали собі руки на згоду. Та скоро скоїлося страшне, а пісня так про це розказує:

„Ой, і не гаразд Запорожці, не гаразд вчинили:
Степ широкий, край веселий, тай занастили”.

Скасовано козацькі вольности, а народ закріпощено, або погнано на далеку північ сушити мокряки та будувати нову московську столицю: Петроград.

„Зажирились молоді хлопці, що в неволю попали...

Не журіться, молоді братця, бо ми ще не пропали”.

Оттакої собі співали.

Тисячі козаків гинули, далеко від рідної землі, а послідною просьбою поневоленого козака було:

„У головах посадити червону калину.

Будуть пташки прилітати, цвіт-калину їсти,

Будуть мені приносити з України вісти”.

Гірку свою долю виспівала Україна у пісні. Здавалося, що так як вітер гордує

Туман горою долиною,

Козак дівчиною

Так і гордує сонце (добра доля) Україною.

Із вільного став рабом, привязаним до панської рилі, робучою худобою. У живій його пам'яті була ще вільна Україна і тому нераз на Україні були повстання проти окупації і нелюдської поведінки гнобителів. Ті повстання названо гайдамаччиною, а пісня оттак розказує:

„А нашії осаули (панські сторожі) знають панську ласку:

Друть із нас й послідну свиту, а з жінки запаску.

Ой, ходімо, пане-брате, в степ у гайдамаки,

Та мусимо вражим панам датися у знаки”.

Прикрі і сумні ці кріпацькі пісні, звичайно: незавидна доля у неволі.

Покозацький період української історії дає крім гайдамацьких, кріпацьких пісень, нові пісні чумаків, тих, що їздили по сіль на Дон та в Крим. Цікаві й гарні ці пісні. Розказують вони про далеку дорогу, про всякі пригоди в дорозі. Часто воли вигибали, а бідний чумака хіби із батіжком вертався у свої сторони.

Під кінець 19-го століття являється нова пісня, яка пригадує славу минувшину України; і немов підготовляє до боротьби за волю рідної землі. Крім цих, патріотичних пісень, повстає ще новий рід пісень: жовнірських. Вони оспівують долю жовніра у військовій службі, далеко від рідних сторін. Тут не згадую за стрілецькі пісні останніх визвольних змагань, бо про це треба писати особну статтю.

Поруч вище згаданих пісень є багато таких, що оспівують різнородну працю на рілі, в городі, в лісі, при всякому ремеслі й також пісні про різні події. На особному, надзвичайному шанованому місці, стоять канти і псалми.

Кант „Про Почаївську Божу Матір” оспівує чудотворну поміч Божої Матери в обороні Почаївського монастиря.

Кант „Про страшний суд” накликає праведно жити, а кант „Про Ангела Хоронителя” це остоорога перед грішним життям. Є також канти про страсти Христові, про св. Юрія, св. Варвару і інших, яких приміри мають вести до добрих діл.

В найстарших книгах в Україні, так званих „Літописах”, надibuємо уривки старовинних поем і пісень, одначе не можемо книгам приписати значіння в поширенні народньої пісні. Пісня йша з уст до уст, з покоління в покоління, зі села в село, а в дальші сторони несли пісню мандрівні співаки. У давнині були це „княжі співаки” або професіональні „скоморохи”, також сліпці, а пізніше кобзарі і лірники. Княжі співаки, (на заході їх називали бардами або міннезенге-рами) і скоморохи несли лицарську і веселу пісню, а сліпці і лірники моралізуючу. Кобзарі любувалися і несли в народ історичні пісні і думи, звані народом: козацькими причтами, невольницькими псалмами або прямо: козацькими піснями.

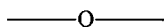
Як зміст тексту українських пісень своєрідний, так також їх мелодії мають свої питомо національні прикмети. Відносно є мало пісень у старовинних скалях. Видний тон (лідінг тон) до тоніки і також до доміанти в мінорі, й тимсамим збільшена секунда між третим, а четвертим степенем (огментед секинд) часті в українській народній пісні.

Дальше: в наших піснях подибується часто скачки в гору на сексту і септіму також на октаву, зате схід із октави йде найчастіше ступень за ступенем до тоніки. Декотрі наші пісні люблять кінчатися не тонікою, а домінантою. Таке закінчення немов просить продовження, слухач сам у своїх думках дає розв'язання проблеми. Українська пісня багата також в молвлячії.

Ритм пісень від найпримітивнішого до дуже складного, а мелодії побудовані на засаді контрапункту, а не гармонії.

На закінчення належить піднести, що хоч Україна розшматована між чотирох сусідів і є під впливом чужоплемінним, то все таки, деб ми не пішли по Україні, то подиблемо ту саму мову, пісню, звичаї та обичаї. Це свідчить про суцільність українського народу.

ПОКЛІН І СЛАВА ВАМ.

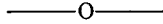
Поклін і слава вам, герої невідомі,
Чи впали ви від радісних напруг,
Чи з болем на устах, у передсмертній втомі,
Коли лише царив над тілом гордий дух.

Ви всі, яких пірвав змагань нестримний подув,
Жиєте далі в рідній, прадідній землі,
Могили ваші кличуть гимном про свободу,
Немов листки, які борвій зірвав з гилі!

Брати! Ви рвали невільницькі пута
На те, щоб ними повязати нас
З землею-матір'ю — як може тільки люта
Кривава смерть єднати всіх нараз...

Від всіх, що прагнуть волі у смертельній втомі,
І тих, що йдуть до неї в дні палких напруг
Поклін і слава вам, герої невідомі,
За те, що в тілі вашим жив безсмертний дух

ВІК ГОСПОДАРКИ ЕНЕРГІЇ

ЖЕ може від яких пятьдесять літ звикли люди говорити про теперішні часи як про вік господарки енергії, себто часи, коли людина зуміла вжити на свою користь величезні природні сили.

Для ближчого вияснення цього поняття треба підчеркнути дві, від себе дещо незалежні справи: з одного боку, розмір переміни, які принесла зі собою епоха господарки енергії, а з другого боку, переміни, яким ця нова епоха постійно підлягає.

Возьмім наперед першу справу. Щоби не заходити в тяжкі статистичні обрахунки, скажемо коротко, що за докладними інжинірськими обчисленнями машини, яких уживається в Америці, зуживають пересічно по 30 коней сили на кожного робітника. Коли взяти під увагу, що сила коня в десятеро більша від сили людини, то дістанемо, що пересічний робітник в Америці послуговується силою, 300 разів більше від своєї. Іншими словами, якби в Америці не стало машини, то треба би тут мати десять мільярдів рабів, щоби виробити те все добро, котре тепер робітники виробляють при помочі машини. Це дає нам поняття про вагу енергії машини в сучасній господарці.

Возьмім тепер під увагу другу справу. Коли поглянути на минулих 50 літ, можна назагал сказати, що відколи люди почали робити преріжні винаходи, які збільшували сточу до розпорядимости силу, люди дивилися лишень за тим, щоби цю силу збільшувати, а не дивилися багато за тим, з яких жерел має це збільшення приходити. Іншими словами можна сказати, люди думали тільки про сучасність, а не думали про будучність. Вони поводитися так, гейби енергія в світі була невичерпана, необмежена.

Коло три четверті части енергії, яку нині вживається, походять з вугілля й нафти. Скількість уживаної енергії в світі щораз більше зростає. Та за час одного покоління, як обчисляють, припаси нафти вичерпаються. Вугілля вистарчить на довше, але добування його й перевіз будуть ставати що раз трудніші: треба буде добувати його зі щораз більшої глибини й треба буде використовувати щораз

менше видайні жили. Люди скоро найдуться перед пекучим питанням найти нові жерела енергії.

Як дальше жерело енергії насувається водна сила, головно така, яку можна перемінити на електрику. Щоби ця сила могла відограти більшу ролю в господарці, вона мусть находитися в великій скількості, бо тільки тоді, як можна витворити електричний ток величезного напняття, можна переслати електричну силу на дальшу віддаль та вживати при тому дешевих приладів. Силу 100,000 вольт пересилають на віддаль 300—500 кілометрів, а силу з напняттям 200,000 вольт на 700 кілометрів. Такі великі проекти, як Дніпрестрой і Мосєл Шолз, повинні би дати можливість післати енергію на 1,500 кілометрів.

Люди починають уже думати про зужиткування сили припливу й відпливу моря. Найкраще до цього надавалися би ті місця на землі, в котрих уровень води при припливі сильно вагається. (Є місця, де різниця між припливом і відпливом виносить 3 метри, 7 метрів, ба навіть 15 метрів).

Ще іншим джерелом сили можуть бути вітри, себто сила руху повітря. Адже вітраки вже відиграли велику ролю в порушуванню млинів і тим подібних приладів. На висоті 700 до 1,000 метрів понад землею, все дує вітер. Міліон исил коней пропадає даром у вітрі.

Далі можна би зужити енергію теплоти сонця. У Єгипті й Каліфорнії вже ставлять машини до зужиткування цеї енергії. В Єгипті вже вміють добувати зі сонця 50 сил коня. Немає причини, чому цього не можна би повести далі.

У Німеччині почали звертати увагу на мінерали, котрі під впливом світла витворюють електричний ток. Важні відкриття в цьому напрямку поробив д-р Лянге.

Ще інші інжинірі думають над зужиткуванням різниці в температурі між поверхнею моря й дном моря. Французський інжинір Жорж Кльод уже поробив вартісні досліди, які вже зужитковують на побережу острова Куби.

Та хоча всі ці способи добування нової енергії будуть ще певно далі удосконалені, всетаки вони ледви чи дадуть величезну масу енергії. Де шукати буде людство жерела енергії, яка має становити основу поступу цивілізації? Дехто каже, що цим джерелом стануть рослини. Адже рослини вже нині дають алкоголь, а алкоголью можна вживати до порушування машин. Алкоголь це не тільки добре топливо, але й дешеве. Дає його всяка рослина, котра має в собі цу-

кор. При удосконаленню способів дистиляції алкоголю з різних рослин буде можна збільшити сильно масу енергії, яку можна добути з алкоголю.

Крім інженірів, що працюють над цими можливостями, є ще інші, котрі думають, або може мріють, про енергію, яку можна добути з атома, себто найменшої хемічної частини тіла. Кажуть вони, що одна кроплина води має в собі досить енергії, щоби робити роботу 200 коней через рік. Ходить тільки о те, як цю силу визволити з атома. Як це вченим удасться, людство нарешті дістане до своєї розпорядимости майже невичерпане джерело енергії .

МАРШ НАЦІОНАЛІСТІВ.

— 0 —

Зродились ми великої години,
З помеж війни, із полум'я вогнів,
Плекав нас біль по втраті України,
Кормив нас гнет і гнів на ворогів.

І ось ідем у бою життєвому,
Міцні, тверді мов граніт,
Бо плач не дав ще свободи нікому,
А хто борець, той здобуває світ.

Не хочемо ні слави, ні заплати.
Заплатою нам радість боротьби:
Солодше нам у бою умирати,
Ніж в путах жити мов німі раби.

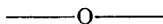
Доволі нам руїни і незгоди,
Не сміє брат на брата йти у бій.
Під синьожовтим прапором свободи
Зєднаєм весь великий нарід свій.

Велику правду для усіх єдину
Наш гордий клич народів несе:
Батьківщині будь вірний до загину
Нам Україна вища понад все!

Веде нас в бій борців упавших слава.
Для нас закон найвищий та приказ:
Соборная Українська Держава
Міцна й одна від Сяну по Кавказ.

Катерина Чайковська.

ПОЯВА ПЕРШИХ ЖІНОК В УКРАЇНСЬКОМУ ПИСЬМЕНСТВІ

I.

Розвій письменства кожного народу тісно звязаний з розвитком його історичного та політичного життя. Отже, колиб якийсь нарід не мав записаної історії свого політичного життя, але мав історію письменства, то вже на підставі того, як розвивалося його письменство, які були в ньому інтервали і прірви, ми могли би сказати, як саме проходило його політичне життя.

Знана є всім з дуже давних часів і багато разів у житті підтверджена правда, що *INTER ARMA SILENT MUSAE*. Та треба булоб її трохи розширити, бо відомо, що музи мовчать не лише тоді, коли говорять гармати, але мовчать вони й тоді, коли гармат не чути та й волі немає, коли „на всіх язиках все мовчить, бо благоденствує”.

Український нарід був більшу частину свого життя як не у боротьбі, то в неволі, тому теж і розвиток його письменства йшов таким нерівним кроком.

Хоч памятки нашої народньої творчости сягають аж XII. віку і є такими архитворами для свого часу, що нам не один нарід може їх позавидувати, а ближчий сусід з півночі враховує їх до своєї скарбниці, то всеж таки повний розвиток нашої літератури почався досить пізно.

Залишаючи на боці твори церковного та напівцерковного характеру, мусимо сказати, що лише кінець XVIII. століття є часом відродження української літератури, а значить і жіночої творчости в письменстві будемо шукати лише після цього часу.

Що українська жінка не бере учати в старому нашому письменстві — це цілком зрозуміле явище. Це був час, коли в письменстві брали участь майже виключно духовні особи, бо старе наше письменство було переважно церковного або полемічного характеру.

В той час не стрічаємо не тільки жінок-письменниць, але й у творах письменників взагалі дуже рідко згадується про жінку.

Коли придивимося ближче до письменства інших народів, візьмемо хочби тільки письменство славянських народів, то й там усюди побачимо, що в початках письменства, коли воно було ділом церкви, жінка не могла брати в ньому безпосередньої участі.

Приглядаючися пильніше до найближчого нам письменства славянських народів, бачимо, що мало хто серед них може похвалитися такою кількістю, а головню якістю творів своїх письменниць, як український нарід.

Лише Поляки та Чехи мають у своєму письменстві рівно велику кількість письменниць, що беруть участь у всіх його ділянках.

У чеській літературі в початках XIX. століття (1820—1862 рр.) подибуємо правда одну, але дуже поважну, письменницю Боженну Немцову, що була навіть творцем реалістичного напрямку для тодішньої чеської повісти. Далі славні повістярки Софія Подлінська й Кароліна Светла і Ружена Ясенська, що перекладала також багато з української літератури, між іншим переклала твори Лесі Українки. Тільки сучасне чеське письменство має в різних своїх галузях досить письменниць. У інших Славян маємо по одному два прізвиська, та й то не дуже визначні.

У часі найбільшого розвитку російської літератури, після того, коли вона вже мала таких письменників як Достоевський, Толстой Чехов і інші, з письменниць набирає найбільшої популярности, скажемо, Вербицькая з її „Ключами щастя”.

Тільки в значно пізнішому часі появляється Зінаїда Гіп-іус чи Сейфудіна.

У південних Славян' та Білорусів подибаємо тільки одно-два жіночі прізвиська в літературі.

В українському письменстві жінка виступила скоро після його відродження і вже в 1841 р. у Харківському Альманасі „Сніп” поміщено вірш першої української поетки **Марти Писаревської** „Петрарчина пісня”. Це є перший зареєстрований виступ жінки в нашому письменстві.

Але далеко раніше і навіть багато краще виступили наші жінки в народній творчості. У XV.—XVII. віках маємо силу народніх ліричних пісень, що були невичерпаною скарбницею для пізнішої творчості наших письменників, і з яких дуже широко й охоче використав Тарас Шевченко.

Ті наші ліричні народні пісні, в яких виспівується жаль і тугу жінки за чоловіком, сином або братом, що поляг на полі битви, або в яких жінка, неначе горлиця, тужить і виглядає милого, що має скоро повернутися окритий славою побіди, ті, що навіть називаються жіночими ліричними піснями, не могли не бути виспівані та виплакані жінкою.

Так виспівати своє горе, тугу, а часом радість кохання, так виявити всю жіночу душу в тих піснях могла тільки сама жінка.

І давно вже згодилася критика на тому, що тут є місце й для жіночої творчості, лише так, як уся та творчість є безіменна, то й жіночих імен тут не маємо. Пізніше навіть стрічаємо прізвисьце одної з авторок цих пісень, а саме **Марусі Чураївни**, якій приписували авторство кількох дуже популярних ліричних пісень і про яку Єфремов пише: „Так якась „пісневорка” Маруся Чураївна ніби склала пісню „Ой не ходи, Грицю”. Правда, є тут те, „ніби”, але остаточно все одно, чи саме вона й чи цю саме пісню склала, та всеж це мусіла бути якась Маруся чи Катруся, що залишила для потомних такі скарби, з яких ми довідуємося про болі й страждання тодішньої жінки.

Франко в поезії „Жени рускія восплакашися” так каже про ці пісні і їх авторок:

„Слухаю, сестри, тих ваших пісень сумовитих

Слухаю й стиха міркую:

Скільки сердець тут розбитих, могил тут розритих

Жалощів скільки неситих, сліз вийшло пролитих

На одну пісню таку”.

Отже бачимо, що до збогачення скарбниці народньої творчості жінка прикладається дуже рано, але тут вона залишається безіменною, а тому часто говорячи про участь жінки у нашому письменстві, починають від першого прізвиська, яке було надруковане в журналі, від Марти Писаревської, поминаючи мовчанкою цілу ту пребогату ділянку, яка була значно піднесена й поширена участю в ній жінки.

Казала я вже, що перша українська поетка виступила в 1841 р. на сторінках Альманаху „Сніп” і ця жінка відразу вносить до нашої літератури західньо-європейські мотиви, бо темою для своєї поезії вона бере любов Петрарки до Ляври; але так її виступ, як також і кількох її наступниць по той і цей бік Дністра був явищем скороминаючим.

Чи то Писаревська, чи Олександра Псьол, чи їх сестри з Галичини, — Йоанна з віршем „До моєї весни”. Людмила Головацька, Марія Дідицька й інші, чи буковинка Емілія Олександрова, чи ті з Підкарпатської Землі, що вперше виступають з „поздравленієм русиновъ на годъ 1852” Марія Невіцька, Тереса Подгаєцька, Марина Складкович й інші. — всі вони виступали з одною або двома річами і незамітно сходилили.

Всі ці перші українські письменниці виступали в різному часі, бо різні були умовини розвитку української літератури, головно жіночої, в кожній з українських земель, що були під різними пануваннями.

Так що коли вірш Марини Писаревської був надрукований 1841 року, то анонімова Анна друкує свою поезію під 1849 роком, жінки з Підкарпаття аж 1852 року, а ті, що були згуртовані біля Альманаху „Зоря Галицька”, виступили тільки року 1860; отже, від виступу Писаревської до 1860 минає трохи не 20 літ.

Подаю я їх разом тому, що всі вони там, де появилися, мали більш-менш той самий характер; був це, звичайно, початок офіційного жіночого виступу в українському письменстві, а разом з тим кожний такий виступ був і кінцем для себе.

Виступи цих жінок були в своєму часі іноді дуже блискучими метеорами, вони давали часом навіть щось своєрідного своєю появою, та дуже скоро щезали з обрію літературної творчості і не на них будемо опирати свою думку про те, що українська жінка поповнила скарбницю української літературної творчості цінними скарбами.

Після виступу в літературі жінок з Великої України в 40 роках XIX. століття, наступає довга перерва. Причиною була загальна для української літератури реакція 50-тих років, коли слово українське ледви могло дихати.

У 60-ти роках приходять трохи пільги; 1858 року повертається з заслання Шевченко, пізніше повстає „Основа” — журнал, що гуртує коло себе і старих письменників 40-вих років, а також і пізніших — молодих.

У цьому часі появляється і письменниця, твори якої були серед Українців, а навіть і серед чужих найбільше популярні та здобули собі загальне признання.

Один із пізніших наших істориків літератури (Олександр Барвінський), говорячи про діяльність письменників,

згуртованих коло „Основи”, так характеризує появу цієї письменниці на літературному полі:

„Зпоміж того молодого покоління являється на овиді українського письменства ясна зоря, неначе метеор, що блиснув ярким сяйвом і здобув собі широку славу під прибраним іменем”.

Цією зорею була **Марко Вовчок**, виступ якої був такий тріумфальний і яку так щиро привітали не лише свої, а навіть і, дуже скупа на похвали для українського творчости, критика російська.

Марко Вовчок розпочинає своїм виступом ту добу, жіночої творчости в українському письменстві, в якій наші жінки, забравши раз голос в цій ділянці, не покидають її, а розвивають усе глибше та ширше і будуть і надалі нарівні з чоловіками збогачувати скарбницю нашої літератури.

Якої великої міри був талант Марка Вовчка, бачимо хочби з того, що сам Тарас Шевченко називає її своєю донею, наступницею своєї думи і ставить її нарівні зі собою.

Пишучи в часі найтяжчого суспільного лихоліття, яким було кріпацтво, Марко Вовчок присвячує всі свої письменницькі сили та хист на те, щоби показати людям, що й цей найменший брат-кріпак теж має душу і тяжко страждає під гнітом старшого брата.

Вона оповідає в своїх незрівнаних оповіданнях про долю жінки-кріпачки над котрою було ще більше нагоди знущатися саме через те, що вона жінка.

Скільки кривд, горя, нещастя й тихих сліз представляють нам героїні Марка Вовчка в своїх оповіданнях, бо власне у Марка Вовчка завше оповідає та сама особа, що пережила це лихо, або дуже близька до цього, а ніколи сама авторка. Від цього оповідання набирають ще більше простоти і безпосередньости, так що хоч у них переважно нема в словах оповідаючого бунту проти неволі, а все тиха скарга на безнадійно сумне життя, або зневажене почування, то всеж вони викликали у читача найбільше обурення й безоглядний протест проти цієї форми знуцання над ближнім. Марко Вовчок не гремить, не проклинає, навіть не нарікає. Вона тільки живописує, але в такій формі й таким словом, що це сягає найглибше і найдалше. Вона, власне, є тим „коротким пророком і обличителем жорстоких людей неситих”. Про мову її творів Куліш сказав, що: „М. В.

випив весь сок і запах із квітів української мови”, а Тарас Шевченко сказав просто: „він один (М. В.) знає нашу мову”.

Кращих і більших свідоцтв не треба, щоби сказати, якої висоти літературної творчості досягла ця жінка.

Героїні М. В. це люди буденні, вони не мають якихось надзвичайних вимагань чи переживань, є це все представниці загалу, що страждають, як кожна інша, але оповідає сьогодні власне вона, а завтра буде це робити інша про те лихо, що злучує їх в одну страждаючу істоту і власне через те оповідання їх усіх разом стають таким могутнім протестом проти кріпацтва.

Окремо спиняюся на постаті М. В. бо й стоїть вона окремо від своїх наступниць вже хочби тому, що темою її творів було переважно кріпацтво, до якого вже не вертаються її наступниці, а також і способом писання.

Найближче до М. В. перш за все в часі, а також і способом оповідання дієвої особи, стоїть **Ганна Барвінок**, дружина Куліша.

Ганна Барвінок прямувала все своє життя дорогою правди і аж до смерті (1911 рік) залишилася вірна собі.

У своїх оповіданнях вона говорила про родинне життя, а в ньому займала її передовсім жіноча доля, яку вона своєю вражливою жіночою душею відчувала глибоко й правдиво, а тому її твори дійсно можуть бути цінним матеріалом для зрозуміння душі жінки-селянки.

Вона оповідає про своїх героїнь так, що про неї звичайно казали: „Слово, мов тобі з уст вийняла”. Ганну Барвінок наша критика назвала односторонньо поетом жіночого горя та бідування.

Твори М. В. та Г. Б. були надруковані у багатьох наддніпрянських і наддністрянських журналах і мали величезний вплив на розвиток усього українського жіноцтва.

Обидві ці письменниці писали переважно про долю жінки, беручи її як частину загально-суспільного питання. Тільки після них приходять письменниці, що порушують у своїх творах усі сторони життя українського, як родинного, так і громадсько-національного характеру.

У творах пізніших наших письменниць відбивається все життя народу українського і тепер уже нема такої ділянки життя, в якій не забрала би голосу і жінка через свою активну участь у письменстві.

Розпочинається цей час появою двох видатних жінок, що були одночасно знані зі своєї діяльності як письменницької, так і публіцистичної та громадської. Є це з одного боку **Олена Пчілка**, з другого — **Наталія Кобринська**.

Вони були власне, якби тими моторами, що вправили в рух всі приховані досі інтелектуальні сили української жінки, вони обидві заходяться коло видання першого жіночого альманаха „Перший Вінок”, що виходить 1887 р. під загальною редакцією Франка і гуртує біля себе аж 18 українських письменниць зі всіх українських земель.

У цьому альманасі находимо поезії, повісти і статті характеру публіцистичного, а також з ділянки нашого фольклору.

Взагалі зміст цього першого жіночого альманаху визначався досить різнородним, свіжим і добре дібраним матеріалом.

Щож торкається діяльності цих письменниць на полі нашої літератури, то треба сказати, що обидві вони причиняються до її збогачення своїми творами.

В літературному надбанні Олени Пчілки маємо поезію, белетристику і драматичні твори, а пізніше і публіцистичні.

У своїх творах вона найбільше підкреслює патріотизм та національну свідомість як чинники великої ваги в громадському житті. Одна з героїнь її першої поеми (Олена Козачка) так каже до коханого чоловіка, що зрадив ї в коханні:

„Не кляла я тебе за ту у коханні зраду, а клястиму, як зостанеш у війська позаду”.

Того роду думками Олена Пчілка впливала на розвій молодого покоління й загартовувала його до боротьби у тяжкому житті української дійсности. Вплив її і зреалізування напрямку найкраще бачимо на доньці її, найгеніяльній нашій поетці — **Лесі Українці**.

Все, що дасться добре сказати в відозвах і друкованих промовах, є романи. Лише розум, бистроумність і сприт є до великих цілей потрібні, більш ніщо.

Наполеон Бонапарте.

Сава Чернецький (помер 1934 р.)

СУЧАСНІ ЖОВНІРИ.

(Сонет).

—○—

Коли я край свій кидав у розпуці
І плив у незнані, далекі краї,
То чув біль у серці, а сльози пекучі
І очи і лица зросили мої.

Бо жаль, непевність і сумніви злючі
Обсідали душу, неначе рої: —
В чужині горе й злидні неминучі,
Запроторю долю і літа свої.

В тій хвилині зір мій на корабель впав,
Що сміло боровся, філі розпирав.
І нові надії до серця вступили:

Боротись треба, боротись що сили;
Боротись довго без страху, без міри,
Бо емігранти — сучасні жовніри.

Так, емігранти сучасні жовніри,
Борці, що ідуть боротись з бідю
За хліб насущний, одробину віри,
Що знайдуть щасте у тім лютім бою.

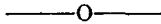
А бій ведеться страшний, загорілий;
На смерть і муки всі летять юрбою
І хоч лиш сотний дібеться до ціли,
Ніхто надії не теряє в бою.

О, ти надіє, ненько емігрантів
Одна ти ходиш за ними усюди
Й осолоджуєш їх муки і труди;

Лише ти другом тих борців, скитальців;
З тобою серце із туги не мліє
І вмерти лекше з тобою — надіє.

1914 р.

ДРАМА ПРО БАВОВНУ

Нова японська драма.

В театрі в японському місті Осака давали оригінальну драму, яку колинебудь бачив світ. Це „Сандьо Ніпон Кошін Кіюку” („Розвиток промислової Японії”). Як сам заголовок каже, зображений в драмі розвиток промислу Японії. А що найважливішою ділянкою японського промислу є саме бавовна, то драма присвячена тій промисловій вітці, завдяки якій розвивалася також могутність царства Сходячого Сонця.

Автор драми Мутто Санджі, бувший довголітній предсідник одного з найбільших японських текстильних товариств. Він тому чотири роки усунувся від служби, доставши як відправну три мільйони енів. Тоді присвятився журналістиці й нині є власником токійського часопису „Токіо Джіджі”. Він є теж провідником невеличкої політичної партії, яка є за вільною торгівлею. Мутто Санджі вірить, що лише вільна торгівля може принести добродут Японії і в тій драмі заступає цей економічний погляд.

Драма зачинається в перших днях февдальної Японії, роком 1858. В першій дії представлена розпука одної селянської родини, бо тамошній дідич отворив малу фабрику для перерібки бавовняних виробів. Наслідком того члени родини, батько, син, мати й дочки, які досі заробляли на хліб ручною роботою, ткацтвом, стали безробітними. Не бачать ніякого виходу з нужди. З землі не можуть вижити. І тоді дочки просять батька, щоби їх по прастарому японському звичаю продав до публичного дому. Гроші, які так роздобуде, дозволять йому вижити родину. Та батько не годиться.

Дідичів слуга голосить по селу, що до фабрики потрібні робітники. Батько, сердитий на дідича Шімандзуа, власника фабрики, прогоняє слугу. Та дочки втікають із батьківської хати й наймаються у фабриці. В другій дії Шімандзу показує кільком офіцірам свою фабрику та пояснює їм, що вона так само потрібна для величі Японії, як і будова сильної воєнної фльоти. Тут доходить із фабрики крик і галас. Счинилася метушня. Брат згаданих сестер крізь дах дістався до фабрики та величезним каменем знищив одну машину.

Коли після того побачив свої сестри, докоряв їм, що радше повинні були вмерти з голоду, ніж піти на роботу в фабриці неприятеля родини.

Атентатчика приводядь до дідача. Цей питається його спокійно, чому знищив машину. Він йому відповідає, що фабрика принесла нужду до села, його родині та всім ручним робітникам.

Пристрасні слова молодого чоловіка вразили дуже Ші-мандзуя. Він згідний замкнути фабрику. Та тут йому проходить до голови велика думка. Він каже, що хоч є вже фабрика, то бавовняних артикулів усе ще мало для внутрішньої потреби Японії. Колиж Японія муситиме привозити ті артикули, це знищить економічну силу Японців. Чомуж не побудувати би багато фабрик, а надвишку виробів вивозити за границю? Так дістане працю село, а Японія збогатиться. Думку, яка ясно зображує потреби японського промислового розвитку, відразу приймають і тепер починається доба промислового розвитку Японії:

Далі зображені перші труднощі початків розвитку. Прикликають чужинців, щоби будували фабрики. Багато з тих чужинців узагалі не розуміється на такому будівництві. Та вони приймають пропозиції. Наслідком їх незнання повстає велика шкода для Японії. Багато власників фабрик банкрутує. Одначе приходить і 1870 рік, який є початком наглого та щасливого промислового розвитку. Це триває до 1893 року. За той час повстали найбільші японські текстильні товариства, які по більшості існують і сьогодні. Багато з них злучилося та творять величезні концерни. Починається конкуренція на заграничних торгах. Англійці не дивляться зовсім симпатично на розвиток японського текстильного промислу, а вже найменше, що цей промисл продістається до Індії.

Остання дія відіграється у Калькуті, в наших часах (у листопаді 1933 року). Японська делегація їде до Лондону, щоби переговорювати з представниками лянкаширського промислу в справі поділу ввозу текстильних виробів до Індії. На побережі зібралися біля делегатів представники індійської влади та багато людей. Провідник японської делегації Курата став на місті й виголошує промову до юрби. Дякує всім за гарне прийняття делегації, одначе запримічує, що за весь час переговорів не чули представника справжніх інтересів широких індійських мас. Ті слова

присудні одобрюють. Він у палких словах агітує за вільною торгівлею. Колиб не було митних обмежень, населення Індії моглоб дешево зодягатися японськими виробами. Та також з інших причин Індія потребує свобідної виміни торгівлі. Бо коли Японія не моглаб вивозити до Індії своїх бавовняних виробів, тоді Індійці не моглиб продавати своєї бавовни. Хто інший купить у них? Лянкашир? Так, одначе небагато. Лише Японія може купувати багато індійської бавовни.

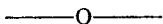
Курата закінчує промову патетичним зазивом до Індійців: „Японія не хоче нищити індійського промислу, вона не приходить до Індії, щоби воювати, лише хоче помогти широким індійським верствам. Не жадає теж спеціальних привілеїв. Відїзджаємо невдоволені, бо ми не скінчили нашої задачі. Диви, індійський народе, сонце заходить (бесідник при цьому показує на заходяче сонце). Та воно знову зійде. Прощавай, індійський народе. Ми ждемо тієї хвилини, коли моглибемо стиснути один одному руку за світовий мир! (Тут заслона спадає, а опяніла юрба поздоровляє бесідника.).

Треба згадати ще, що в двох перших коротких явах виступає сам автор, як головний герой, який осуджує захланність акціонарів, які хочуть якнайбільше дивіденд, і заступається за інтересами робітників. Драма передовсім, як бачимо, має пропагандивний характер. Муто Шанджі виступає як борець за вільну торгівлю. Це значить, щоби дешеві японські вироби продиралися свобідно в усі части світа; це спричинило би катастрофу західнього промислу, а з тим і західньої цивілізації.

КРЕЙДА ЯК ЛІК ПРОТИ ВЖАЛЕННЯ БЖОЛИ.

Один швайцарський пасічник відкрив випадково що крейда зменшує біль, спричинений вжаленням бжолі. Той пасічник цей простий спосіб випробував і тоді, коли бжолі пожалили його дуже й дуже багато. Цей лік був успішний часом і тоді, коли його і не зараз уживав. Треба на муку потовчену крейду оставити якийсь час на вжаленому місці, бо інакше біль міг би повернутися.

СТАРІСТЬ І СТАРІННЯ

**Якого віку може дожити чоловік. — Відмолодження.
— Як стати молодим?**

Уже славний староримський бесідник і політик адвокат **Ціцеро** (родився 106. перед Христом, вбитий в 43 році перед Христом) у книжці „Де сенектуте” („Про старість”) каже так: „Поправді старі люди мусять бути щасливі, бо вони осягли те, за чим тужить увесь світ, вони стали старими”. Це, поправді, адвокатська крючка, бо чоловік не хоче постарітися, лише дожити поважного віку. Хоче довгого шляху, однак не хоче мети.

Недавно видав книжку французський столітній лікар д-р А. Генію на повищу тему. Книжка має заголовок „Штука, як дожити сто літ”. Подає там різні вказівки. Досі вчені подавали як найвищий вік чоловіка 150 літ. Учений Біффон твердить, що життя ссавців (а до них, щоправда належить і чоловік) триває 6-7 разів стільки, що час розвитку. Чоловік розвивається розмірно довго, менше-більше до 24-го року життя, отже з того виходило би, що може жити 140-150 літ. Інакше воно виглядатиме, коли чоловіка вважатимемо не „сотворінням піль і лісів”, лише сотворінням, що жие більше штучним, ніж природним життям. Учені доказали, що можна відмолодити чоловіка (Штайнах, Воронов) зацеплюючи йому гормони звірят (малп). Та це ще не зовсім випробований експеримент.

Різні люди старіються в різному часі. На старіння найбільше впливає звання (рід праці), підсоння, відживлювання, душевні переживання, родинне життя. Старіється чоловік також дуже скоро, коли його праця дуже відповідальна, коли працює з поспіхом. Самособою, що дуже прискорює старіння -- нужда.

Хто не може й не хоче піддаватися новітнім відмолоджуючим операціям, добре зробить, коли житиме планово й доцільно та тимсамими віддалить від себе наближення старіння й ознаки старіння. Самособою звання, а ще більше спосіб виконання звання, не все можемо змінити по своїй волі. А всеж повинні ми старатися, щоби якнайменше входити в конфлікт із прискорювачем старіння, себто з нашим

званням. На першому місці мусимо тут поставити спосіб відживлювання. Кождий чоловік знає, яка страва йому шкодить „Дієтичний спосіб життя” найкраща запорука, як дожити старшого віку. Славний голяндський лікар Бергаве радить „Голову вдержуй зимно, ноги тепло, та не перевантажуй жолудка”. Це справді розумна порада. Ніщо так не прискорює старіння, як коли чоловік кормить себе наче інди́ка на товстіння. Наслідками такого надмірного перекормлювання є жолудкові недуги. Зновуж жолудкові недуги спричинюють затроєння тіла, зупиняють і вбивають діяльність мільярдів комірок людського тіла. Тут дуже добре можна пристосувати приповідку французького філософа Монтея:

„Найбільше людей не вмирає, вони вбивають себе самі”.

Руханка в людському житті повинна бути так само самозрозумілою, як чищення зубів, головно тепер, коли люди послугуються понайбільше ліфтами, руховими сходами й автами. Чоловік без ранішньої руханки повинен так само погано почуватися, як колиб рано не вмивався. Треба масувати тіло, робити вправи (гімнастику) віддихання.

Чоловік на межі старіння мусить бути хитрий, рухливий. Мусить добирати собі відповідні страви, спати в відповідну пору. Бо, що людські органи змінюються, про це нема сумніву. Вони з часом не такі відпорні, як колись.

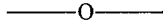
ТРЕБА ЇСТИ ПОТРОХИ.

Лікарі вже віддавна впевняють, що треба їсти малими порціями. Щоби всяку страву вповні використати, чоловік повинен би привикнути їсти все якнайменші порції. Тоді організм якналіпше вихіснує страву.

Дорослий чоловік, який денно зужие 350 грамів товщів, то в дійсности використовує лише 87 процент тих товщів, коли їсть нараз багато й великі порції. Коли страву поділити на менші порції, тоді з 200 гр. товщів організм використовує 97 процент. А це велика різниця.

Крім того, що щодня треба їсти малими порціями, дуже важне є теж для здоровля та фізичного розвитку, щоби харч був якнайбільше різнородній, щоби й одного дня складався з п'ять-шість і більше різнородніх порцій. Такий харч вийде на здоровля.

ЖІНКА У СТАРИНУ

Також у старину жінок було більше ніж мужчин. Мужчини гинули на війнах, які ведено майже без упину, жінки лишалися дома вдовами. Якийсь відсоток їх умирав при породі, та все менше гинуло їх, ніж мужчин на війні.

Батьки родини дуже просто упорядковували надмірну (на їх думку) скількість дочок. Коли признали, що мають їх досить у родині, як підросли, продавали надмірне число до публичних домів або викидали з хати відразу після народження. З тих виростала найбільш бідна категорія вуличниць.

Коли думаємо про старинну жінку, приходять нам на думку якась Гомерова чи Софоклева геройська Антигона, Андромаха, вірна Пенельопа, Навзікая. Та це жінки з літератури виделізовані. В дійсності жінка пильнувала вогнища, родила діти, скучала дома, сплетничала та пряла вовну. Пильнувала чистоти, бо чистота давала їй значіння. Як господиня дому, мала в себе ключі від скарбниці та всього.

Вже від Софокля мужчини зветься невільниками своїх жінок. Тому в автора комедій Плявта стрічаємо такий жарт:

— Що ти кажеш, наш приятель Ікс оженився. Та ж я щойно стрічав його живого?

Або таке зітхання:

— Колиб я міг продати мою жінку як невільницю, та ніхто її не хоче.

Так було в Греції. Та передовсім зазначилася скучна домашня роля жінки в Римі. Коли римські жінки були ще няньками або в пізніших часах розпусницями, то грецькі жінки більше пильнували дому, а також любили поезію. Римлянки не називали цвітів, знали лише практичні назви городовини, Грекині надавали цвітам імена:

Еліпінія, Кімонова сестра, Періклева суперничка, просила в Перікля ласки для поконаного брата. Перікль відповів їй (колись красуні): — „Старі жінки хай не стараються здобути щось у мене”, Еліпінія пімстилася по жіночому. Коли Перікль вернувся з побідної виправи (збунтувався був один із грецьких островів) сказала йому:

— Мій брат проливав лише кров Перзів, ти проливаєш у всіх війнах грецьку кров.

Та Перікля не обходили старі жінки. Він любив молоді й гарні. Він звернув увагу на Аспазію, молоду, гарну гетеру. Гетера, дослівно значить: товаришка, приятелька. Отже гетера мусіла бути не лише гарна, а теж і образована. Навіть поменші гетери не зачіпали мужчин серед дороги. Мали лише на підошвах сандалів цвяхи прибиті у формі букв і оставляли на піску відтиски напису, як нпр. „Ходи за мною”.

А великі гетери мали вплив на політику, літературу, мистецтво. З ними обговорювали справи рідної країни, або читали літературні твори, малювали, різбили. Їм завдячує старинна різьба гарні нагі статуї. Перший зважився на це Праксітель, який вирізьбив гарну Фрине, як Афродиту в святині на острові Кнідос. Досі признавали наготу лише у спорті.

Перікль розвівся закля Аспазії з жінкою, хоч мав із нею двох синів, і оженився з Аспазією. Аспазія значить дослівно „Бажана”, „Пещена”. Аспазія навчила Перікля мистецтва виголошувати промову. Сама як жінка не могла промовляти. Аспазія основувала школи для дівчат, де вчилися майже того самого, що хлопці. Для дорослих жінок створила щось наче нинішні клуби й там улаждувала години читання.

Аспазію шанував славний філософ Сократ і його ученики, які називали її „Мудрою”. Зависні стали її оклеветувати. Закидали їй, що сама свому чоловікови, Періклеви, влекшує зносини з гестерами. Звали її „Омфале”, бо так, як Гераклева Омфале позбавила Перікля героїства.

Коли становище Перікля після війни зі Спартою захиталося, Аспазію увязнили, як нешлюбну чужинку (походила з Мілету). Закинули їй теж безбожність. Вона твердила, що Геліос (сонце) то не бог, а світ таксамо, як земля. Обвинувачували Аспазію також у влекшуванні чужоложства.

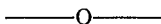
Перікль розплакався, як боронив її, і тоді шойно Аспазію увільнили.

Як Перікль помер на заразу, Аспазія вийшла за звичайного годівельника овець, може тому, щоби охоронитися перед пімстою зависних і слух про неї загинув.

Друга славна жінка старинних греків це Сафо. В грецькій літературі вона зідеалізована. Представили її як поетку, що на острові Левкас залюбилася в Фаоні, мітичній постаті. Коли Фаон висміяв Сафо, вона кинулася зі скелі в море.

Одначе справжня Сафо дожила поважних літ і їй навіть не снилося топити. Поправді вона була щасливою жінкою. Любила свого чоловіка навіть по смерті й не хотіла виходити вдруге замож. Крім легенди про Сафо остали лише уривки папірусів. У них Сафо говорить про „свое щастя, донечку Клеїс, похожу на злоту цвітку”.

ЯК ДАВНО ОБХОДИЛИСЯ З ЛІКАРЯМИ.

Лікарям платили за лікування від найдавніших часів. У Бритійському Музею є 20 тисяч табличок, записаних клиновим письмом, де є різні згадки про лікарську тарифу, настановлену монархом Мезопотамії з 2200-тим роком перед Христом. Є там спеціальні винагороди за різні лікування. Коли лікар не зумів вилікувати хорого, його строго карали.

Ось цікавий виїмок із тодішнього „лікарського закону”:

„Коли лікар вилікує хорого з вереду, дістане 10 срібних монет. Колиж зле отворить веред, треба лікарєви відтяти обі руки”.

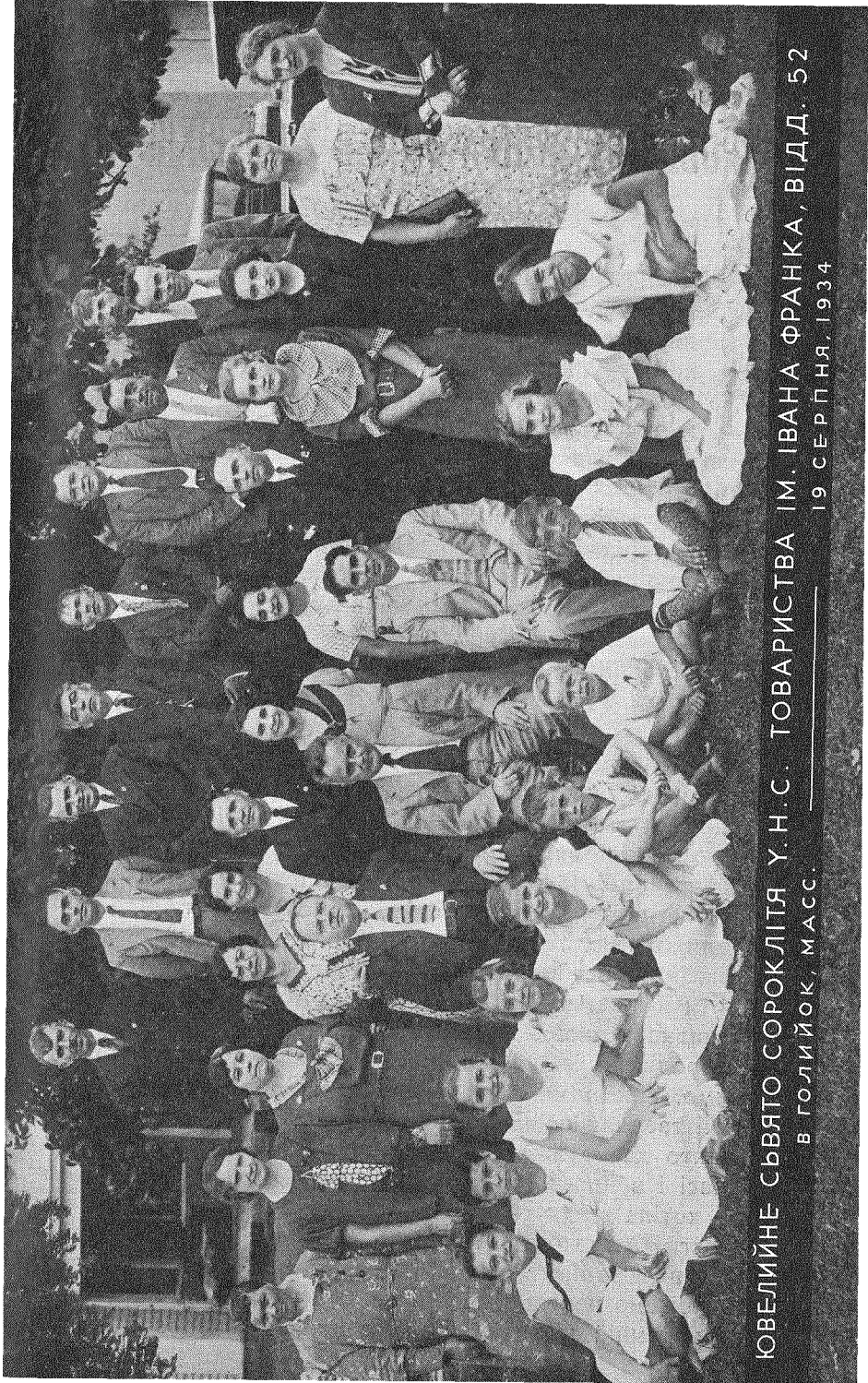
В старинній Персії хто хотів бути лікарєм, мусів перейти довшу практику як лікар... звірят. Винагороду платили вючними звірятами. Жрець (духовник) платив лікарєви... молитвою.

У Візиготів, в IV. толітті після Христа, лікар, заки взявся переводити хірургічне лікування, мусів зложити кавцію. Коли хорий вмер, кавція переходила на власність спадкоємців хорого, а лікар ішов до вязниці.

У Франків було ще гірше. Іюшествь, що лютувала в 580-тому році, не минула королівської родини. Забрала багато жертв зпоміж князів. Король приказав покарати мертю дванацять прибічних лікарів, а їх голови виставити прилюдно.

У Китаю ще й сьогодні платять лікарєви щойно після вилікування хорого. Лікар, який не вилікував хорого, не дістає нічого.

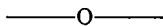
В Японії кожна багатіша родина має домашнього лікаря. Платить йому постійно місячну платню, поки всі члени родини здорові. Коли хтось із них захоріє, виплату платні лікарєви припиняють, поки не вилікує хорого.

ЮВЕЛИНЕ СВ'ЯТО СОРОКЛІЯ Ю. Н. С. ТОВАРИСТВА ІМ. ІВАНА ФРАНКА, ВІД.Д. 52
В ГОЛІЙОК, МАСС. _____ 19 СЕРПНЯ, 1934

Мирон Зарицький.

ПРОБЛЕМА ДУШІ І ТІЛА В ХОДІ ВІКІВ.

ПРОБЛЕМА душі і тіла — це проблема, так давна, як давна є історія людської думки. Коли лиш людина у своїм поступенім розвитку дійшла до такого ступня досконалости, що розвинулася у ній свідомість свого власного існування, коли вона зуміла протиставити своє власне „я” існуванню цілого світа, що її окружає, вже тоді відріжнила вона у собі дві ріжні істоти — душу і тіло. Вже первісна людина відчула те, що коли говорить про себе саму, то може при тім мати на думці дві ріжні річи, або душу або тіло. Що іншого означає слово „я”, коли кажемо: я маю руки, я порушаюся, а що іншого тоді, коли кажемо: я думаю, я терплю або я чогось бажаю. Наша власна істота складається з двох ріжних субстанцій, з яких кожна виконує зовсім інші чинности.

Давно вже старалася людина вияснити собі таємний звязок між духом і тілом і в своїй наївній уяві творила всілякі мітології, що давали зрештою нічим неумотивовані відповіді на питання, як питання про початок і кінець світа, про ролю ріжних вищих істот в його розвитку, та про долю душі по смерті. При тім уважали первісні люди душу за якусь легку воздушну матерію, яка при смерті з останнім віддыхом людини опускає її тіло, щоби перенестися в інші незнані простори, або поселитися в тілі іншої істоти і наділити її життям. Всі твори людського духа впливають все очевидно з якоїсь внутрішньої потреби, з охоти заспокоєння вродженої нам цікавости, з бажання пізнати те, чого не знаємо. Таксамо і сі численні байки про те, що було і буде, які творили наші давні предки, я найліпшим доказом на те, якто давно вже хотіла людина збагнути свою позицію в часі і в просторі, хотіла пізнати взаємини між духом і тілом, хотіла вглянути в незнану вічність — бо сама бажала вічности. Охота бути вічним — се перше і найпримітивніше бажання людини і страх нас огортає на саму згадку, що колись можемо перестати існувати, що наша свідомість розвіється у темній нірвані. І коли людина бачила з досвіду,

що й тіло по смерті повертається в порошок, то хотіла бодай душу виратувати від вічної заглади і вірила в її незнищність, та уявляла собі, що вона як прийшла до нашого тіла, з незнанної країни, так і відійде там по земській мандрівці, до вічної щасливості. Так вірила первісна людина, бо так мусіла вірити, бо лише в такій вірі мала надію на збереження своєї свідомості по смерті; а се є загально відомим фактом, що віримо у те, чого бажаємо, та від чого надіємося якнайбільше щасливості. І ся первісна віра в безсмертність душі лишилася людині і по цілих тисячеліттях її культурного розвитку, лишилася вона як одинокий лік на страх перед вічною загладою того, що нам найдорожче, а іменно перед загладою нашого власного існування.

Ніяка наука не дає і не може дати відповіді на питання про суть душі і її долю по смерті, бо це цікаве явище, що дух людський, який здається так легко пізнає всі прояви зовнішнього світа, який пізнає і недоступну для ока будову атому і відкриває вічні закони рухів тіл небесних, той сам дух людський не може збагнути себе самого, не має сили пізнати своєї власної істоти і предвидіти своєї будуччини. Тому у вірі шукаємо останньої розради і в символах віри стараємося знайти відповідь на питання, яких не може розв'язати наш обмежений розум.

Але се не є нашим завданням наводити погляди різних віроісповідань на проблему душі й тіла; хочемо лише звернути увагу на те, як в різних часах відносилася до сего проблему наука. Колиж хочемо говорити про душу і тіло, то мусимо собі передовсім здати ясно справу з того, якими прикметами відрізняється дух від матерії, мусимо ясно зрозуміти, що маємо на душі, коли говоримо про ці два роди субстанції.

Проблема матерії повстала тоді, як повстала грецька наука. Вже старинний Талес з Мілету бачив, що в оточуючій його природі все безнастанно змінюється, що одні тіла переходять у другі. І по досвіді 2-ох тисячів літ нинішня наука лише потвердила се спостереження першого грецького ученого. Справді, все, що нас оточує, змінює безнастанно своє положення, свою температуру і свій хемічний склад, а кожна таку зміну називаємо фізичним явищем. І наше тіло безнастанно змінюється, отже і в нім відбуваються різні явища, як віддихання, обіг крові, травлення і т. д. А тепер

так роздумував старинний Талес: коли є зміна, то мусить бути щось, що змінюється, мусить існувати щось, на чім ті зміни відбуваються і сю субстанцію, що переходить сі зміни, назвав він матерією. І се поняття матерії, се перше наукове поняття в історії людської культури, се перший раз дух людський забажав означити ясно значіння слова, якого ужива. Від тоді проблема матерії не зійшла вже з горизонту людської думки і нині ще учені природники працюють безнастанно над пізнанням законів переміни матерії. А наше тіло, як частина всесвітньої матерії є предметом досліду природописної науки, наукаж про наше тіло є складовою частиною науки про природу.

Але вже недовго по Талесі спостерегли грецькі філософи, що поза змінами у зовнішнім світі ще щось у світі змінюється. Коли людина думає про одну річ, а потім про другу, або коли є сумна а потім весела, то тут чейже також щось змінюється. Але се вже інші зміни, яких не пізнаємо ні ухом ні оком, бо вони відбуваються не у фізичнім світі лише у нашій свідомості, се є психічні, а не фізичні явища. І так само, як ми перше питалися, що є підкладом матеріяльних явищ, так і тепер можемо спитати, що се за істота, що думає, відчуває і бажає, що се за субстанція, що витворює нашу свідомість і творить другу складову частину нашої істоти.

Вже Анаксагор назвав сей підклад психічних явищ душею, але у него душа ще не була чимсь зовсім іншим від тіла, се була лише неначе якась думаюча матерія. Аж ученик Сократа Плятон відріжнив ясно душу від тіла і учив, що се дві ріжні субстанції, ріжні своїм походженням і своїм призначенням. Душа існує від віків і буде вічно існувати. Прийшла вона до нашого тіла з країни духів, із світа ідей, де жила чисто духовим життям і мала найвище знання всего, чого лише бажала. Через злуку з тілом вона тратить свій блиск, затемнює свою свідомість і аж відлучившись по смерті від тіла вертає знову до матеріяльного світа, де вічна правда, найбільше добро і найвища краса є для неї доступні. Бачимо, що Плятон не лише уважав душу і тіло за якісь діаметрально противні моди субстанції, але також неоднаково оцінював їх вартість. Для духа жиємо, а не для тіла і лише відвертаючи наш зір від матеріяльного світа до духового, можемо найти щастя трівке і правдиве.

Від часів Плятона проблема відношення душі до тіла стала найважливішою точкою всякої метафізичної контемплляції і за далеко се нас завело би, коли ми схотіли би хоч би коротко наводити всі проби розв'язок сеї проблеми. Обмежимося лише до кількох типових філософічних теорій на сю тему.

Коли в творчій умі св. Августина і в систематичній голові св. Томи з Аквіну повстала система християнської філософії, то очевидно проблема душі і тіла мусіла у сій системі займати центральне місце. Але погляди християнської науки на душу і тіло є загально знані і не будемо на них зупинятися. Перейдемо до новочасної філософії.

Перший метафізик нових часів Декарт звернув увагу на те, що явища фізичні і психічні ділають на себе взаємно. Наприклад попечення руки, отже фізичне явище, викликає біль, який є явищем психічним і навпаки грижа, що є явищем психічним спричинює нераз недуги нашого тіла. Декарт думав, що між духом і тілом є якась таємна безпосередна зв'язь, коли явища в одному спричинюють явища в другому і навпаки. Але не повірили йому його власні ученики, яких називаємо оказіоналістами. Чейже тіло, казали вони, се матерія, що займає якийсь простір, має якусь краску і твердоту, які пізнаємо змислами. А душа не займає ніякого простору, її не бачимо і не чуємо — взагалі душа й тіло різняться від себе цілою своєю істотою і тяжко припускати, щоби вони могли на себе впливати. Але чейже і оказіоналісти бачили, що коли в нашій свідомості повстає постанова рушити рукою, то по сій постанові наступає фактично рух руки, а коли якесь тіло порушається, то повстає у нас свідомість сего руху, отже й вони мусіли признати, що є якась зв'язь і гармонія між проявами духа і тіла, лише не вірили в їх безпосередну причинову зв'язь. Казали, що се Бог, який сотворює кожне явище фізичне і психічне й так сі явища добирає, щоби була між ними гармонія. Отже коли постановляємо рушити рукою, тоді всемогучий Бог сотворює фізичне явище руху руки, а коли хмара порушається, тоді Бог сотворює в нашій душі зображення сего руху. Але сама наша душа не може порушати матерії, а матерія не може безпосередньо впливати на нашу душу.

Великий і всесторонній філософ Ляйбніц не вірив ані в безпосередну зв'язь між душею і тілом, ані у безнастанну інгеренцію Бога в процесі світових явищ. Він учив, що все-

могучий творець сотворив раз духа й матерію та вже при сотворенні надав їм закони, після яких вони розвиваються і то духови дав окремі закони, що управляють наступством психічних явищ, а для матерії установив теж окремі закони фізичні, згідно з якими одно фізичне явище викликає інше. Фізичний і духовий світ розвиваються кожний для себе, кожний з них підлягає своїм питомим законам і нема між ними ніякої причинової звязи. Але Бог, вже споконвіку сотворюючи матерію у духа, надав кожному з них зокрема такі закони, при яких фізичні і психічні явища все годяться зі собою. Бог вже споконвіку установив гармонію між паралельними проявами духа і тіла так, що кожне з них розвивається незалежно від другого, але все в згоді з собою.

Щоби вияснити ріжницю між поглядами своїх попередників і своєю теорією придумав Ляйбніц знамените порівняння. Уявім собі, каже він, що годинникар хоче мати такі два годинники, щоби все однаково ходили, щоби між їх рухами була ідеальна гармонія. Він може це зробити в тroyкий спосіб. Може злучити колісце одного годинника з коліщем другого при допомозі ланцюха і тоді оба годинники очевидно будуть мусіти однаково ходити. У сім випадку є безпосередна звязь між обома годинниками, так як між душею і тілом в теорії Декарта. Годинникар може також стати коло годинників, що хвилі пересувати їх вказівки і в цей спосіб їх безнастанно регулювати, се був би неначе сей Бог окаяніалістів, що безнастанно слідить прояви світа і годить їх між собою. Але найліпший годинникар був би той, що зумів би так точно відміряти всі складові частини годинників і вже при будові так зовсім однаково їх сконструувати, що вони оба йшли би потім незалежно від себе і без ніякої коректури показували би все точно ту саму годину. Таким досконалим годинникарем уявляв собі Ляйбніц творця світа, який задалегідь установив вже вічну гармонію між тим, що діється у внутрішнім світі, а між поодинокими станами нашої свідомости.

Всі досі наведені філософи вірили в існування двох родів субстанції: духа і тіла, тому називаємо їх дуалістами. Моністи вірять в існування лише одної субстанції. Матеріалісти думають, що є лише матерія і явища, що на ній відбуваються, а думка, се витвір матерії, так само, як якенебудь фізичне явище. Те саме тіло, що віддихає, від-

живляється і порушається, те саме тіло також думає, відчуває і бажає і нема потреби вірити в існування якось осібної субстанції, яка витворювала би виключно психічні явища.

Спірітуалісти вірять протилежно лише в існування духа, кажуть, що нема ніякого доказу на те, що поза ним щонебудь у світі існує. Така теорія видається нам на перший погляд чимсь дивним і непонятним. Скаже хтось: якже можна не вірити в існування стола, який перед собою бачимо і до якого дотикаємося? Але застановімся глибше над тим, що ми властиво маємо на думці, коли кажемо, що стіл існує. Кажемо, що перед нами є стіл, бо бачимо його жовту краску, його прямокутну форму і пізнаємо дотиком його твердоту. Але чейже вражіння краски, чи вражіння дотикове, се лише психічні явища і вони можуть бути витвором нашої власної свідомости, а не походити від чогось існуючого поза нами. Ми тільки можемо бути певні того, що є в нас вражіння якоїсь краски і твердоти, але від сеї певности ще далеко до твердження, що се якась матерія викликає сі вражіння. Таж ми не раз у сні бачимо неіснуючі предмети і чуємо ніким неспівані мелодії і хтож нам і як докаже, що се не сама душа витворює сама з себе всі взагалі душевні образи, а ми потім безкритично приписуємо їх повстанню діланню якихсь зовнішніх чинників. Кожне психічне явище є безпосередньо нам даним фактом; навіть коли у сні бачимо зеленого коня, то сей кінь не існує, але є фактом, що у нашій свідомости є тоді представлення зеленого коня. Нема на се доказу, кажуть спірітуалісти, що ціле наше життя не є одним великим сном, в яким дух сам з себе витворює різні стани свідомости, яких повстання приписуємо хибно якимсь незалежним від нашого духа причинам.

Годі нам тут входити в причину сих різнородніх теорій, бо треба би списати грубі книги, щоби сі проблеми точно прослідити. Зрештою у таких питаннях годі когонебудь переконати, бо у виробленні філософічних поглядів рішачими моментами є вроджений нахил і вплив посторонніх чинників. Тяжко є нині говорити про правду в метафізиці, так як не можна ставити питання, чи правдивий є стиль готичкий чи римський. Кожний приймає таку філософічну систему, яка йому дає найбільше інтелектуального, етичного, а передовсім естетичного вдоволення.

Перейдемо ще на хвилю до зовсім іншої ділянки науки, яка зовсім іншими методами просліджує взаємини між ду-

хом і тілом. Є це філософічна психологія, яка просліджує звязок між психічними і тілесними явищами, а зокрема між психічними і тими, що відбуваються у нашій нервовій системі. Висліди сеї науки ґрунтуються на досвіді і експерименті, а не на теоретичній спекуляції.

Наша нервова система складається з клітин, що є розміщені в мізку і в хребетнім стрижі, а від сих клітин розходяться по цілім тілі нерви. Нерви зміслові дають нам до мозку знати, що діється в нашім тілі, а нерви рухові переносять від мізку прикази до м'язів, щоб вони виконували відповідний рух. Нерви складаються з такої матерії, що під впливом найменшого подразнення змінює свій хемічний склад. Отже коли напр. диткнемо до чогось пальцем, то кінець дотикового нерва в пальці змінює свій хемічний склад і ся хемічна переміна переноситься по нерві аж до клітини в мізку, так як шнурок запалений на однім кінці горить далше аж доки не перегорить до другого кінця. І коли така струя хемічної переміни дійде аж до центральної клітини мізку, тоді у нас повстає свідомість подразнення, відчуваємо вражіння дотику. Колиж від мізкової клітини перейде струя хемічної переміни до м'яза, тоді він корчиться і викликає якийсь рух. Нервову систему можна порівнати з телефонічними урядженнями на війні. Вистуни розміщені на фронті дають телефонічно знати, що діється на фронті, а від команди ідуть телефонічні прикази до поодиноких відділів війська, щоби виконувати відповідні рухи.

Фізіологічна психологія, ся може найінтересніша частина природописної науки, ствердила з цілою рішучістю звязь між нервною системою і психічним життям людини. Але колись думали люди, що осідком психічних явищ є серце або навіть печінка, а деякі грецькі лікарі казали, що завданням мізку є збирати слизь з цілого тіла і виділяти її носом. Відкриття значіння нервової системи для наукового життя людини се здобуток науки останнього століття.

Але філософія вглянула ще глибше в залежність між мізком і психічними явищами. Згадаємо лише про так звану локалізацію психічних функцій, на основі якої ріжні психічні здатности (здібности) людини залежать від спеціальних частин мізку. Є напр. така недуга, що зветься моторичною афазією і яка полягає на тім, що хорий чує і розуміє людську мову, але сам не може говорити. Коли по смерті просліджуємо мозок такої людини то бачимо, що у нім

є ушкоджений т. зв. район Брока, отже видно, що у сім районі є осідок спроможности 'говорення.

При допомозі подібних досвідів робить сучасна наука великі поступи і є оправдана надія, що колись пізнає вона докладно будову і чинности нервної системи і скаже нам докладно, що діється в ній тоді, коли ми про щось думаємо, а що тоді коли переживаємо якість вдоволення або невдоволення. Але милився би той, хто думов би, що ся наука зможе нам колись дати цілковите вияснення звязи між духом і тілом людини. Уявім собі, що наука найшла вже такі методи і прилади, що при їх допомозі можна зовсім докладно вглянути в будову мізку, що можна вже бачити рухи поодиноких атомів нервної системи, та що ми вже знаємо, які атоми і як порушаються тоді, коли ми сумні, а як тоді, коли ми веселі. Уявім собі, що знаємо вже якнайдокладніше, що мусить діятися в нервній системі, коли переживаємо якенебудь спеціальне психічне явище. Уявім собі навіть, що уміємо на взір нервної клітини збудувати з атомів, електронів чи протонів такий прилад, в яким можемо викликувати штучно усякі рухи і відповідаючі їм психічні явища. Така фікція не є логічно неможлива! Але хібаж тоді не остане се для нас і на дальше дивним і непонятним, чому се так діється, що коли порушиться один атом мізку, то в нас повстає якась думка, а коли порушиться інший, тоді повстає якась бажання, або се, що коли якийсь ятом піде на право, тоді будемо веселі, а як він перейде на ліво, то нас огорне смуток? Ніяка наука не дасть нам ніколи відповіді на такі проблеми, нікоми не зрозуміємо сеї таємної звязи між духом і тілом, між ними все остане безмежна пропасть, якої не переможе наш розум. Все будемо безсильні супроти таких загадок, наша власна істота все для нас буде найбільшою і невиясненою тайною.

Однак мимо всего людина не може перестати мріяти про висвітлення і розяснення сеї неприходимої темряви, бо жадоба заспокоєння вродженої нам цікавості є така сильна як гін самозбереження, і чим вище розвинеться людська культура, тим більше буде людина застановлятися над невиясненими тайнами, бо вдоволення дає нам тут вже само стремління навіть без віри в наслідки, боротьби без надії на побіду.

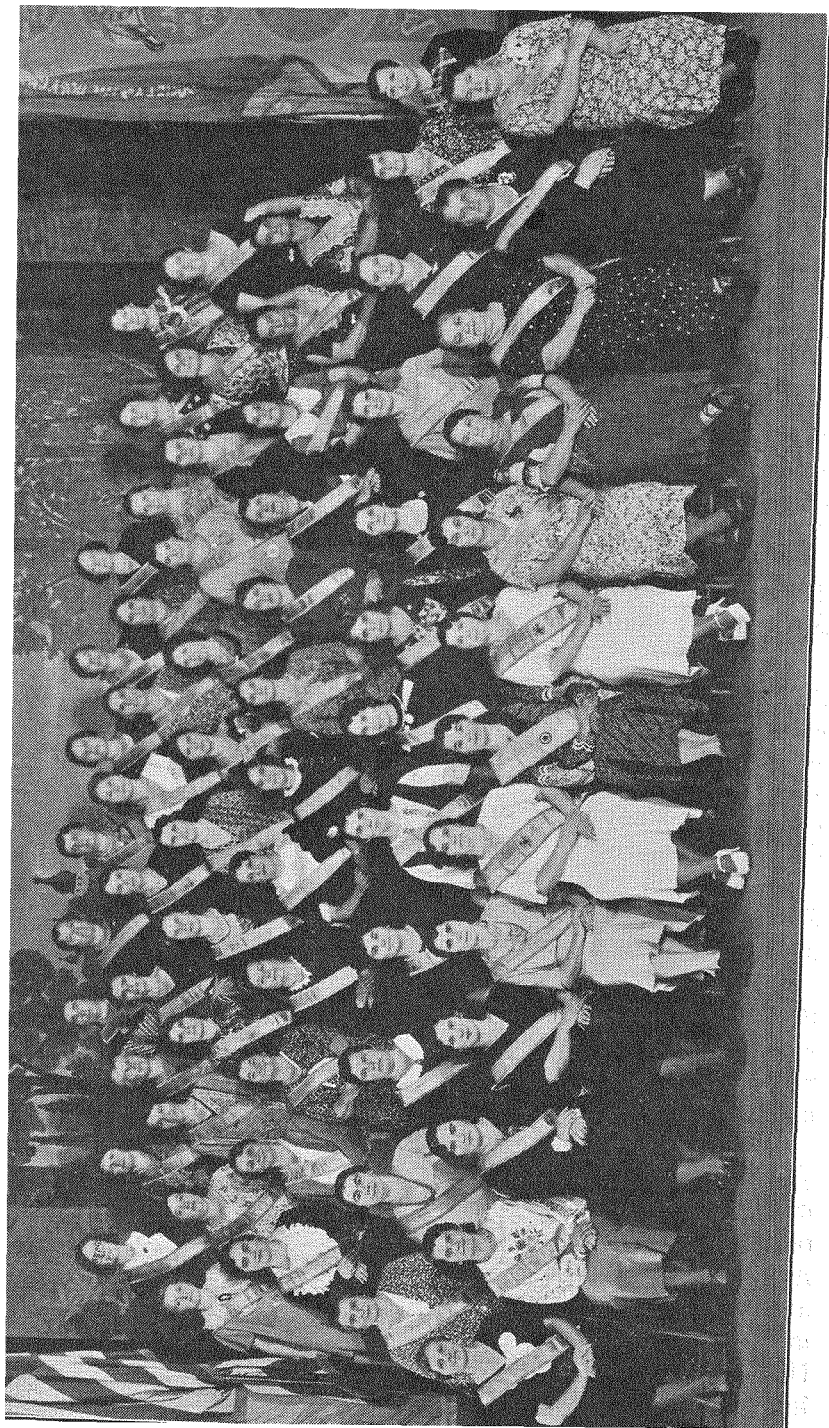
БІБЛІОТЕКИ В СТАРОВИНУ.

Хто ще не чув бодай що-то про славу бібліотеку в місті Олександрії (столиця Єгипту)? Оснував цю бібліотеку король Птолемей Сотер (коло 284 року перед Христом.), а поширив його син Птолемей Філядельф. Вони видали великі гроші, щоби тут зібрати всю грецьку літературу. Що не прийшло до бібліотеки в дарі, або купном, прийшло до бібліотеки силою або хитрощами чи злодіємством. І так зібралось багато соток тисяч „книг”, поправді звоїв папіруса, зложених у двох відділах бібліотеки: більша частина, яка пропала за Цезарових воєн в Єгипті в 47 році перед Христом, була в королівській палаті, менша, знищена в 3. або 4. столітті після Христа, була в науковому відділі столиці.

Подібну бібліотеку вже багато давніше оснував і уладив асирійський король Асурбаніпал (668—616 року перед Христом) у Нініні, що теж хотів зібрати всю вавилонсько-асирійську літературу від найдавніших часів — листи, звіти, письма, святі книги, історичні записки, наукові твори, щоби так прислужитися державі, вірі й науці. Асурбаніпалева бібліотека це були таблички з випалюваної глини, вириті клиновим письмом.

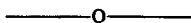
Китайці в давніх часах писали на деревляних табличках, які складали в книжки. Славний китайський філософ Ляоце в половині першого тисячліття перед Христом, як цісарський архівар зберігав таку бібліотеку. Та по тій бібліотеці не остало ні сліду, бо спалив її в 213 році перед Христом цісар-узурпатор Цін Шігуантін, щоби потомки нічого не довідалися про неприхильну критику його шкідливої діяльності. Пізніше Китайці в більшості писали на шовку, доки не придумали паперу, якого вживаємо й сьогодні.

Греки теж мали бібліотеки. Слово „бібліотека” грецьке. Вже за часів Перікля (493—429 року перед Христом) була в Греції торгівля книжками (себто звоями папіруса) та бібліотеки повстали щойно за часів великих учених Плятона (427—347 року перед Христом) й Арістотеля (384—322 року перед Христом), отже за часів македонського короля Олександра Великого, коли вже Греція була втратила незалежність.

Другий відділ Союзу Українок в Честер, Па.

ПОЛЬСЬКІ ВИБОРИ В АМЕРИЦІ

Кожний край і кожда політична система має свої недостачі. Одні з тих недостач можна ігнорувати, інших ігнорувати не можна, якщо край та його політична система мають уратуватися. Одною з тих останніх є політичні надужиття й виборчі обманства.

Кожний, що цікавиться американським політичним життям, знає, що Америці грозить передовсім заломання громадської управи. Якщо до цього справді прийде, то американські міста переживуть через період страшних безправств. А таке грозить нині в Америці що найменше 4 найбільшим містам: Нью Йоркови, Шікагови, Філадельфії й Дітройтови. Кожде з тих міст знаходиться по шию в довгах і лежить близько фінансової руїни. Причини занепаду можуть бути у кожному випадку інші, але признаки занепаду всюди однакові.

Нью Йорк є світлим приміром. Це найбільше місто Америки, котре має претенсії бути найбільшим містом світа, находилося через довжезні роки в руках зкорумпованої політичної машини. Через те її управа була несправна й підкупна. Її одинокою ціллю була нажива та продовження нагоди цю наживу тягнути. Машина держала місто в своїх лабетах, бо вони мала владу над виборами, правиборами й загальними виборами. Вона мала контролю над виборами, бо вона має сили нашахрувати тільки, що це її дає можливість переголосувати тих, що проти неї збунтувалися.

Як зясувати ці факти, то кожному стає ясно, яка небезпека грозить з крутих виборів. Чисті вибори є самою основою американської політичної системи. Як вибори не є чесні, то паде основа всего народнього правління, а народні права стають огидним жартом.

Замість ставати чеснішими, американські вибори в кризу стають щораз більше шахрайськими. По всіх великих містах є більше виборчих обманств, ніж було 20 літ тому. Що більше, робити обманства багато безпечніше, ніж це було давніше. Лекше шахрувати при виборах уже й через те, що заведено виборче право для жінок, а тим самим здвоєно число виборців, та збільшено замішання й кошти виборів. Признасть це кождий, що займається політикою практично. А обманювати при виборах нині безпечніше, ніж було давніше, бо боевість реформаторського руху нині багато.

слабша. Нині майже всюди видно брак мужеського неза-
лежного громадянського проводу. Люди проявляють пов-
ну байдужність до корупції навіть тоді, коли її понад уся-
кий сумнів доказано. І газети вже не уряджують нині таких
хрестоносних походів проти місцевої корупції, які вони уря-
джували давніше.

У способах виборчих шахрайств зайшли деякі зміни,
котрих публіка як слід ще не розуміє. Круті політики вже
назагал закинули старі виборчі шахрайства. Виборчих урн,
приміром, уже не напихають підробленими голосами. Не
вживається теж так часто, як давніше, шахровання вибор-
чих вислідів. Назалаг у нинішні часи голос, зложений ви-
борцем до урни, має багато шансів, що він буде почислений
за голос. Тільки в виняткових випадках буває інакше.

Справді „брудну роботу” при виборах робить пануюча
партія ще підчас приготування виборчих ліст. Нині „полі-
тичні боси” люблять давати своїм підладним приказ: „Ви-
грати вибори підчас реєстрації”. Практичні політики розви-
нули техніку записування імен виборців, якої ніхто не мо-
же розкрити. Коли це сталося, то най уже потім політичні
партії ставлять собі при виборчих комісіях і при виборчих
будах стільки сторожів, скільки тільки хочуть. Що це їм
поможе, коли вибори виграно вже давніше, ще заким го-
лоси віддано? Як реєстрацію переведено „як слід”, то шах-
райський кандидат уже не потребує виборів боятися.

Як ймя виборця вже подано до реєстраційної книжки,
більше клопоту нема що боятися. В день виборів виборцєви
вже більше питань не ставлять. Він подає своє ймя, входить
до буди та голосує. Це упрощує значно голосовання для
людей, які кермують політичною машиною. Вся їх робота
обмежується тепер до предложення лісти імен і адрес. Цю
штуку вони опанували досконало. О скільки це можливо,
реєструють справжніх людей зі справжніми адресами. Полі-
тиканська машина старається зареєструвати в кождім мі-
сті майже 100 процентів, себто повне число виборців, запи-
суючи при тому багато переходових людей, як театральних
акторів, подорожних продавців, тощо, котрі приходять до мі-
ста, лишаються на час у ньому, але ніколи не живуть у місті
в день виборів. Але цього недосить. Вправні політиканти
дають вправним наганячам довжежні лісти осіб та кажуть
їм реєструвати в багато „вордах” по кілька разів. У цей
спосіб їм удається поставити в реєстри виборців тисячі імен.

По такій реєстрації лишається тільки призначити, за кого хто має голосувати в день виборів. У тому нема властиво ніякого ризика. Ніхто не слідить за виборцем, що мандрує з одної округи в іншу. Ніхто не старається запам'ятати обличчя виборця, як він голосує. На це властиво нема ніякої заради, як обманцєви вдалося перейти через реєстрацію.

Фальшива реєстрація легка справа. В багатьох випадках переходові мешканці записуються на прозьбу партійних робітників або на прозьбу зарядчиків „бордінг гавзів” чи готелів, які мають звязки з політичною машиною. В інших випадках переходових виборців реєструють без їх відома партійні наганячі, котрі дістають їх імена від зарядчиків готелів і домів. У ще інших випадках імена зовсім видумані, хоч адреси правдиві.

Тепер виринає питання: Це може число неголосуючих переходових мешканців бути таке велике, щоби заважити при виборах? Хто практично розуміється на політиці, той може відповісти тільки: так. Передовсім у кожному великому місті є переходових мешканців дуже багато. Крім людей, зайнятих у торгівлі й театрі, є ще всякого рода люди без занять, всякого рода бродяги, кримінальні типи, тощо. Модерний політиканти власне тим займається, що збирає імена таких людей та вживає їх для вписування їх у реєстри. Коли до них додати ще видумані імена, то цих людей буде досить, щоби заважити при виборах у цей або той бік.

Трийцять або сорок тисяч виборців в одному великому місті це досить поважне число, щоби заважити при виборах. Хто думає, що це малозначне число, не має поняття про вибори. Редактор одної великої американської газети каже на основі довголітнього досвіду, що просто кожда партія в Америці додає собі підробленими реєстраціями що найменше 2 до 3% виборців.

Памятати при тому треба ще й те, що всі фальшиво реєстровані імена голосують 100-процентово за партією, котра їх записала. До того ці фальшиві імена, зареєстровані при правиборах, мають багато більше впливу, як голоси, віддані вже при виборах, бо при правиборах голосує багато менше виборців, ніж при головних виборах. Кажуть досвічені в політиці люди, що фальшивих голосів при правиборах майже неможливо побити.

Найсумнішим в цілій ситуації це, що ще так мало людей розуміє ці факти та їх вагу. Перша до цього зрозуміння

дозріла організація Ліга Голосуючих Жінок. Вона вже й почала кампанію за знесенням системи реєстрації виборців що 4 чи що 2 роки та заведення на її місце системи постійної реєстрації, при якій виборців можна зареєструвати до виборів у данім місци колинебудь. Політичні машини вже виступають проти цього пляну, бо він дав би можливість розкривати їх обман. Ця система поліпшила би ситуацію на стільки, що уряд міг би переховувати рекорди реєстрації, а не нищити їх, як це діється тепер, що 2 чи що 4 роки.

На всякий випадок над цим пляном варта би застановитися. З часом певно виринуть і інші способи, як тільки маси виборців зрозуміють, що їх можуть шахрувати, себто грабити й руйнувати. Розумний виборець зрозуміє, що не вистарчає мати добру партію та доброго кандидата. Треба ще подбати, щоби його противники не повалили його обманом ні злодійством.

МЕРТВЕ МОРЕ ПЕРЕСТАЛО БУТИ МЕРТВЕ.

Мабуть відколи люди є людьми, Мертве море вважалося якимсь символом смерти та безплідности. Це твердження перестає бути оправданим відколи Палестина дісталася під англійську управу.

Мертве море має 920 квадратних кілометрів, а лежить у глибокій квітловині, 394 м. нижче рівня Середземного моря. Тепер Мертве море є джерелом поташового промислу, як це доказує розвиток промислових заводень „Палестін Поташ Воркс”. В долині виросло дуже багато овочевих садів, які вже дають овочі, а з Єрусалима сюди веде асфальтова автомобілева дорога, яка вможливує подорож автом за 50 хвилини. Тому зрозуміле, що береги моря стали метою численних туристичних і здорових прогульок. Т-во „Калія Сісайд енд Гелт Ресорт” побудувало тут готелі, гостинниці та каварні, де жиє багато багачів хорих, які для лікування потребують дуже солоного повітря. До вжитку мають теж два моторові човна, якими можуть їздити по пересолених водах Мертвого моря. Та не треба забувати, що й ціни там дуже солені.

ДОБРОЧИНЕЦЬ ЛЮДСТВА: ЛЮї ПАСТЕР.

Великий учений, Люї Пастер, народився у невеличкім французькім місті. Батьки його були люди вбогі. Вони дуже любили свого хлопчика і все мріяли про те, щоб син їхній та зробивсь учителем у їхнім місті. „От як би се сталося, — мріяли вони, — більшого щастя нам і не треба було!“ І не гадали бідолашні, що син їхній буде вчителем не мійської школи, а зробиться вчителем усієї Франції, всієї Європи, всього людства.

Коли Люї вступив до школи, то вчився спочатку погано. Замість того, щоб учити лекції, маленький Люї бігав до річки і ловив рибу. Але коли він трохи підріс, то зрозумів, які гризоти витерплюють його батьки через його ледарство. І закинув хлопець всі вудки та взявся до роботи. Вже в третій класі він зробивсь найпрацьовитішим і найдопитливішим учнем. Він не давав спокою вчителям та все розпитував їх про різні речі. Йому хотілося знати що далі все більш. Учителі, поки могли, то відповідали охоче на всі його питання, але незабаром призналися собі, що Пастер знає більш, ніж вони, і порадили йому перейти до вищої школи. Пастер послухав їх, переїхав до столиці і там увесь час або за книжками сидів, або пробував у школі, де робив різні досліди. Коли Пастер лягав спати, то не раз шепотів про себе: „Ох, іще сім годин треба чекати, поки можна буде знов іти в школу!“

І він усе життя своє працював над наукою. У вільний час він не любив ні гостей, ні жадних розваг: він сидів за книжками. Йому було тільки ще 25 літ, а він уже зробив свій перший великий винахід у науці, а далі вже йшов один великий винахід за другим.

До Пастера робилося щепіння тільки самої віспи і то ніхто, власне не знав, від чого тая віспа. До нього й на думку нікому не спадало гоїти щепінням інші пошестні хвороби. І от Пастер береться за се діло і дізнається, звідкіля вони всі оті хвороби; а дізнавшись, починає гоїти щепінням не саму віспу, а й інші пошестні хвороби. За допомогою мікроскопа він вивчає бактерій сибірки і бактерій курячої холери, та й ще багато інших. Для того, щоб отрута бактерій була слабкіша, Пастер або сушить їх на повітрі, або прищеплює їх від однієї тварини другій, або кладе їх у ки-

сень. Се йому пощастило зробити. Тепер уже можна безпечно прищеплювати знесилених бактерій, тепер уже можна гоїти пошестні хвороби щепінням і запобігати їх. Ліки знайдено; але треба було переконати інших людей, що таким щепінням можна запобігти хворобам і навіть гоїти хорих.

Пастер робить ось що. Він скликає вчених, бере 50 овець і на їх очах половині овець робить щепіння слабкою отрутою, а на другій половині не робить. Потім усім 50 вівцям було прищеплено вже справжню сибірку. Наслідки сього досліду були такі: 25 овець здохло на другий день, і се були ті самі вівці, яким не було зроблено попереднього щепіння; а ті 25 овець, котрим Пастер зробив попередне щепіння, всі до одної zostалися живі й здорові. І зрозуміли тоді вчені, що щепіння запобігає сибірку. Тепер гоять щепінням не тільки сибірку, але й деякі інші пошестні хвороби, напр., обкладки, шкарлятину.

Так щиро працював Пастер аж поки й старим став. Коли він був хорий і не міг писати, то, лежачи в ліжку, диктував жінці свої праці. Він не кидав роботи навіть перед самою смертю. Великі винаходи уславили його імя на весь віст. На його похорон позїзджалось людей з усього світа. Коли його ховали, то за труною йшов мільйонний натовп. Його ховала не сама Франція, а все людство.

Отже, не вважаючи на всесвітню славу, Пастер був чоловік простий. Всі йшли до нього за порадою, всім він помагав, чим тільки міг, і, здавалося, зовсім не думав про те, що він великий вчений. Грошей він не любив. Як би він захотів продати свої винаходи, то набув би багато мільйонів. Але жадного винаходу свого він не ховав, жадного з них не продав, а як тільки про щось дізнавався, то сповіщав про те увесь світ.

Досвід учить, що армії не все вистарчають до ратування нації, натомісць нація, яку боронить народ, непокорима.

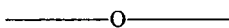
Наполеон Бонапарте.

Антін Вартовий.

ЛЕТІТЬ ДУМКИ!

Летить думки знання золотокрилі...
Летить між люд коханий мого краю,
Мережані в мистецькому горнилі
І купані в кристальному ручаю!
Летить туди, де все у нас вишневі
Сади квітуть і де хатки біліють, —
І розкажіть Іванові й Грицеві,
Що без знання народ лише бідніє.
Летить туди, де пасіку хтось викрав
І де чужий табун пасеться на баштані,
Де поломав ясені лютий вихор
І позбивав квіти пахучі із каштанів.
Летить туди, де межі нам зорали,
Де кажуть Сонця ждати по пивницях!
Де чорні хмари вічно налягають
Понад ланами злотої пшениці.
Летить до тих, що люблять вами душі
Кормити й ними з іншими ділитись, —
Летить до тих, що в темряві і глуші
Шукають вас, щоб Правду ізучити!
Летіте скрізь по городах і селах,
У школу, церкву і чужі казарми...
А певно скоро прийде Рік веселий
І мрії наші не пропадуть марне.
А ти, Страдальче любий, мій Народе,
Плети нитки з оцих думок-промінів!
Нанизаеш на них у час негоди
Утіхи й сльози, мрії і терпіння —
То будуть їх кохати наші діти,
Змаганнями й любовію горіти.

ГАЙНРИХ ПЕСТАЛЬОЦІ.

„Джерело зла в народі — се його темнота. Дайте народови освіту, і він житиме найщасливішим життям”. Так говорив усьому світі Гайнрих Пестальоці. Про се він писав у своїх творах і все життя піклувався про те, щоб діти вчилися в школі.

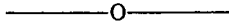
Пестальоці народився року 1746-го в швайцарськiм місті Цірих. Батько його був лікар; мати, проста й добра жінка, вийшла із заможної селянської родини. Хлопець стояв до народу близько і в семі своїй бачив завше тільки спочуття до селянської бідноти. Коли Гайнрих виріс, він зробився народним учителем і впорядив притулок для вбогих дітей. Увесь час свій він віддавав дітям. Спав він разом з ними; лягав же спати останнім, а прокидався першим. Він розмовляв з ними, вчив їх, помагав їм. Коли яке з дітей занедужало, то вчитель сидів і доглядав його. Що їли й пили діти, те саме їв і пив їхній учитель. Ніхто не любив дітей так, як любив Пестальоці, і діти також любили його.

Раз в сусіднім селі сталава пожежа... Сотні родин остались без притулку. Пестальоці перш за все згадав про безпритульних дітей. Йому хотілося прийняти їх до свого притулку. Але як се зробити, коли в його притулку й перше не вистарчало грошей на удержання дітей. І Пестальоці вигадав ось що: Він зібрав дітей із свого притулку і сказав їм: „Сусіднє село згоріло... До сотні дітей блукають тепер на погорілищі, голодні, голі й безпритульні. Чи хочете, щоб їх було прийнято до нашого приюту?” Діти закричали: „Хочемо, хочемо!” — Алеж у нас обмаль грошей, — сказав учитель, — вам доведеться тоді більш працювати і менше їсти; вам треба буде поділитися з нещасними навіть одежою своєю. Чи захочете ви допомогти їм?” Діти закричали: „Нехай усі приходять сюди. Ми згодні більш працювати і менш їсти”. І діти прийняли погорільців, як братів.

Пестальоці все своє довге життя (вмер в 82-ому році) був тільки шкільним учителем; але за своє вчителювання він зробив так багато, що славне імя його стало відомим усьому світови. У Швайцарії, в місті Івердоні, на пам'ятнику, який спорудили йому земляки, читаємо такий напис: „Спаситель убогих, батько сиріт, фундатор народної школи, виховничий людства, людина, християнин, громадянин, все для других, нічого для себе! Нехай спокій довічний буде йому!”

Дж. Льоброк.

ПЕДАГОГИ

— Передовсім уважай, щоби діти не бавилися з чужими дітьми, бо легко можуть занедужати.

— Буду вважати, жінко!

— Не дозволяй, щоби діти говорили погані слова.

— Не дозволю.

— Пильнуй наче ока в голові, щоби діти не викрикали.

— Не будуть викрикати.

— Щоби нічого не їли на дворі. Всюди багато порохів, то моглиб зісти якого бакциля.

— Буду вважати, щоби не зіли якого бакциля.

— Особливо вважай, щоби синцьо був чемний супроти сестрички.

— Буде чемний.

— Не знаю. Треба дуже вважати, бо син вдався на батька.

— Так, він вдався в батька, на жаль. Це не є нічого доброго для нього, як ти уявляєш собі.

— Далебі, то нічого доброго, бо тоді...

— Бо що тоді?

— Бо... та нічого жінко!

— Як нічого? „Бо тоді?”

— Отже: бо тоді матиме жінку, яка його буде тиранизувати.

— То нічого! Щоби лише мав розумну жінку.

І педагог Іван Петрович спустив вуха, забрав своїх двоє дітей та пішов із ними до міського парку. Помало йде та держить у пам'яті прикази своєї жінки, також славного педагога. Не був лише певний, чи його жінка видала десять чи дев'ять приказів.

— Видала десять, — впевняв сам себе.

— Ні лише дев'ять — навіть заплутувати справу, коли вона й так заплутана? Отже дев'ять, впевняє себе Іван Петрович. Коли був певен, що жінка дала дев'ять приказів, підніс руку, щоби підкрутити свій товстий вус, як ялося. В цюж хвилину малий Івась вирвався з рук батькови-педагогови та перебіг упоперек вулиці до міського парку до якогось хлопчика .

— Забава з чужими дітьми — це другий приказ моєї жінки — ні: це перший! А Івась мусів заражде нарушити цей приказ! Чекай, Івасю, чекай, це зовсім не по-педагогічному, щоби ти вибирав собі забаву. Забаву визначають педагоги (Перше: визначування цілі забави!), а діти мусять того слухати!

Так роздумує Іван Петрович, а маленька Ліна звертає батькови увагу:

— Тату, той дульний Івась утік!

— Боже! -- подумав Іван Петрович — це проти другого приказу моєї жінки. Ще щастя, що нас не чує! Булоб лихо, кажу вам. Говорення поганих слів дає доказ поганого характеру, невиховання. Та від кого то вона навчилася того слова? То треба би...

Тутже Івась закричав на весь голос:

— Тату, тату, той хлонець не хоче дати мені лопатки! Така свиня!

Іван Петрович не тямився. Отже Івась, не лише, що бавиться з чужими дітьми, а ще й говорить погані слова та викрикає на прилюдному місці. - - Іван Петрович, педагог, узяв сінка за руку та став йому проговорювати лагідно, розумно, по-педагогічному:

— Знаєш, синцю, не можна втікати від тата. Крім того ти не смієш бавитися з чужими дітьми, коли тато чи хто інший не дозволить тобі. Дальше, не можна викрикати, а передовсім не можна на товариша говорити, що він свиня.

— То я, тату, — каже Івась, вирвавшись з батькових рук — то я скажу йому, що він порося!

— Порося, порося! --- закричав Івась — дай мені лопатку!

Лопатку дістав, а як побавився, добув із кишені якийсь хліб і став заїдати.

— Відкіля він узяв той хліб — роздумував Іван Петрович. Хотів уже відібрати хлопцеви цей хліб, та тут пригадав собі, що й він так їв і нічого йому не сталося. Виріс і не слабовитий. Нараз заломилася вся педагогія та гігієна.. Коли Івась зїв той хліб, сам Іван Петрович став уганяти з дітьми. Ходив на руках і ногах (люди трохи дивно дивилися на нього!) по мураві міського парку, Івась їхав на ньому та раз-у-раз вдаряв його ногами, щоби йшов скорше, а маленька Ліна вела його за волосся, начі за поводи. То був дуже милий і любий образ. Іван Петрович бурмотів,

а Івась дуже з того сміявся. Ліна таксамо. Прийшов до них і той, що Івась прозивав його „поросятем”, щоби разом бавитися. І він витарабанився на педагога Івана Петровича й „поїзд” їхав помаліше. І не дивота, бо „порося” було таки досить товстеньке.

Ідиля тревае вже двацять хвилин. Івась уже добре почувается в ролі їздця. Кричить, бе ногами тата й — нараз — паде на землю тай давай заводити. Іван Петрович зовсім тим не зажурился, а ще став Івася качати по муравлі. Аж тут упав грім із ясного неба. Себто з хати Івана Петровича. В виді його жінки. Поволеньки, наче ведмідь, підвівся Іван Петрович із землі, одною рукою підніс Івася, другою Ліну, а тоді без словечка побіг. Він сам певно зрозумів, наскільки то нарушив святі, закріплені правила педагогії. Совість фахівця пробудилася в ньому й він постановив у серцю своему, що вже ніколи не буде валятися по муравлі та що все матиме в тямці закони педагогії й прикази своєї жінки.

(З хорватської мови переклав М. Н.

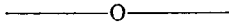
СТАРИЙ ЗВИЧАЙ НА НОВУ МОДУ.

Вже тисячі літ є в Китаю звичай, що з нагоди смерти чоловіка палять його улюблені предмети, передовсім приладдя, якими він працював. І так майстрам спалюють увесь варстат, урядникам пера і прилади до писання і т. д. У новітніх часах той прастарий звичай з економічних причин змодернізували. Замість справжніх таких причандалів родина покійника спалює паперові моделі даних предметів. Коли помер китайський шофер, люди не такі дурні, щоби — спалити авто. Вистане й папероне авто. Недавно помер у Пекіні китайський летун. Приятелі покійника піддавали думку спалити його літак. У справу вмішалася влада та приказала зладити паперовий літак і цей спалили на гробі летуна.

Події не повинні ніколи надавати напряду політиці, лиш навпаки політика мусить подіями кермувати.

Наполеон Бонапарте.

ТІ, ЩО ПРОПАЛИ

а останній рік у місті Нью Йорку пропадало кожного дня 82 особи. Це значить, пропадали зі свого мешкання або зі свого звичайного заняття. Це значить, що кожного дня пересічно 82 людей з одної або іншої причини вважали за конечне або порадне обтрясти зі себе все минуле й починати життя наново.

Та на кожду сотку людей, котрі так пропали, 98 процентів нашло Бюро для Пропавших Осіб („Мисинг Персонс Бюро”) у департаменті поліції. З них частина вертається з власної волі. Інші переживають той досвід, що одного дня детектив кладе їм руку на плече й каже, що їх нове життя скінчилося.

Тесаме Бюро показує, що 30 процентів з тих пропавших осіб це молодь.

З них знову дівчата становлять тільки невеликий процент. Подавляючу більшість становлять хлопці. Голова Бюра каже, що Бюрови дійсно вдалося знаходити просто всі дівчата. Молоді дівчата дуже рідко покидають дім, „пропадають”, щоби починати нове життя. Всі їх донесення про те, що буцімто їх пірвано, неправдиві: докладні розсліди Бюра показують це понад усякий сумнів. Справжніх случаїв „білого рабства” майже нема. Дівчата втікають з дому, щоби провадити легке, „веселе” життя, і до цього їх ніхто не примушує.

Як тільки Бюро дістане вістку про те, що пропала десь молода людина, воно посилає до дому пропавшого чи пропавшої представника, котрий має передовсім завдання зібрати всі дані про цю людину, а головно зібрати листу знайомих пропавшого. Знаючи ці адреси, розслідник довідається дуже багато, багато більше, як знають родичі, бо кождий знакомий чи знакома скаже вже поліції річи, які родичам про свою дитину навіть не сниться. Передовсім щодо самої утечі: кождий утікач має когось, кому він звириться. Дізнавшись про такі речі, поліція починає погоню, яка звичайно довго не триває.

З поворотом дитини до дому справа ще не кінчиться. Звичайно вона тут щойно починається. Часто, привівши дитину домів, предстаники Бюра переконуються, що за втечу

завинили й родичі, себто дитина була хочби до певної міри оправдана в своїм бажанню починати життя наново. Приходиться тоді поліції домагатися від родичів зміни відношення до дитину та добиватися від родичів обіцянки поправити домашні відносини. Далеко поліція приходиться до переконання, що родичі не потраплять переміняти свого відношення до дітей, і тоді приходиться шукати для дитини кращого приміщення. Деколи показується, що дитина багато гірша, як це виходило з її зізнань, себто, що родичі робили все, що було в їх силі, щоби дати дитині добре виховання, але їм мимо найкращої волі не вдалося; в таких випадках поліція лишає дитину під поліційним надзором.

Та не діти є найголовнішим питання Бюро, а дозрілі люди, дозрілі муштини, які й становлять найбільший процент пропавших. Є між ними кілька категорій. Одні втікають з дому, бо хочуть утекти перед своїми жінками-цокотухами. Інші втікають від неможливих родинних умов, серед котрих жінки не грають усеї ролі. Ще інші втікають, щоби спекатися наслідків фінансової руїни. Ще інші втікають, бо почуваються старими, бо чуються, що вони всім заваджають, що всі ждуть на їх смерть. Деякі хочуть лишити вражіння, що вони померли, а деякі хочуть лишити родині фінансове забезпечення, яке приходиться їй зі смертю голови родини.

Бюро мусить відчувати певну симпатію до таких мотивів, але все таки воно мусить вишукувати цих людей та доставляти їх назад до родин. Бюро знає, скільки то клопотів мусіло назбиратися, заки людина рішиться покинути все, родину, власність, приятелів, та починати життя зовсім наново. Але закон каже, що жінку й дітей покидати не вільно, і Бюро мусить привести пропавших до їх дому й родини.

Обманчиві, цідроблені самогубства дослідити легко, бо пересічна людина не потрафить навіть удати самогубства справно. Звичайно, такі фальшиві самогубці переводять справу занадто добре: складають одіння на березі ріки занадто уважно, або пишуть гарненьким почерком у листі: „Не шукайте моло тіла”. Нйорське Бюро вірить, що за останнє покоління його не здурено ні в одному випадку.

Коли пропаде муж, то поліція передовсім допитується, в якому фінансовому стані лишив він свою родину. Коли він багатий і лишив родині досить забезпечення, то поліція обмежується тільки запевненням, що над ним не зроблено ніякого насильства. Дістає, приміром, Бюро вістку від жін-

ки, що її муж уже три дні не був дома. Поліція перше розвідується, як жінка стоїть фінансово. Чи має вона звідки гроші на прожиток? Як так, то поліція розсліджує докладно, як виглядає дім: чи там весело, чи сумно? Чи там газдує добра газдиня, чи непорадна або лінива. Як Бюро здійме з жінки весь її жаль, образу й все інше, то тоді лишиться справжня вдача, котра дасть можливість розв'язати загадку, чому пропав її муж.

Розсліджуючи обставини пропавшого, Бюро все найде когось, хто дасть Бюрови вартісну інформацію. Це може бути банкір, або слуга, або приятель, або хтось інший, хто покаже на нитку, по котрій Бюро легко дійде до клубка. Звичайно Бюро, знайшовши мужа, переконується, що йому жиється добре, що він щасливіший, як дома. Переконавшись про це Бюро представляє тоді жінці, що муж має право забратися геть, якщо він лишив її фінансово забезпеченою, та що вона не має іншої ради, хіба позивати в суд за розвід.

Найсумніші з усіх це випадки старих людей, котрі прийшли до переконання, що вони висять кожному на шиї та що їх ніхто не хоче. Найшовши такого втікача, Бюро передовсім переконується, чи він добре жиє. Як він не бідує, Бюро звичайно не радить родині забирати його назад, бо така спроба часто кінчиться трагічно, бо, чуючи про заходи родини взяти його назад, такий старець звичайно чується обов'язаним доказати, що він не робив дурниці. Такі випадки досить часто кінчаються самогубством.

Цікаво, що це так ті два проценти випадків, котрих поліція не може знайти. Це або випадки смерти, або дуже хитрі вбивства, або дуже хитрі втечі. Для розв'язки таких випадків Бюро удержує цілий музей рекордів. Коли поховують людину на вільнім публичнім цвинтарі (на так званім „Потерс Філд”), то поліція тіло докладно фотографує й переховує фотографію. Як Бюро має якусь нерозв'язану справу, то воно збирає коло цієї справи всякі інформації, які можуть придатися до її розв'язки. Бюро має, приміром, відтиск знаку кожної пральні в місті. Воно переховує все, що тільки може допомогти до знайдення пропавшої людини, бо поліція виходить зі заложення, що пропасти зовсім з лиця землі річ неможлива.

Олесь Бабій.

ЕМІГРАНТАМ.

Не поклонявся я нікому,
І не поклонюся во вік,
Бо на землі, на світі цьому
Маршиє усякий чоловік.

Лише про вас коли думаю,
Коли вас бачу в чужині,
Вам, вигнанцям зі свого краю
Я клонюся у тишині.

О, скільки літ Марком Проклятим
Скитаєтесь по всіх краях?
Ані сім'ї, ні дому, хати
Не знаючи в чужих кутах.

В батьківщині татарська орда
Катує вам сестер, братів,
А тут за вами лиш погорда
З чужих сердець, з чужих кутів.

Голодві дні і ніч безсонна,
І хліб жебрацький, хліб чужий
І без хреста в сумних кольонах
Сумні могили здовж межі.

Ваші кожний день мов чорний
[ворон,
Що сумно криче, летючи.
Журба і біль глядять суворо
До ваших віч — немов сичі.

Вянуть вас, хилить чорна туга,
Як спека зірвані квітки:
„Чи ще побачу батька, друга?
Де зложу втомлені кістки? —

„Мій волос в чужині посивів,
Син виріс десь у вітчизні,
Як верну я у рідний Київ,
Пізнає батька він, чи ні?

І тільки спогад серце гріє,
Лише надія: „Верну знов”,
В самотню ніч крилата мрія:
„Ще піднімемо хоругв”.

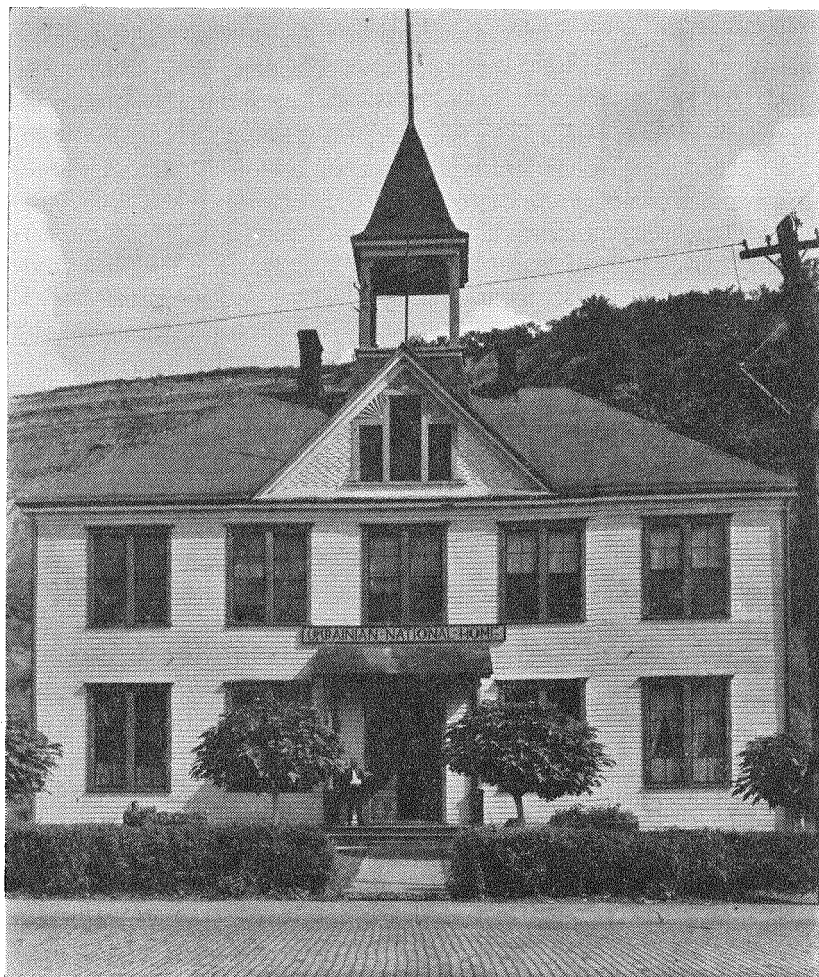
І тільки спогад квітом вишні
Паде на сірий, скорбний шлях:
„Літ тому кілька (О, Всевишній!)
За волю бились ми в степах”.

„Гей, була січа люта, славіа!
Ще згадує її мій син,
Жінки як давно Ярославна,
Ридають нас ждучи з чужин”.

А скільки раз манив вас ворог.
Обіщовав за зраду дар?
Виж досі вірні під прапором,
З яким лишили свій вівтар.

Хоч Ефіяльтів міліони
Продались за насущний хліб,
То ви про рідні Маратони
Несете спогад аж у гріб.

Би лиш тризубові святому
Клонились, не чужим богам,
Тому не клонюсь я нікому,
Та низько клонюсь нині — вам!

Дім товариства Запорозької Січи, відділ 63 У. Н. Союзу
в Ford City, Pa.

I. Філюн.

ЯК АРТЕМКО ВТРАТИВ ЗУБИ

Зуби, паночку, то чорна година, як зачнуть чоловіка мучити. Прикраса уст нараз стане нещастям, яке ви, підчас болю найрадніше виплювали би. Самособою, за хвилину хотіли ви їх знову всадити до уст, бо правду сказати, зуби, коли не болять, це не лише прикраса, але й потреба. Лише тому терпимо, викривлюємо лице, затискаємо п'ястуки, полишаючи лікарські клініки, як останній ратунок. Молода Кошикова забезпечила собі лице перед продувом, який, мовляв, дістається навіть до замкненої хати, щоби лише виконати свій погубний вплив на зуби. Наче справжню газову маску зробила собі з вовняної чустки, лише очі лишила та ніс. Старий Артемко, що вже для болю зубів не мав найменшої умовини, засміявся, як побачив, що Кошикова так обвинулася.

— Якась ти нині зависна дуже за своє личко, Марусько. Показуєш нам його лише капіночку.

— Вам, дідусю, хоче сміятися, бо ви знаєте, що вас Пан Біг за ті насмішки не може так само покарати, навіть колиб хотів.

— Ба, дівчино, як будеш мати уста так гарненько вимітені, як я, то не будеш завиватися в хустку. Диви, — дідусь отворив уста — як там маю гарно позамітано наче перед Великоднем. Як їм, то не потребую боятися, що вкушуся в язик.

— Та як інакше вам кусалося би, колиб їх було бодай шість в устах, три вгорі, три на долі.

— А колиб одні були з одного боку, другі з другого, то це також на ніщо не придалися би. Так знову чоловік може подумати про ті зуби: Бог дав, Бог взяв. Колиж уже булаб така божа воля, що я мав би по смерті піти до пекла, не буду там скреготати зубами.

— Та я можу собі подумати, як то колись і вас зуби прикрашували. Певно ще пригадуєте собі, як вам уста випорожнювалися. Розповідajte, будьте такі добрі.

— Що буду тобі викладати, як людській губі переведено регуляцію. Інакше було тоді, інакше тепер. За моїх молодих літ ми знали лише те, що як болить зуб, то треба до коваля.

Той взяв кліщі, вирвав без церемонії зуб із кусником яснів, кілька днів поболіло, заки чоловік привик до того та заки заросло. За два роки став боліти другий зуб, так яка була рада. Геть із ним, із потворою, щоби був спокій. І так у роті меншало й меншало, аж там остав лиши сам язик. Вівчар без овечок. О, тоді коваль був пан. Людям ходив коло зубів, коням коло копит, гроші лише плили. Нині коні без коней їдуть самі, бензиною та електрикою, а коней тримають хіба на мясо на шницлі до гостинниць. Тай із зубами ковалям покінчилося. На кожній вулиці тепер по кількох зубних лікарів, мають повно всяких інструментів, а люди ходять до них наче по свячену воду. Діравий зуб, який давніше викидали, тепер гарненько вилатають і запльомбують і знову є на кілька літ спокій. Колиж лікар справив долішній зуб, то вже не вилазить горішній, не кривляться і не псуються сусідні тай так то нині чоловік має всі зуби. Колиж таки Господь Бог допустить, що зуб хоч не хоч треба вирвати, лікар зробить новий і рот знову повний. Світ є зубатий, люди в ньому кусаються.

— Та правда, дядьку, що таки ліпше, як чоловік має зуби.

— То правда, та воно для мене нічого не значить. Я вже їх напевно не буду мати. А як я хрупав черствий хліб, аж іскри скакали. Як до яблука взявся, то сік прискав із нього мені аж до очей. Нині мушу собі яблочко постругати, а хліб у каві розмочити. Та щоби розповісти тобі, як я втратив зуби.

Артемко набив люльку тютюном і став пихкати так сильно, що сховався у хмарах диму.

- - Було мені двацять літ, як я поперше відчув біль зубів. Був то долішній, по лівому боці останній. Болів мене, начеб чорт сверлом вертів до самого дна. Схопило воно мене нічю. Я вискочив із постелі та дві години вганяв по хаті, начеб у цьому мало бути спасення моєї душі. Я призивав на поміч усіх отців церкви. Татуньо вибігли за мною тай кричать: „До чорта, не танцюй нам так опівночі, наче на вечерниці. Через дурний зуб перевернши нам хату горі дном. Дай там собі трохи мачки з люльки тай будеш мати спокій. А мама й собі кричали, щоби я взяв на зуб свяченої води. Я попробував і цього й того та зуб втишився. За хвилину біль проминув і я вже міг спати. Та що то було варта, коли рано зуб мене схопив наново. А я мусів іти

орати! Наче дурний підскакував я та що хвилини випускав чепаги. Кінь, бідний, відвертав до мене голову. Вполудне з плачем я вернувся додому тай кажу: „Мамо, я застрілюся!” — „Чогож ти мав би стрілятися?” видивилися на мене мама від кухні. — Візьми кілька покладків і бігай до коваля. Та це тобі повідаю -- кричали за мною мама з подвіря -- вирваний зуб викинь через голову на поле! Це тому, щоби інший зуб не болів”. Коваль саме підковував тоді панського коня, то я мусів хвилину підіждати. Зараз від кінського копита приступив до мене. Подивився на зуби тай повідає: „А-а! Їх аж два тай в обох діри! То вірю тобі, що ти не міг видержати”. Заложив окуляри, отворив мені уста, начеб там хотів віхати парою коней, встроимв кліщі й туг я почув у голові біль, начеб грімударив в мене. Та то була операція, що я вже на лівий бік не міг їсти. Щойно тепер вхопив кліщами другий зуб і знову вдарило мене до голови. Небо мені перед очима отворилося, я чув як янголи співали. Потім уже я нічого не тямив, а прийшов до себе щойно, як коваля вилила на мене воду. Кров джуріла мені з рота, як коли різник поросся шпигне, а коваль встроимв мені ганчірку з якоюсь мастю. З кузні я вилетів, сам не знаю як, а в полі оба діраві зуби шпурнув через голову.

За яких пять літ я знову прийшов до коваля. Потімже, як старий коваль помер, я ходив до молодого. Моїх шістдесят літ я ще відсвяткував із дванацятьма зубами, а потім уже перестав ходити вже й до коваля. Останні зуби стали випадати без болю. Як стали хитатися, наче маятник у годиннику. Правий зуб я проковтнув у шинку в місті, як ходив штемплювати податкову книжочку. Останній зуб випав мені тому пять літ на саме Різдво. Тай так то, дитинко, мені легко сміятися з чужого болю, бо знаю, що мене вже ніколи зуби не будуть боліти.

Хоч би ти попів, і землю гриз,
А не позбувся злости,
То не заслужиш ти у праведних
Одного „Бог да прости!”

І. Франко.

Краще малее надбане
З ласкою Бога набути,
Як незлічене багатство
Серед проклять загорнути.

І. Франко.

Степан Шах.

З „БРИГІДСЬКОГО” ДНЕВНИКА.

Як вийду з „Бригідок”!

Як вийду з тих львівських „Бригідок”
Колись вже на воздух, на вільну стопу,
Не буду боятись кайданок,
Решітки, нагайки, ні крови сліду.

Не буду боятись профосів,
Ні ключників острих, темниці погроз,
Судейського слідства, допросів,
Ні голод зломить, ні тиф, ні мороз.

Як вийду вкінці вже з „Бригідок”,
Повздержу я в собі страсть пімсти і лють,
Не піду у сіль роздоріжок,
Не стану на гладку, промощену путь.

Як вийду з опіки Теміди,
З тих львівських, пекольно-сердешних тюрем,
На силу вдеруся між люде,
Ломити на шию накутий ярем.

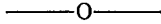
Не буду боятись доносів,
Жандармів, насилля, нагайок, кайдан,
Хоч правда, — багато покосів
Скосили арешти... безмежний наш лан.

* * *

Лічуся в „Бригідках” душевно,
З братерських славянських, наївних я мрій,
І вилічусь — чую — напевно,
На жаль свій, аж коштом кривавих подій.

Бригідки, 20/ІХ. 1919.

ЖІНКА В ПЕРСІЇ.

Як усюди на Сході, так також у Персії життя жінки залежне від релігійних законів. Та минуло багато-багато літ і старі життєві правила не відповідають уже зміненій господарській будові нової Персії.

У патріархальному племінному житті чоловік є головою, бо до нього належить усе, навіть жінки, які можна купувати та продавати як худобу. Власник відділює жінки як найстрогіше від зовнішнього світа, а до кімнати, приначеної для жінки, не може вступити чужий мужчина, а навіть брат. Чужий мужчина може говорити з жінкою лише через заслону.

Кімната, призначена для жінок, у якій звичайно є теж діти, виглядає страшно. Господар дому за дня виминає цю кімнату. Великим проступком проти добрих звичаїв є питатися господаря дому про здоровля його жінок. Вік жінок у гаремі багатого Перса вагається між 12—40 літ. Жінки є на нижчому культурному степені, часто навіть не знають життя, не працюють, тому приходить між ними в їх замкнених кімнатах до суперечок, а навіть бійок. Про абсолютну вірність у гаремі без євнухів, а на них не можуть собі всі люди дозволити, напр. не-купці, годі говорити. Розвід трапляється нерідше як в інших краях. На те що чоловіки дозволяють собі законно, жінки дозволяють собі потайки. На основі закону є два роди подруж: провізоричне та тревале. Провізоричне подружа може розлучити лише уряд, що для чоловіка є дуже легке. В присутности судді або духовника скаже воїй жінці, що не може з нею жити, верне їй віно та відведе її до дому її батьків.

Провізоричне подружа, зване „ісдже” заключають на якийсь час, а кінчається автоматично після того, як скінчився речинець без труднощів для обох сторін. Ця форма подружа в Персії дуже поширена. Це поправді свого роду проституція, одначе рішучо гігієністична та не приносить жінці стільки терпіння, як справжня світова проституція. Чоловік, котрий рішиться заключити з якоюсь жінкою провізоричне подружа (така жінка стоїть суспільно нижче ніж він) звертається до її батьків, заплатить їм таксу, яка відповідає його маєтковим відносинам і її красі, підпише з нею та з

її батьками перед духовним службовцем умову, заплатити стемплеві кошти й провізоричне подружа призначене законно. Текст тієї умови дуже оригінальні добрі примети жінки та права чоловіка. Визначений теж рсчинець тревання подружа й сума грошей, що їх має чоловік платити місячно своїй жінці (дуже великий, коли жениться з дівчиною). Багаті купці та земельні власники легко найдуть собі гарну жінку на переходовий час, бо перський нарід жие в біді.

Та найбільше лихо для перської жінки є в „нашезі”, закон, який дозволяє чоловікови прогнати жінку за неслухняність без якихнебудь формальностей, не звертаючи грошей.

СЛОН БОЇТЬСЯ МИШІ.

Звичайно люде держать котів для своєї приемности (принайменше по містах старі панни), а на злість інших комірників. Та тяжке життя мають т. зв. урядові коти, які мусять заробляти собі на життя. Найбільше таких котів мають уряди в сусідстві доків, де жиють безжурно, поки не очистять місця від щурів і мишей. Вживити стільки котів, на це треба багато харчів, а всеж що тижня котам виплачують правильно їх заслуженину,, щоби коти не терпіли голоду. Один із тих урядових котів викликав загальне зацікавлення Лондонців. Кітку цю урядово приділили до звіринця. Там кітка заприятнилася з левинятком та стала його опікункою, бо левенятко втратило маму. Заприятнилися так, що левенятко не хотіло їсти, доки йому не покусала страви ця кітка. Та раз кітка заблукалася десь в огороді звіринця і вже не вернулася. Управа звіринця видала оповістку, що хто знайшов би кітку, щоби зараз приніс її, бо левенятко не може жити без неї. На щастя кітку знайшли та віддали управі звіринця, щоби далі повняла свою службу. В звіринці є чимало котів, які мусять дбати про те, щоби всі будинки були вільні від мишей та щурів. Бо напр.. слон у неволі дуже боїться миші, тому коти приділені до нього, мусять бути добрими робітницями.

О. Колесса.

ШАЛІЙТЕ, ШАЛІЙТЕ...

Шалійте, шалійте, скажені кати!
Годуйте шпionів, будуйте тюрми!
За правду, за волю сто тисяч нас стане,
Біда, біда, біда вам тирани!

За правду, за волю, ми станемо враз,
Ланци, ні багнети не пострах для нас!
Бо вільного духа не скути в кайдани!
Біда, біда, біда вам тирани!

Шалійте, шалійте, скажені кати!
Годуйте шпionів, будуйте тюрми!
До бою сто тисяч робітників стане,
Пірвей, пірвем, пірвем всі кайдани!

За правду, за волю, і т. д.

Робітники духа! Робітникам всім
Ми руки подаймо, на бій їх ведім!
Бо спільна усіх нас злучила недоля:
І труд і піт і кров, — кнут, неволя!

За правду, за волю, і т. д.

Від краю до краю не громи гудуть,
Робітників полки злучені ідуть
І поклик рокоче: Вставайте, народи!
Прийшла пора, пора, — день свободи!

За правду, за волю, і т. д.

Підвалини світа валяться старі,
Поблідли нероби, дрожать опирі,
Бо зоря свободи вже сходить яскрава!
Для всіх, для всіх, для всіх рівні права!

За правду, за волю, і т. д.

І вольні народи, як добрі брати,
Полинуть до сонця, до щастя мети,
Розкуєсь, двигнеться і наша родина:
Одна, сильна, вільна Україна!

За правду, за волю, і т. д.

НАШ ПРАПОР

ОЖДИЙ нарід, кожда держава, а навіть і деякі партії мають свої окремі відзнаки. Тими відзнаками є прапори (стяги) осібних фарб та герби. Наш нарід мав свої прапори ще тисяч років перед нами. Як виглядали ті прапори в давнину, то можна бачити по стародавніх образках, але яка була їх краска, то годі про те довідатися, бо тоді люди не вмiли ще відбивати в книжках барвних (кольорових) образків. Не знати також, чи на прапорах були які знаки або герби. Дехто думає, що в старому Києві за князівських часів таким знаком-гербом був образ св. Арх. Михайла. Але то невірно, бо це сталося значно пізніше — аж в козацьку добу нашої історії. Зате знаємо, що на монетах Володимира Великого з одного боку була витиснена подоба князя в імператорській короні, а з другого боку був витиснений тризуб. Цей тризуб і був гербом Володимира Великого, а через те й старо-української київської держави. І звідси то пішло, що з воскресенням української державности Центральна Рада в Києві постановила повернути нашій державі старий державний знак — тризуб. З XIII. ст., з часів галицько-волинської держави, коли Київ був в упадку, відомий нам знак лева, що драпається на скелю. Цей знак був довго захований у нас, в Галичині, як національний український герб. При воскресенню галицько-української державности Українська Національна Рада у Львові ухвалила в листопаді 1918 р. повернути і старий державний герб. Та постановова з 13 листопада 1918 р. звучить: „Гербом Західно-Української Народньої Республіки є золотий лев на синім полі, обернений у свою праву сторону”. Та після того, як Західно-Українська Народня Республіка увійшла в ближчі взаємини з Українською Народньою Республікою, себ-то з Великою Україною, відповідно приновлено й державний знак — так, що тепер державний герб Зах.-Укр. Народньої Республіки представляє тризуб, в середині котрого знаходиться лев, що спинається на скелю. Історично усталено, що гербом Київщини, а одночасно й козацьким знаком, був образ св. Михайла. Запорожці мали іще

свій окремий знак — образ козака, який бачимо на печаті війська запорозького.

Та нас не так цікавить ось тут державний герб, знак на прапорах, як радше те, якої барви є наш народній прапор. Щоби докладно про це переконатися, треба заглянути і в минувшину нашого народу, а саме сягнути думкою до тих часів, коли наші предки розпочинали своє державне й культурне життя та зазичувалися ріжними культурними здобутками від своїх сусідів. В давню давнину нашими культурними, освіченими сусідами були Византіїці (Греки), з котрими торгували й воювали наші князі. От тоді то з Византії і взагалі зі сходу йшли до нас шляхом виміни парча, шовк і інші тканини, переткані золотом на синьому або червоному тлі. В той час зявлялися у нас на Україні з Византії прегарні мальовила, де золото клалося на синіх полях стіни. На численних книжних окрасах та емалях комбінувалися ці дві краски: жовто-золота із синьою. І от ці пишні сполучення двох красок, жовтої із синьою, — що так гармонійно підходили до нашої природи — стали у нас улюбленими. Тому то прийнялися у нас давна ці краски. Знаємо певно, що вони існували в козацьку добу нашої історії. Польський король Ян Казимир прислав синьо-жовту хорогву гетьманови Богданови Хмельницькому. Такі самі прапори зберіглись в музеях від Полтавського, Лубенського та інших полків. Синьо-жовті барви знають козацькі думи й ріжні історичні документи не тільки на прапорах. Одна з дум описує галеру, на котрій їде Самійло Кишка. Вона була оббита золото-синіми сукнами, котрі опісля козаки поділили поміж себе. Із таких золото-синіх тканин козаки шили свої одяги. В жупани із синього та жовтого вбирали надворних козаків українські можновладці Правобережної України в XVIII ст. В жовтих жупанах та в блакитних контушах і шараварах були вбрані гайдамаки Гонти, як то описують сучасники й як це можна бачити на тодішніх образках. Те саме було і в Гетьманщині в деяких полках. Відомо нпр., що коли на Україну прийшли Шведи в синіх мундірах, то московське військо не могло їх відрізнити від козацького війська. Такі одяги описуються також в стародавніх козацьких тестаментях.

Тому й не диво, що сполучення жовтого з синім можна бачити на давніх українських хатніх малюваннях, на килимах, плахтах, вишиванках, на случьких козацьких поясах, на церковних ризах та інших тканинах. Наші селяни в багатьох

місцевостях вимальовують затилля своїх хат в жовте із синіми підводами. Також і наш найбільший поет Тарас Шевченко тими барвами змальовував в своїх творах українську природу (позлотистий степ і сине небо, сине море з рудими очеретами й скелями, жовті ниви й сині гори за Дніпром). Бо й справді, коли літом вийдемо в поле і глянемо кругом себе, чи не побачимо над собою голубого, синього, привітного неба України і жовтої, аж золотистої, колостистої пшениці на наших полях.

Жовте й сине — це дві барви здавна улюблені українським народом, обидві вони втримались на всіх українських землях від Сяну до Дону, і тому вони гармонійно складаються на наш народній прапор.

ПЯТНУВАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ.

Звичай понижуючого пятнування злочинців відомий був у давну давнину. Злочинцям випалювали на вічну пам'ятку найчастіше на чолі різні алегоричні знаки або початкові букви проступків, яких вони допускалися. Старинні народи не все доволялися випалюванням на лиці поодиноких букв, бо часом випалювали цілі слова або й речення. Так напр. цар Теофіль казав випалити на лиці двом проступним ченцям пятно з 12 ямбових віршів і запустити чорнилом, щоби кожний міг перечитати цю пересторогу. Филип, македонський король, приказав одному невдячному воякови випалити на чолі слова „інґратус госпес”.

Цікаве, що при пятнуванні вживали часом степенування. А саме в деяких європейських краях випалювали злодіям, що грабили по дорогах, при першому проступку пятно на лиці, при другому в околиці вух, а при третьому на чолі. Москалі карали першу крадіж тюрмою та різками, при другій відтинали злодіям ніс і випалювали пятно на чолі, при третій крадіжці вішали на шибениці. В Китаю злодіїв за першу крадіж бичували, за другу випалювали пятно на рамені, яке зачорнювали для утривання тушом, а за третю випалювали пятно на чолі, за четверту бичували та приковували на галерах. Проступники в Австрії за часів Марії Тереси діставали як пятно на плечах витяг із своїх карних реєстрів. Випалене пятно означало проступок і коронний край, в якому злочинця засуджено. Треба ще згадати, що пятнування скасували в Китаю щойно в 1905 році.

Іван Франко.

БУДЬ ГОТОВИМ!

До великого моменту
Будь готовим кождий з вас, --
Кождий може стать Богданом,
Як настане слухний час.

Мовиш: Нині інші війне.
Ну, то іншу зброю куй,
Ум остри, насталою волю,
Лиш воюй, а не тоскуй!

Лиш борися, не мирися,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь!

Кождий думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт.

Кождий думай: Тут, в тім місці,
Де стою я у огни,
Важиться тепер вся доля
Беличезної війни.

Як подамся, не достою,
Захитаюся мов тїнь, —

Пропаде кровава праця
Многих, многих поколінь.

У таких думках держися
І дітей своїх ховай!
Коб лиш чистая пшениця, —
Буде паска й коровай.

Чи побіди довго ждати?
Ждати — довго! То й не жди
Нині вчися побіджати,
Завтра певно побідиш.

Таж не даром цвіт розвився!
Чейже буде з цвіту плід.
Таж не даром пробудився.
Український жвавий рід.

Таж не даром іскри грають
У очах тих молодих!
Чей нові мечі засяють
У правицях у твердих.

Довго нас недоля жерла,
Досі нас наруга жре;
Та ми крикнім: Ще не вмерла
Ще не вмерла і не вмере!

МОСКВОФІЛСЬКА ЯЗВА

○

Українець з походження, що добровільно і з самоzapеченням поставив себе на послуги чужонаціональній ідеї, відомий в нас під назвою „малороса”, або „москвофіла”. Це маломістечковий тип, що думає старими запліснїлими категоріями і глибоко переконаний в рації своїх мудрувань. Він чуттєво — консервативний, напричуд впертий, нічого не читає крім нужденних бульварних часописів місцевого вибору і все то, що виходить поза межі його обивательського розуміння, вважає „спокусою лукавого”.

Їх спосіб і стиль говорення про українську справу до нудоти одноманітний. В розмові з москвофілом ви з певністю

можете наперед передбачити, чим вона розлічнється і на чому закінчиться. Ви можете з математичною точністю обрахувати, які „аргументи“ поставить вам москвофіл, в якому місці він повищить тон, коли він підленько-іронічно усміхаючись — почне говорити про „німецьку інтригу” і т. д.

Треба признати, що тип малороса також змінний в часі. Раніш це були люди, які нічого крім української пісні (і то лише „любовної”), вишиваних сорочок, рушників і українського гастрономічного мистецтва не визнавали; тепер малорос вже визнає Шевченка і українську мову в урядових зносинах з селянами, ба навіть починає говорити про культурну автономію. Але скільки то часу пройшло, поки цей маломістечковий обиватель погодився на такі великі і щедрі „милости” для України?! Скільки трагедій він пережив! Уявіть собі: він тільки вчора ввечір за чаркою горілки говорив зі своїм приятелем про те, що назва Україна це злосний подарунок з Німеччини, а сьогодні... читає „свій” московський часопис і з обуреним здивованням бачить туж саму ненависну назву — Україна! Лише вчора він твердив, що українська школа тільки псуватиме дітей, і тут нараз цей московський часопис пише, що „мазепинцям національное русское правительство” готово уступити і на цьому полі. Малорос широко відчиняє очі, червоніє з обурення, але швидко погоджується з фактом уступок на „мазепинському” фронті. Безперечно він ніяк не припускає, що всі ці „уступки” в імені будучого „русского національного правительства” робляться під впливом зростаючої сили українського народу; він це відносить на рахунок незрозумілого йому експериментаторства і мягкотілості нових політичних московських течій. Він деколи бунтується, з піною в роті твердить, що стара засада „держать і непуцать” є найкраща.

Навіть тоді, коли малорос приймає до відома ці, накинні йому згори, новаторства, він ніяк не додумається до того, що й йому самому треба хоч почасти українізуватися. Він свято переконаний, що був тільки один український поет Шевченко, а поскільки він його за молоду переглянув, то це вже цілковито вистарчає. Коли йому будете говорити про українську літературу до і після Шевченка, то він дивитиметься на вас, як на чарівника, що „пускає туман”.

Переконаний, що українська література на Шевченкові починається і на Шевченкові кінчається, він і до сьогоднішнього дня ставиться до української мови, як до мови „му-

жицької". Він глибоко переконаний в тому, що по українськи не можна висловити ніяких абстрактних понять і що вживання української мови вказує на дуже низьку духову культуру того, хто її вживає. Він думає, що обов'язком кожного „інтелігента" є завзято боронитися від цієї мови. Така теорія для нього дуже приємна. Безперечно, що йому шкода позбутися так мозольно набутих „інтелігентних" слів і зворотів, якими він звик доказувати свою освіченість і вищість. Його мова на ділі пересипана українізмами, але він цього не помічує і думає, що говорить на літературній московській мові і це переконання підвищує його у власних очах...

Пересічний малорос читав корифеїв московської літератури. Це також одна з підстав його „маєстатичности". Достоевський, Пушкін і Толстой для нього незрушимою авторитети, це на його думку постаті, осяяні містичним світлом. Їх твори це євангеліє! Коли ви почнете в його присутності аналізувати творчість цих письменників, то він вам заявить, що з болем в серці вислухав ваші міркування і що такого святотатства від вас ніяк не сподівався. Малорос прекрасно розуміє, що свідомий перехід до українського табору вимагає від нього зречення стовпів російського письменства, а цього він ніяк не може собі уявити, так само як згерманізовані Чехи на перших початках свого національного відродження не могли собі уявити, що Гете і Шіллера вони змушені будуть вважати чужими. Малорос зжився з тією думкою, що московські письменники „наші" письменники і нараз признати їх чужими, це значить позбутися частини свого власного я. В набуття якоїсь іншої культури малорос не вірить; він не вірить у велич українського духа, а тому панічно боїться „пониження" своєї духової культури через приєднання себе до українського свідомого табору.

ЦВИНТАР ЗАМКНЕНИЙ З ПРИЧИНИ — СМЕРТИ.

В однім баварським містечку мусів гробар виїхати, бо йому помер якийсь свояк. На другий день читали горожани того містечка на цвинтарних воротах такий напис: „Цвинтар із причини смерти замкнений".

З ліва на право: Оля Прокопяк, Павлина Мигаль, Олена Беляк.

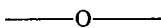
НАШІ КРАСУНІ.

Підчас Світової Вистави в Шікаго мали ми в 1933 році свій Український Павільон як теж влаштували тоді й Український Тиждень, коли то була вибрана "Miss Ukraine", якою була Марія Любас.

Від того часу ввійшло в звичай в багатьох наших більших кольоніях вибирати свої „Королеви” на конкурсах краси. Оттакі конкурси зачинають ставати великою притягаючою силою на наших Українських Днях.

Отут подаємо знимку трох „королівних”, вибраних на Українськiм Націоналістичнiм Дні, влаштованiм в Нью Йорку заходом Округної Управи Організації Державного Відродження України.

ЧОМУ МИ Є ЧАСОМ ХОРІ І НЕ ЗНАЄМО ЦЬОГО?

I.

Чи ви чуєтеся добре сьогодні? Вам здається, що так, а тимчасом можливість є, що ваше здоров'я є у великій небезпеці і ви цього не знаєте!

Д-р Фіск, директор „Інституту Продовження Життя”, каже, що оглянув 400 тисяч осіб і не знайшов поміж ними ані одної особи фізично перфектної. Кождий пацієнт мав якийсь фізичний дефект, а 60 процентів із них потребували негайної лікарської опіки.

Із кождих 10 осіб, що працюють по готелях, реставрантах, офісах, фабриках, заводах, — 6 осіб є хорі і потребують лікаря зараз. Вік людини, кольор шкіри (раса), заняття, окруження -- не робить жадної різниці — людство є хорє на тілі або на душі, -- знаючи про це або не знаючи!

Від самого дитинства кождий з нас переходив більші або менші слабости. Діточі зарази ми ще й сьогодні легковажимо, але вони таки лишають свій знак на нашому організмі, а це власне в пізнішій віці дасться погано відчути на нашім здоров'ю. Чим старший є наш вік, тим більше найменший фізичний чи органічний дефект докучить нам.

В раннім віці людини знаходимо найбільше людей хорих на серце. Великий відсоток хорих навіть не знають, що вони є хорі на серце, аж поки лікар не ствердить цього. Зараз попри серцеву недугу займає туберкульоза своє місце. Цих дві недугі займають перше місце в смертності цілого людства. Останнього року в Злучених Державах Америки померло 170,000 людей на серцеві недуги, а 103,000 померло на туберкульозу.

Друга найбільше поширена недуга в молодім віці є заражені мідгалки (тансилс). Котрийсь зі вчених сказав, що природа надарила чоловіка мідгалками на те, щоби мідгалки збирали шкідливі бактерії з устної ями та вбивали їх. Очевидно це було сказано більше жартом, як серіозно, а всеж таки в тому вислові є щось похуже до правди. Знаємо для певности, що як мідгалки самі заразяться, тоді наш організм страшно терпить, бо матерія з них заражує нам спідну часть горла і легкі. Тенденція під цей час є витинати заражені мідгалки.

До середнього віку слабостей треба зачислити нирки та їх недуги. З ходом літ заражені нирки вкорочують нашу нитку життя, як що не виповняють своєї функції, призначеної природою для нашого організму. Минувшого року в Злучених Державах померло 90,000 осіб на цю слабкість.

Рак рівнож взяв львину пайку.

Пропуклина (HERNIA, RUPTURE) є більше розповсюджена та небезпечна, чим ми думаємо. Це є слабкість, яка не щадить ані дітей, ані старих. По тім йдуть за порядком такі слабости як: гемороїди, варікозні жили, текучі уха, носові і горляні зарази, а при кінці наш славний катар.

II.

Зуби уважаємо за живі органи на нашім тілі таксамо як уха, пальці, ніс чи око. Як би всі наші часті тіла були фізично здорові, а зуби діраві, то ніяк не можемо сказати, що нам нічого не бракує. Нсуття зубів аж занадто ясно доказує, що з нами щось недобре. Не полагодити зубів, коли вони починають порохнавіти (прогнивати), значить загубити всі зуби. На зуби не звертаємо належної уваги від дитячих літ аж до старости. А як навіть пічнемо дбати про зуби, то вже аж тоді, коли запізно, — бо або треба вирвати всі від піорії або від абсцесів.

Діраві зуби є причиною умертя зубного нерва. Як умре нерв в зубі, то з ним умирають інші складники зуба: дентича і склиця. 99 із 100 умерлих зубів дістають абсцес. Абсцеси є дуже небезпечні тим, що людина не знає, що має їх. Тимчасом абсцеси затроюють цілий організм бактеріями, які плодяться в цих абсцесах. Це є дійсною причиною всіх ревматичних хоріб і серцевих недуг.

Таке саме можна сказати про мігдалки і нарости в носі (аденоїди). Вони рівнож є інкубатором різних хоробоносних бацилів, що затроюють кров. Власне через це лікар сьогодні оглядає пацієнта дуже уважно і каже взяти X-Рей зі всіх зубів. Часом навіть й X-Рей не покаже абсцеса чи абсцесів. При таких випадках вириваємо хорому всі зуби, щоби ратувати його здоровля. Є випадки, що й це нічого не помагає.

Ще маємо одну дуже розповсюджену хоробу, а це — запалення сліпої кишки (апендикс). Ця хороба рівнож гтакує людей в молодім і середнім віці. Про апендикс говорять з гумором, що він нам непотрібний до нічого, окрім клопоту.

Апендикс в середині так, як абсцес на коріннях зубів, часом цілими роками самий не болить, зате затроює інші частини нашого тіла. Люди, що мають вічно затвердження, можуть напевно підозрівати свій апендикс. Або нараз дістаємо страшні болі в правому боці живота; що це значить? Значить, що треба якнайскорше перевести операцію, — бо інакше смерть.

Тиснення крові (BLOOD-PRESSURE) рівнож становить великий відсоток недуг. Щож це тиснення крові є? В коротці можна це описати так: Наші артерії є тоненькі гнучкі рурочки, якими пливе чиста кров. Але в крові маємо різні соли, а найбільше є там вапняку. Як людина вже старіється, цей вапняк чіпається стін артерій, і через це артерії стають менше гнучкими (мягкими), а поволи починають грубшати і тверднути. Кров через це не може так легко проходити, як перед тим, тому треба більшої сили тиснення, щоби кров дісталася до всіх закутин тіла. Але трапляється, що тиснення є таке велике, що такий кривний провід тріскає в мозку і тоді людина умирає на апоплексію. На таку апоплексію умерло останнього року в Злучених Державах Америки 87 тисяч осіб.

Запалення легких (PNEUMONIA) убила за один рік 60,000 осіб; інфлюенца 33,000; цукрівка 21,000; дифтерія 16,000; кір 4,400; малярія 3,700.

III.

Є багато таких людей, які неозуміють того, яку велику катастрофу приносять діточі слабости коклюш і кір в пізнійшому життю нашому організмови. Коклюш ослаблює горло і легкі, а цим робить ті части тіла невідпорними на туберкульозу або інші зарази. Кір ослаблює найбільше серце. Обі ті зарази вкорочують наш вік о 10 літ.

IV.

Возьмім пересічних 1000 осіб в віці 30 літ. З цього числа 12 процент хоруює на один або більше органів змислу. (Органи змислу є: смак, слух, нюх, зір, дотик — а тепер наука додала ще два нових: змисл орієнтаційний і інтуїційний). 90 осіб із тисячі хорують на очи, а 30 осіб хорують на уха; 50 осіб з кожної тисячі хорують на ніс і горло.

Найлекша слабість ослаблює нашу тілесну систему — часом так далеко, що сама природа не може заподіяного зла

направити. На доказ цього подивіться на людину, що лише видужала з будьякої слабости. Людина чується здоровою по видуванню, однак знак старости вже лишається на ній раз на завсіди.

Тепер питаєте — чому властиво ціле людство хорує? Відповідь дуже проста: фізично ми є копією наших предків; ми одідичуємо від наших батьків їх прикмети на цілу половину. Одну четвертину тілесних прикмет дістаємо в спадщині від наших дідів, а одну осьму від прадідів. Так що ми не є ми, а лише копія когось іншого.

Коли наші родичі були фізично здорові, то ми повинні бути здорові також, а як наші родичі мали якісь дефекти, то ми їх одідичимо також.

ПРИПОВІДКИ РІЖНИХ НАРОДІВ.

Хто робить сплетні перед тобою, буде сплетничати про тебе (Еспанія).

Добре відповідає той, хто знає, де перестати. (Італія).

Довгу ложку мусить узяти той, хто має обідати з чортом. (Англія).

Доми адвокатів будовані на головах дурнів. (Англія).

Коня хвали по місяцеві, жінку по рокови. (Чехія).

Коли тобі всі кажуть, що ти п'яний, іди спати, хоч знаєш, що ти тверезісінкий. (Сербія).

Небагато знає той, хто багато пережив, багато знає той, хто багато подорожував. — Коли ворог є мурашкою, вважай його слонем. — Хто говорить правду, того виганяють із девяти міст. — Тисяча приятелів небагато значить, один неприязель багато значить. — Чоловік, який жде, щоби його потішили в нещасті, мусить бути глухий і сліпий. (Туреччина).

— У муравлиній хаті роса це потопа. (Персія).

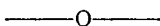
Цілуй руку, якої не можеш відрубати. (Афганістан).

Книжка це город, який носимо в кишені. Арабія).

Коли кланяєшся, кланяйся низько. Коли маєш два шматки хліба, продай один і купи собі лелію. — Ті, що не вчаться, то лише худоба в людській одежі. — Позичати марнотравникові, то кидати на пса кульками з мяса. — Вино не впиває чоловіка, він сам упивається. — Питається про ціну в трох крамницях. — Чоловік, який вважає неприємною річю всміхатися, хай не відчиняє крамниці. (Китай).

Кожний знає, куди затікає до його хати. (Зах. Індія).

ВИСОКЕ ТИСНЕННЯ КРОВИ.

У звіті, виданім краєвим бюро публичного здоров'я, виявлено значну розраду людям, маючим високе тиснення крові, коли вони пристосуються до відповідного способу лікування, котре головнo залежить від правильного ведення життя. Кожна людина, котра терпить на те недомагання, вважає на своє здоров'я згідно по приписам лікаря, може як звичайно надійно провести довгі роки вигідного існування. Важність лікування виявляє факт, що наслідки та стан у звязку з високим тисненням крові, поставлені в ряд як особна причина смерті, ведуть провід на списку причин смертей в тутешній статистиці смертності.

Виказано, що кожна живуча людина має високе тиснення крові. Певна скількість тиснення є потрібна, для того, щоб кров могла кружляти по жилах організму. Дійсне тиснення залежить від чотирох фізичних чинників, а саме: 1) сила биття серця; 2) відпорність спричинена натиском тертя по жилах; 3) гнучкість стін жил, та 4) скількість крові.

Пересічне тиснення крові встановлено при помочи тисячів досвідів, доконуваних на нормальних людях. Це пересічне тиснення різниться відповідно до віку. Однак, вповні здорова людина може відрізнитись від тої пересічності. Воно теж виказує значну різницю в тої самої людини кожної години на протязі доби. Вища границя нормального тиснення крові у пересічної людини повинна рівнатись її років життя в додатку до числа сто.

Є багато різних чинників, які впливають на тиснення крові, а саме: руханка, зворушення та гнів причиняються до піднесеного тиснення, коли нервне пригноблення часто поводить спадок тиснення. Певні недуги, особливо запалення, різні хронічні заразливості та закаження підносять тиснення крові, коли ослабляючі хвороби, такі як туберкульоза, часто ідуть впарі з низьким тисненням. Наслідство є теж чинником. Тиснення крові зависить по части від скількості гнучких тканин в кровоносних судинах. Деякі родини, котрі відзначаються довгим життям, становлять групу, маючу особливо добрі артерії, а знова інші, нажаль, одідичують та передають своїм нащадкам слабі артерії, значить з малою скількістю гнучких тканин. Зі старістю безперечно артерії грубіють і тільки ті люди можуть дожити старого віку, котрі

одідичили здорові артерії. Томуто загально принята думка, що чоловік є такий старий, як його артерії, є цілком на місці.

Деколи певна скількість збільшеного тиснення є пожадана і в тім випадку є підстава на добрі вигляди, але є границя, поза котрою підвишка сама по собі може статись небезпечною. Та границя ріжниться досить показно у ріжних людей, але загально вважають, що коли тиснення можна вдержати понище числа 200, то тоді людина має відповідну охорону перед поважними наслідками від безпосередного високого тиснення крови.

Курація в першій мірі залежить від правильного способу життя, спрямована головно в сторону здержання розвитку та звільнення признак терпінь. Через збільшене напруження серця, розуміється, відпочинок становить найбільшу охорону того органу. Скількість руханок повинна бути означена своїм лікарем. Пожива є чинником в лікуванні, але тепер вірять, що треба звертати увагу на скількість поживи, себто обмеження, ніж якости, що власне має велике значіння. Вживання ліків звичайно заводить, але й скрайній потреби може зберегти життя.

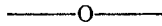
Людина з високим тисненням крови не повинна бути „приятелем своєї недуги”, себто постійно думати, згадувати та зживатись з хворобою, а навпаки приймати веселу думку, уникати частих обчислень тиснення, остерегітись тілесних та умових напружень та доволі відпочивати. В той спосіб може людина помимо тої недуги, дожити старости.

ЗНАЙШЛИ СКАРБ ФАРАОНА СЕСОСТРИСА.

Розкопки, які роблять під ступневою сакарською пірамідою, винесли на денне світло, по вісткам із Каіра, знову цікавий матеріал. У фундаментах піраміди знайшли около 30 метрів довгий коридор, у яким були поскладані тисячі мисок, чарок, тарілок усяких величин і найріжніших форм. Більшість тих посудин є з дорогоцінного алябастру, інші з діориту, порфіру та хрусталів. Нажаль всі посудини розбиті. Кількасот можна буде зліпити. Кілька ваз мають написи чорним тушем. Декотрі певно належать до родинного скарбу фараона Сесостріса, що володів у 28-мому столітті перед Христом і збудував ступневу піраміду. Інші написи означують назвища та титули шляхтичів і свято, в яке їм їх дарували.

П. Котович.

КАПОСНА НІЧ

Данило Посмітюха, ще як був кандидатом, був нічого собі чоловіяга: не пив, не кутив, тай до жіночого полу не так, щоб дуже вже насмілювався. Але, оце, як став дійсним партійцем, та ще до того й завідуючим кооперативою — змінився, чоловік, можна сказати, стовідсотково.

Те, що він оголив вуса і став носити краватку нікого не дивувало — чейже не буде відповідальний кооперативний робітник, до того дійсний член КП(б)У, ходити отак собі як колгоспна маса. Але, коли одного разу його побачили з люлькою в зубах, а знов кілька днів у товаристві вчительки Люсі, то лише покрутили головами.

А треба сказати, що товаришка Люся була найкращою й найбільш світською панною в Мокроступах. З нею ходив не хто інший, як сам секретар райпаркому, і, мабуть, був-би оженився, якби не її соціяльне походження (Люся була дочкою станового пристава).

І от раптом її бачуть з Посмітюхою.

— Що то робить партійний квиток? Такий, можна сказати, несміливий до жіночого полу і то з самою товаришкою Люсею! — розводив руками не один свідомий громадянин в Мокроступах.

Якби про це все знав Посмітюха, отоб посміявся, мабуть, з людської обмеженности! Але він не догадувався про всякі там теревені містечкових брехунів, а йшов прямо своїм шляхом, повним небезпек, самопосвяти і очайдушних пригод... детектива.

Так-так, Посмітюха був детективом. Власне, ще не був, але ось як він нападе на слід міжнародньої шпігунської організації, поїде наглядці за ними аж до Москви, то хто знає, чи не найде гніздо англійського Скатленд Ярду?...

А тоді товариші Ворошілов і Сталін зроблять його начальником, не ДПУ (бо ця установа має погану славу), а окремого відділу для боротьби з закордонною контррозвідкою.

До цього всього у Посмітюхи є найбільше даних: він уміє орієнтуватись в обставинах, має добру пам'ять, а що найголовніше, у нього сірі сталеві очі та орлиний зір — як

у Шерлока Голмса. От тільки імя йому трохи не подобається: Данило Посмітюха, коли інші зваилися — Шерлок Голмс, Нік Картер, Нат Пінкертон... Вже куди ліпше булоб, скажемо Дан Посміт...

І він дійсно так підписувався... поки що на рахунках Мокроступського споживчого товариства „Шлях до соціалізму”.

— Требаб когось, товаришу зав, командирувати до бази по крам, бо у нас ось уже кілька місяців полиці зовсім пусті...

Дан Посміт (вульго Посмітюха) надів окуляри, оглянув крамницю, подивився уважно на свого заступника.

— Полиці не сміють бути пусті, бо консумент тоді піде до конкурента...

— Таж у нас, товаришу зав, нема ніяких конкурентів, і краму також...

— Та то я так, взагалі... А полиці требаб, той... чимось заповнити.

— Що це з нашим завідуючим? Почав вже й окуляри носити? — звернувся завідуючий крамницею до заступника завідуючого кооперативою, коли Посмітюха вийшов.

— А-а, не знаєш що. Думає, що велике цабе, коли вже член партії. Але будемо бачити як то він пройде чистку? Я чув, що до контрольної комісії хтось подав на нього заяву, що він був у Петлюрівських повстанцях.

— Алж він не був!

— Та то ще нехай докаже... Але це мені зовсім бай-дуже, я не хочу бути завідуючим кооперативом... А надто тепер, коли ні у нас, ані в базі чорт-ма якогось краму... Я мушу йти до райпаркому. Не забудьже про наказ, щоб я-кось оті полиці чимось заповнити. Чув мабуть?

— Тоже ще фрукт: хоче бути партійним, а забув як з хлібом і сіллю зустрічав Петлюрівців? — і завідуючий крамницею сердито плюнув.

— Іване, чули, що наш замісник зава подав на зава заяву, що той був у Петлюрівцях?

Продавець підняв голову зза стійки.

— Що ви кажете, товаришу зав?

— Та кажу, що Горбенко подав заяву до ка-ка, ніби Посмітюха був у Петлюрівській армії.

— Хоч і не був, але з партії може вилетіти... А шкода Посмітюхи, бо Горбенко якщо добеться до зава...

— Нічого, не добеться, — перебив Івана завідуючий крамницею, — я чув, що на нього є також компро.. про..., а слово таке важке, що й не вимовиш, але матеріяли хороші...

— Мені треба йти до райвику. Ви вже тут, Іване, подбайте, щоб оці порожні полиці чимось заповнити... Якщо не тее, то хоч гасла якінебудь соціалістичні написати, а то дійсно... — і не скінчивши своєї думки, завідуючий крамницею вийшов.

— Біда, товаришу Посмітюха, — бідкається завідуючий книгарнею. -- От ми були післали замовлення до бази на папір, а вони нам — ось що! — і він кинув на стійку коробку.

— Щож це таке?

— А от прочитайте!

— Гм... „Флирт цветов. Увлекательная игра для общества барішень й каваллеров”... Подуріли, чи що? В село висилати такі міщанські витрибеньки. Ну, а якже з папером?

— Нема ані на ліки! Ні одного олівця, ні пера, ані людяної книжки... Є креп-папір для штучних квітів, та оце ще прислали „Флірт цветоф”...

— Доведеться справу порушити на відповідних місцях, бо тут, мабуть, пахне економічною контрреволюцією...

Посмітюха взяв останнє число „Літературного Базару” і пішов до дому.

В „Літературному Базарі” він уважно слідкував за діяльністю однієї міжнародної шпигунської організації, про яку дуже гарно писав письменник Бео Довечірний.

Дочитавшись підчас обіду саме до того, як один старшина англійського генерального штабу, переодягнений за точильника, ходив собі по Україні і робив геодезичні зариси, та пускав таких метеликів, які летіли до фабрик військової амуніції і їх підпалювали - Посмітюха, дещо схвилюваний, попростував до крамниці.

Тільки повернув він за ріг Гершкової хати, як тут перед ним... точильник...

Швидкенько дріжачими руками набив люльку, причепив на неї люстерко (щоб бачити, що робиться взаді), закурив. Переодягтись не було часу, а тому Посмітюха обмежився темними окулярами.

Обдивився кругом: точильник як крізь землю провалився. Скинув окуляри: дійсно 'нема... Мабуть відчув небезпеку. Але він не втече!..

Посмітюха дістав люпу й почав вивчати сліди...

— Що ви шукаєте, товаришу Посмітюха? — скидаючи з плечей точило, спитав місцевий коваль.

— Товаришу Кобза?! Це ви... отут ішли... перед двома хвилинами.

— Атож. Відніс Миколі сапу... А як там нащот шин, коли привезуть.

— А от завтра поїде Горбенко на станцію до бази.

— До бази, до бази... Доказювалися, що я вже роблю людям цвяхи.

Кобза взяв точило й подався до дому, бормочучи собі щось під ніс...

Посмітюха зайшов до крамниці й рота роззявив: всі полиці були повні крамом.

— Щож це таке? Коли встигли привезти?

— Нічого не привезли, це той самий крам, тільки що ми його розставили.

Посмітюха приглядається і дійсно: коробочки із ваксою, кремом, пудра, помада для губів, сірники, все це пірамідками розставлено по полицях. Верхні полиці закрито плякатом: „Кооперація, радянська влада, соціалізм”.

— А знаєте, все таки якось веселіше! -- Задоволено усміхається Посмітюха.

Ніч — українська ніч — сказатиб ота чарівниця, що срібним серпанком... словом, ота сама, про яку письменники вже багато писали, прийшла і в Мокроступи...

Не зважаючи на всю свою красу, вона приходила у це рай-село (скажемо відразу: у районне село) дуже регулярно, не так, як, приміром, крам до кооперативу.

Та Посмітюха не дуже то й турбувався тою економічною контрреволюцією, що засіла в „базі”. Він мав без того повну голову клопоту.

От якраз сьогодні він, наприклад, зауважив як до школи підїхала якась підвода. Від його спостережливих очей звичайно не втекло, що коні були дуже добрі: таких тепер немає в цілому районі...

Ясно — підвода підозріла... А щеж учителька — дочка станового пристава...

Отут якраз, безпечно, могла бути та нитка, яка при розумному і обережному поступованню, нарешті приведе до самого клубка.

Посмітюха й раніше це передчував. Не дурнож він, ніби ненароком, час-від-часу зустрічався з учителькою Люсею.

Отож, коли вже колгоспники і інший трудовий елемент, кожний на свій лад і спосіб, спали — Посмітюха вийшов з хати.

Не можна сказати, щоб він впірнув у ніч, або, що ніч його поглинула темною пасткою — ні, його неначе ніжно обняла срібно-біла коханка.. Такої ночі кожний свідомий громадянин пригадає собі:

Ніч яка зоряна, місячна, ясна —

Видно — хоч голки збирай...

Посмітюха навіть затягнув мелодію цієї пісеньки, але заразже перестав. Йому стало трохи соромно за себе: не личить, чейже партійцєви впадати в дрібно-буржуазний сентименталізм, а зновуж, перед ним тепер дуже важлива справа.

— Справа першорядної ваги, — прошепотів, і сперся на пліт, щоб обдумати деталі...

Комар, лицарськи попередивши, сів йому на шию...

Не зважаючи на це, ба навіть, не чувши його сумної мелодії, Посмітюха міркував:

„Вони” тепер десь за зачиненими віконцями Люсіної кімнати сидять над блідоосвіченим столом, може проявляють фотографії, може креслять мапу, або шифрують телеграми — щось та вони вже роблять... Скільки їх? Неважко. Може чотири, може шість...

Завдання: потихенько відчинити двері, намірити „Нагана” і сталевим голосом спокійно проговорити: „Панове, руки в гору!”...

Але для цього треба дійти непомітно до школи.

І Посмітюха, спотикаючись об вудиння кабаків, подався через городи.

От ще некультурність — у нас все як не верба, то вишня, як не кабак, то бараболя — нема, щоб добру яблунющепу посадити, чи там, салату яку в городі... — відхилились думки Посмітюшині.

Коли показався дах школи, його опанувала нерішучість.

— А що, як вони вже втекли? А може й нікого не було? — промайнуло в його голові, але цю думку він зараже рішуче відкинув.

Отже (перш за все — спокій і розвага), треба зайти задньою фірткою, через шкільний садок.

Тільки він підніс ногу, щоб обережно перескочити через канаву, коли тут як не загавкає пес, а за ним другий!..

Зпочатку Посмітюха злякався, а далі його охопила лютя, що він, не памятаючи себе, схопив „Наган”... але в туж мить усвідомив ситуацію — ніякому разі не стріляти.

Спиниться — і собаки замовкнуть, тільки малий рух — знов гавкають, немов нанялись.

Що робити? Як на злість — в кишені ані шматка хліба!

І Дан Посміт почав улесливим голосом:

— Нях, нях, Рябко. Щож ти мене не пізнав?.. А, ти, такий добрий! От бач, Сірко мудріщий... Цю-цю-цю, Сірко!..

Агітація не була марною, бо собаки, шмигнувши біля Посмітюшин ніг, зникли. За хвилину чути було, як вони гавкали десь ген-ген в кінці городу.

Перескочити канаву і непомітно, тримаючись тіни акацій, підійти до шкільної фіртки — було справою однієї хвилини.

Затримався...

Хоч Посмітюха знав кожне деревце шкільного садку, бо свого часу й сам учився в цій школі, проте він вважав, так би мовити, професійним обов'язком зорієнтуватись в ситуації...

Раптом йому прийшло в голову, що біля фіртки могли бути сигнальні дроти. Отже, треба перелізти через штахети...

Коли тут як грім серед ясного неба:

О, товаришу Посмітюха, і ви тутки?!

Був це срібний голосок учительки Люсі, але Посмітюсі це здалося Єрихонською трубою...

Не встиг витерти хусткою холодний піт, як Люся вже була біля нього, і щось йому там щебетала...

— Така розкішна ніч... така розкішна ніч... ідемо, посидимо в садочку...

— Ніч, дійсно, тее... підходяща, — пробурмотив Посмітюха й пішов за Люсею.

— Лавочок в садку нема — цієї зими попалили. Коли

хочите, винесіть із моєї кімнати стільці, або ще ліпше — сядимо на траву...

Через тиждень секретар Моркоступської сільради, наліплюючи за два карбованці гербову марку, казав:

— Давно я, товаришу Посмітюха і товаришко Люся, вас отут чекав... давно... Але от штука: я оце, неначе, як піп, а не маю права вас заставитись поцілуватись...

— От штука! — засміялась Люся — от візьмемо й поцілуємось....

І молодята дійсно поцілувалися...

А ще через тиждень на рахунках Мокроступського споживчого товариства „Шлях до соціалізму” можна було виразно прочитати підпис завідуючого: Д. Посмітюха.

Дан Посміт відійшов у небуття тієї срібно-білої ночі...

ЗАСПАВ БАНДИТІВ ЇХ ВЛАСНИМ ПОРОШКОМ.

— 0 —

Одного німецького селянина, що має хутір недалеко міста Мінден, пробудили в ночі два чужинці, яких, на їх просьбу, прийняв до хати. Та не спускав їх із очей, бо виглядали йому підозрілі.

Коли для чужинців варилася вечеря, господар побачив нараз, що один із бандитів сипле якийсь порошок до молока. Дав приладити з того молока вечерю, що їм дуже смакувала, та небаром бандити заснули твердим сном.

Селянинови це виглядало підозріле, тому післяв по поліцію. Поліція прийшла та знайшла в бандитів набиті револьвери та злодійські причандали. Колиж поліційний старшина гратулював селянинови, що заспав бандитів їх власними порошками, заїхало перед хутір авто з погашеними світлами, а з нього висіло 4 людей. Їх зараз арештували, а в авті знайшли повно зброї і злодійських причандалів. Арештована ватага непокоїла вже довший час околиці в Бравншвайгу та ГанOVERі, а зловили її лише задяки притомности ума того селянина.

I. Філюн.

ЧЕСНИЙ ЗНАХІДНИК

— Тягнеш мене з дороги, ти страхопуде! Скаче передмною, наче малпа. Чоловік хоче собі трошки закурити, а він тобі скаче поперед очі.

Це старий Артемко кричав так на вулиці до хлопця, що підскакував на хіднику на одній нозі, якою посував камінець. Мабуть не мав іншої роботи. Для таких діточих забав старші люди звичайно не мають зрозуміння. Тому теж Артемко розкричався на завзятого копуна.

— Непослушний хлопче, як я тебе стягну палицею, то будеш мусіти напrawdę скакати на одній нозі аж до дому. Будь радий, що маєш обі ноги здорові то ходи як чоловікові ялося.

— Ви також радо собі скакали, як іще були хлопцем, то не жалуйте дітям дешевої радості. — Це за Артемком озвалася якась жінка, може мати того хлопця. — Зрештою то здорово, як дитина так наскакається.

— Щоби бодай ви не похвалювали хлопцевих збитків. Коли він ваш, то ви повинні би бути раді, що народився вам з обома ногами та напімнути його, щоби без потреби не нищив обуви. Колиб ми всі, так як він мали скакати на одній нозі, то до вечора напевно доскакали би до дому варятів. А знаєте, що, пані? Пустіться за ним також на одній нозі, коли воно вам так подобається. Хлопець буде мати ще більше радості, а колиб так притрапився фотограф, то показували би вас у театрі на полотні.

Пані засміялася та нічого вже не відповідала, щоби сердитого мужика ще більше не розсердити. Артемко пішов своєю дорогою. Його похилені очі запримітили нараз на землі щось лискучого. Зігнувся ліпше й побачив, що то був перстень, золотий перстень із лискучим червоним камінцем. Перед хвилиною Артемко підніс помаранчсву шкірку, щоби на ній хто не посовгнувся, а ось тепер перстень навіть не доторкнувся. Це вогненне очко наче грозило, що полпече його та говорило: небезпечно доторкатися. Артемко лише хвилинку відчував цю пересторогу червоного каміння, потім зараз випростувався та відскочив від того місця, начеб його тут мало нещастя стрінуги. — Ти не поклав,

— не підноси! --- подумав собі. — Хто зна, що скривається за дією дрібкою золота, якого очко пронизує, наче око діавола. Навіть не відвернувся, бо йому здалося, що це вогняне очко пече його в плечі. Мабуть ніхто не бачив його, як він був похилився над перстеном. Багато неприємностей міг би був мати з того. Нераз чував, що золото то гріх, а це покинуте золото було таки дуже загадочне.

Поліцай побачив старенького та глянув у його перелякане лице. То радше от так, мимохить, та Артемко злякався й мало що сам не обвинуватив себе. — Ні пане поліцай, я не підніс того золота, воно ще там лежить і вогненным очком позирає на сонце. — Впору ще отямився та взагалі не обізвався. То-то раз прислужив би сам собі, колиб так урядова особа довідалася, що він бачив покинуте золото. Вже не чувся безпечним на вулиці. Ввесь час прочував, що хтось зупинить його: Ти був зігнувся над золотим перстеном і не підніс його. Чому? Скажи причину? — Артемко має свої причини, та ніхто їм не повірить. Вибрав собі найкоротшу дорогу до дому. Там чейже вже не будуть слідкувати за ним. Олені першій виявить свою тайну. Влекшить собі, а вона його не зрадить.

— Якось скоро вертається? — привитала його. — В дорозі, бачу, втратили ви веселість.

— А де в дорозі. Я дома втратив веселість, дома також мушу її найти. Тай мені здається, дівчино, що вже маю знову її, цю веселість. — Артемко розсміявся. — Вже це чортівське око не пече мене в плечі. А на вулиці я чув його, наче полумя.

— Не розумію вас, дідусю. Скажіть, що це за око пекло так вас на вулиці?

— Сказати би: стрінуло тебе щастя, колиб ти в саму пору не отворив очей та не пізнав, що за тим щастям зачався на тебе сам Люципер.

— Ви мені якісь дивні. Та скажіть, що це якийсь Люципер зачався був?

— Дізнаєшся, дівче. Мушу це висипати зі себе, інакше воно давило би мене, наче віз каміння. Так іду я собі, сонічко боже гріє, а йду з похиленою до землі головою, наче кінь, бачу нараз, що щось на землі вилискується. Нікого за мною, нікого переді мною, нікого вправо, нікого вліво. Артемку, подивишся, що це там лежить. Я мало що не вкляк, щоби ліпше бачити, та зараз відскочив наче попа-

рений: золотий перстень із вогненным очком. Гарна річ, думаю собі та хлилину стою над тим.

— А що ви зробили потім?

— Лишив той перстень, хай собі лежить, а сам тікав, начеб мене приловили при чужих грошах.

Чомуж ви не піднесли того перстеня?

— Чогож я мав би підносити його, абож то він був мій? Я гадав собі: хто згубив перстень, згубив дурничку, та з того голоду не буде чути.

— А як цей перстень дав дівчині хлопець, то йому сумно буде на серці. Коли ви не хотіли буди чесним знахідником?

— Де мені до чесного знахідника! Та то ліпше бути циганській дитині за хресного батька, ніж стати чесним знахідником. Та ось я знаю дідичевого садівника з Липиці, той раз у житті став чесним знахідником із того часу не підійме нічого чужого зі землі. Був раз у гостях у своєї доньки у Львові. Одинацять днів волочився з дочкою по Львові. На базарі з нею хвилину постояв, вона пішла на купно, а він собі так спацирком. Ледви зробив кілька кроків назад, бачить: на землі пулярес. Підніс його, отворив і нарахував сімдесятьвісім сотиків. Пішов із найденим простісенько до поліцая, та той сказав, що такі річі до нього не належать, мусить із тим іти до дирекції поліції. Садівник пішов до дирекції, питався в одній канцелярії за одною, вкінці післали його до невеличкої цимри. Відси післали його на перший поверх, а там якийсь пан став добре приглядатися йому та пуляресови, чи не вибрав із нього грубих грошей, а лишив дрібні.

— Як називається?

— Так і так.

— Відки ви?

— Я зі села.

— Що тут робите у Львові?

— Я тут уже одинацятий день, у гостині, у доньки.

— А де ви нашли той пулярес?

— На базарі.

— Добре, — сказав комісар, узяв пулярес із грішми, написав цидулочку, дав садівникови, щоби з тим пішов напроти до віконця. Садівник віддає цидулку урядникови в віконце тай жде зналізного.

— Дістану від вас пять злотих, — каже той урядник із віконця.

— Та за віщо? — здивувався садівник. — Таж то я найшов пулярес і чекаю на зналізне.

— Платіть пять золотих і не забирайте, мені дорогого часу!

— А леж, паноньку, та защо?

— За це, що ви вже одинацять днів у Львові тай ще не замельдувалися.

Садівник пішов із дирекції без пятки, наче без душі. Вже й не хотів хвалитися тією своєю чеснотою перед донькою, щоби не сердилася. Та таки воно вийшло на верх.

— Тату, чи знаєте, що я на базарі згубила пулярес?

— Що ти кажеш!? А не було в ньому сімдесятьвісім сотиків?

— Точнісінько стільки.

— То бігай до дирекції поліції відібрати собі їх. Я був чесний знахідник і пішов віддати ті гроші.

— Боженьку, татунцю на правду?

— Та на правду. Я вже таку вдачу маю. Одначе знахідного платити не мусиш. Я вже сам заплатив пять золотих за чесність.

— Таке то було з тим садівником. Тепер уже знаєш, Олено, чому я оставив там той перстень на дорозі. Чоловік знає, що сам найшов, та не знає, що там винайдуть ті пани в поліції.

ПАВІЯНИ ГУРМАМИ НАПАДАЮТЬ ЧЕРЕДИ ОВЕЦЬ,

В околиці Граф Райнет у Капляндії (в Африці) живе в горах багато павіянів, які набралися звичок хижаків і страшно нищать череди овець тамошніх фармерів.

Один фармер повідомив уряди, що останніми місяцями павіяни вдушили та схопили 400 овець. Чотирнацять павіянів він, щоправда, застрілив, та каже, що то дуже розумні звірі, які дуже тяжко даються застрілити. Нападають у більшости гурмами, а їх проводирі дуже обережні.

Інший фармер із околиці Ондебургу отруїв останніми місяцями щось 400 павіянів, та не запримітив, щоби їх скількість зменшилася в околиці фарми.

Фармери домагаються від влади, щоби розписала нагороду за вистрілювання тих шкідників і організують проти них воєнну виправу.

Ю. Делевський.

СТОЛІТНІ

— 0 —

I.

Заро-Ага. — Поза нормальною довжиною життя. — Півтора-столітні і двохстолітні. — У старовині. — Римські актори. — Дженкінс і Цортан.

Смерть Заро-Ага „найстаршої людини у світі”, викликала живу суперечку. Чи може людина жити так довго, як Заро-Ага, який твердив, що мав 165 літ? Незалежно від матеріальних оглядів, у глибоких старців часто можемо за-примітити свого роду кокетство, щоб прибільшувати свій вік, зовсім так само як багато жінок має „тенденцію” від деякого віку зменшувати свої роки. У данім випадку гадають, що Заро-Ага не міг мати 165 літ і що вмираючи мав він не більш 120 літ. Почули ми навіть погляд, що наука не знає досі ніодної людини, що прожила би більше 110 літ.

Це останнє твердження невірне. Відомо чимало випадків і досить точно вони стверджені, що люди жили до 120 літ і довше. Зі становища деяких теорій нормальна довжина людського життя рівна 110 і 120 рокам, а коли нині людина доходить рідко до цього нормального віку, то це пояснюється тільки ненормальними умовами життя, наслідком яких недуга забирає його багато раніше, ніж він має означену свою межу. У цій теорії міститься імовірно дещо правди. Коли так, то не треба вважати за дивні випадки життя до 120 літ і наслідком статистичного закону флюктуацій випадки ще більшого довголіття.

У своїм славнім трактаті фізіології швайцарський учений Галлер, який помер у 1777 р. наводить статистику людського довголіття: у 1000 випадках життя від 100 до 110 літ, 60 випадків від 110 до 120 літ, 29 випадків від 120 до 130 літ, 15 випадків від 130 до 140 літ, 6 випадків від 140 до 150 літ і один випадок 169 літ. Зрештою не всі числа Галлера можна вважати достаточо досить перевіреними.

Старинні автори оповідають про численні випадки, коли люди жили поза норму століття. З старинних пам'яток виходить, що середня довжина життя людей у тій добі

була приблизно така сама як нині; вона сильно зменшилась у середніх віках. Знаємо, що Пітагор жив більш як 100 літ, філософ Ксенофіл 106 літ, філософ Дамонакс 100 літ, Теренція жінка Цицерона, жила 103 роки. Деякі римські акторки жили дуже довго. Люцея була 100 літ акторкою; вона виступала в театрі в 112 р. життя. Друга акторка Галерія Копіяля виступала в театрі ще 90 літ після свого дебюту і діждалась тоді привіту від Помпея; вона виступала іще на однім святі Августа.

Хронікарі оповідають, що кардинал Д'Арманіяк проходячи вулицею 31. липня 1554 року побачив, як на порозі дому плакав 80-літній старець. Коли кардинал спитав його чому плаче, старець відповів, що саме побив його батько. Ця відповідь здивувала кардинала, який захотів зараз побачити батька цього старця. Він увійшов до хати, де йому представили 113-літнього старця, що дуже добре виглядав. Після кількох слів розмови із 113 літнім дідусем, кардинал спитав його за яку вину побив він свого сина. „Тому — була відповідь — що він минув свого діда і не вклонився йому”. Кардинал, ясно, хотів побачити і діда. Той дідо мав 143 роки!

У кожному краю є десятки і сотні старців, що мають більш як 100 літ. Деякі з них доходили до такого віку, що цей вік видавався неімовірним.

Фуассак наводить багато прикладів людей, що жили довше як 150 літ. Згадує він між іншим одного люцернського каноніка, що помер у 1346 році у віці 186 літ, малярського архієпископа Сподівода, одного шотландського священика й одного хорватського селянина, що жили до 185 літ.

Томас Кару помер 28. січня 1558 р. у віці... 207 літ, коли можна вірити метрикам сен-леонардської парохії в Англії. Родився він за Ришарда II. і був підданим 12 королів.

8. лютого 1670 р. помер Генрі Дженкінс у віці 169 літ. Він жив у йорському графстві і за останні роки свого життя займався риболовлею. Ще як 100-літній старець він легко переходив убрід потоки і перепливав ріки. Один раз покликали його до суду, щоби він зізнавав про факт, який трапився 140 літ тому; Дженкінс прийшов у товаристві своїх двох синів, що мали 100 і 102 роки.

Петрач Цортан, що родився 1537 р. біля Темешвару, на Мадящині, прожив у цьому місті 180 літ і помер у 185

р. життя. Він мав нащадків до п'ятого покоління і 97-літнього сина, що вродився від його третьої жінки. Цортан жив тільки молоком і хлібом, випивав щодня чарку горівки, був дуже релігійний і шанував усі пости. Ще кілька днів перед смертю він зробив пішки більшу прогульку.

У XVII-тому віці жив Шотландець, який, як оповідають, мав більше як 200 літ. Він оповідав як очевидець про війну Червоної та Білої Рожі.

II.

Томас Парр. — Еффігам. — Драменберг й інші. — Проблема довголіття.

У XVII-тому віці жив теж бідний англійський селянин Томас Парр. У 120-тім р. життя він іще раз оженився. Маючи 130 літ він виконував усі домашні роботи і навіть молот. Щойно в останніх роках почав у нього слабнути зір і пам'ять, але слух залишився добрий і до смерти зберіг він ясність думки. Коли він скінчив 152 роки, Парра захотів побачити король і його покликав на двір. Тут прийняли його „по-королівськи” і дідок, що не звик до такої достатньої, та вибагливої їжі: занедужав нестравністю, яка і довела його до могили. Парр пережив дев'ять англійських королів. Тіло його піддав оглядинам славний Гарвей, який ствердив, що його організм у незвичайному доброму стані і що він міг би був прожити ще багато літ, якби не „нешасливий випадок” на королівському дворі.

У 1757 році помер У Кронваллі І. Еффігам у віці 144 роки. Родився він за Якова І у дуже бідній рідні і з дитячих літ займався тільки тяжкою працею. Довго служив він у війську і у битві під Гохштедт став капралем. Пізніше вернувся він до давнього заняття і до кінця свого життя працював як робітник. Їв Еффігам дуже помірковано, рідко вживав мяса і ніколи не пив алкоголю. До 100 літ не знав недуги; на вісім днів перед смертю зробив іще прогульку пішки на три англійські милі.

Данець Драакенберг уродився у 1626 р. До 91-го року служив як моряк при королівській маринарці. 15 літ провів у дуже важкій турецькій неволі. Маючи 111 літ оженився з 60-літньою жінкою і після її смерті жив іще довго. Маючи 130 літ закохався у молодій селянській дівчині, яка, зви-

чайно, не хотіла вийти за нього заміж. Умер Драакенберг у 1773 р. маючи 146 літ.

У вересні 1797 р. у норвеському селі біля Бергена помер Йосиф Суррінгтон у 160 році життя. Він зберіг усі свої фізичні та умові сили до останньої хвилини. Був жонатий кілька разів; залишив молоду вдову і багато дітей; найстарший його син мав 103 роки, наймолодший 9 літ.

У 1796 р. помер у Марстранді (Швеція) Гюрген Дугляс, що мав 120 літ і 7 місяців. Він твердив, що уродився 23. квітня 1680 р. Його оповідання згоджуються із дійсними історичними подіями. У дитячих літах він утратив батька — офіцера, що вмер від ран. Як сирота вже змалку мусів виконувати найтяжчу працю. У 17 році вступив до війська до армії Пліппенбаха. Брав участь у 8 битвах і провів 4 роки в російському полоні. Після заключення миру залишився в Росії як столяр. Був жонатий тричі, мав 13 дітей. Коли мав 85 літ оженився з латишкою, з якою мав 8 дітей; остання дитина вродилась йому, коли мав 103 роки. До кінця життя Дугляс зберіг усю свою силу, тільки на кілька літ перед смертю втратив зір. Він мав знамениту пам'ять і міг захоплено оповідати всі подробиці зі свого військового життя. Годувався головно ячмінною кашою і горохом, їв мало мяса, пив звичайну воду, рідко горівки. До останніх днів зберіг зуби.

Роберт Тейлор, що родився 1764 р. і служив про Юрію IV і Вільгельмі IV, помер у 1898 р., маючи 134 роки. Від королеви Вікторії дістав портрет з її підписом; оженився, коли мав 108 літ.

Недавно на Корсиці трапилась така подія: до бранки ставився міцний, високий дідусь „корсиканський пастух“, який заявив, що маючи вдруге 31 літ прийшов відслужити військову службу. Префект подумав, що має до діла з божевільним, але пастух доказав йому, що має 121 літ. Усе своє життя годувався він сиром і городовиною, рідко їв трохи козлятини, ніколи не курил ані не носив окулярів.

Із тих прикладів видно, що столітні можуть не тільки зберігати свої сили та духову здатність у найпізнішому віці, але і можуть мати нащадків. У світлі тих фактів біблійні перекази не видаються нам уже такими чудами. Франсуа Нае у 100-нім р. життя мав незаконного сина з селянкою у своїм селі і вмер у 119 р. Дуже замітний другий факт: деякі старці у 90 або сотім році життя дістають но-

вий приплив сил, нову міць, якби відмолоджувалися... У них появляються нові зуби, сиве волосся починає діставати свій первісний колір (як нпр. у Меррі Герм у 110 році), зір поправляється.

Столітні належать нині між людьми до винятків. Це виняткове явище має свої причини без сумніву звязані з характером організмів і може з умовами життя. Які це причини? Чи не можна би їх вияснити порівняльною мето-дою? І чи не можна би знання тих причин використати для прикладного „мистецтва жити довго?“ Чи не міг би виняток стати, йдучи за лінією поступу, загальним правилом? Чи це дійсна проблема чи ілюзія?

Ось питання, які виринають сами собою.

Перекл. із рос. мови В. Г.

ТУРИСТИ ТОМУ 2,000 ЛІТ.

— 0 —

Італійський уряд і далі переводить розкопки в Геркуля-нум і Помпеях (29. серпня 79-го року після Христа засипане лявою Везувія). Відкопали кілька староримських віль, що були найправдоподібніше вже тому 2,000 літ наче „пенсіо-натами” для багатих Римлян. На стінах є чимало ріжних написів, зроблених тушом, або видряпаних, що подобають до написів нинішніх подорожних, які залишають по стінах такі сліди свого побуту. Якийсь сумний подорожній, що відбував пошлюбну подорож, написав: „Завтра я вертаюся до Риму. Чи побачиш ти мене знову, Геркулянум, із усіми твоїми місцями, де я міг зазнати справжнього щастя?” Я-кийсь ученик Епікура висловлюється так: „У цьому домі, присвяченому Бакхові, знайшов я знамениту кухню та добрі вина”. На іншому місці знайшли гарно вимальований цінник кімнат і напиктів. Із цього виходить, що одна особа пла-тила за одну кімнату з повним прохарчуванням денно около під доляра. Сезон у Геркулянум тревав від травня до кінця жовтня.

Михайло Зощенко.

К Р І Л И К И

Вчора у народній кухні я їв крілика. І знаєте, що то не зле?

Насамперед я, щоправда, думав, що мені дали якогось гною, та вкінці я таки був вдоволений. Можна їсти.

То гарне м'ясо та дещо пригадує курятину. Або ще скорше карафіол. Дуже прийнятний смак, лише що після того хочеться вам пити. Та я пояснюю це більше психольогічними причинами, ніж впливом того м'яса на організм.

Крілика я їв у чужій народній кухні. В нашому підприємстві з кріликів повстав цілий казус.

У нас є сорок службовців. І так ми постановили плекати крілики. І розуміється, засідання, різні високопарні слова.

Службовці кажуть:

— Можеб крапце було плекати поросята? І так маємо народню кухню, невеличкі обіди, тее того.

Та дирекція рішила плекати крілики.

І так ми зложили по шіснятцять рублів і купили крілики. Койці. Згодили паймичку. Хай Бог помагає!

І так маємо двацять три крілики та по обіцянкам очікуємо від них, що дуже розмножуться.

Аж нараз запримічуємо, що наші крілики якось дуже перебірчиві: цього не жеруть, те їм не понутру. Цікавить їх, так ви казали би, свіжа городовина, листя. Хто дасть собі з ними раду. Мають якийсь панський смак і цямкають наче які пани.

У нашій кухні було багато сніданків, одначе невеличкі — то гості на них кривляться. Якихбудь сніданків вони не їдять. Хочуть мягонького хліба, Бог зна чоґо там! Може й десеру!

Нараз бачимо крілики нам чахнуть.

Директор каже:

— Хай кожний службовець возьме одного крілика під свою опіку й хай свому вихованцеві щодня щось принесе. Це їм певно не зашкодить, а плян усеж таки виконається.

І так службовці стали носити — дехто приносив шкірки хліба, дехто тісточка „Марія”. А їм усе мало. Лише жерли

би й жерли. То страшні сотворіння, що торкається їжі. Ніяких інших ідейних інтересів не мають.

Директор каже:

— Чорт їх знав -- дійсно багато жеруть. Ті крілики нас коштують гроші.

Службовці кажуть:

— Щоби ми були попробували годувати поросята! У нас бодай є досить помий!

Пізніше знову наші крілики стали хорувати. Себто один крілик захорів, а від цього всі заразилися. Дуже ніжні сотворіння.

Ніхто не знає, чим би їх лікувати. Їх лікар каже:

— Треба їх лікувати харчем -- це нижчі верстви сотворінь. Треба їм їди.

І нараз нам остало всього вісім кріликів. Інші задерли ноги. Та службовці зраділи. Дев'ять кріликів ще можна вигодувати.

Аж настало холодне верем'я! І хоч крілики як то кажуть, ходять у кожусі, всеж можуть перестудитися та передовсім бояться протягу. Ще й те!

Всі дев'ять, що остали при житті, стали кашляти, пчихати.

І вкінці нам загалом осталися дві перзуни.

Хотіли ми їх зужити в кухні. Та економічний управитель не дозволяє.

— Може бути, — каже — що надумаються та оставлять потомство. Та це мало правдоподібне, бо оба самці. Та всеж ми підіждемо. Коли нічого не буде, тоді з ними у кухню!

Наш книговець уложив калькуляцію та зрахував ціну сніданку з тих будучих кріликів.

Каже: Одно снідання вийде на добрих вісім-десять рублів.

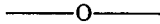
Коли службовець дістане сто рублів місячно, тоді йому після такого сніданку опорожниться кишеня.

Це розуміється лише в нас. Як воно в інших підприємствах, це мені невідомо. Може бути, що там крілики продаються по дві копійки. Та в нас воно так випало. Ось який хаос. Зрозуміле, де не мають кухні, там хай годують кріликів, та де дають помий, там краще годувати поросята.

Наших службовців хапає за серце, коли чують слово „крілик”. Зате сміються, як чують слово „свиня”.

Інші справи як-так у порядку.

ДИВНІ ВЕСІЛЬНІ ЗВИЧАЇ У ВІРМЕНІЇ.

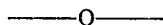
Вірменський часопис 'Хоргдаін Гаястан (що виходить у місті Еривані) приносить описи дивних весільних звичаїв магомеданців, що живуть у Вірменії. В однім магомеданському селі Зангібарі заручився туркестанський парубок із гарною молодою дівчиною. Згідно з місцевим звичаєм заручені мають право підчас байраму (магомеданське свято:) 1) малий байрам після одномісячного посту рамадану, святкують три дні, 2) жертвенний (курбан-байрам) 70 днів після першого спати разом — та лише під умовою, що любов їх має бути лише плятонічна.

Вірменський парубок спав із нареченою в байрам, одначе забув про умовину.

Яких три місяці опісля відбувся шлюб. У мечеті звінчав їх імам (магомеданський священик). Після величавих весільних забав молода й молодий пішли до подружного гарему. Згідно з традицією того вірменського села стоїть за подружою заслоною подружного ліжка старша вдова, що відграє ролю свідка, а перед дверима стоїть парубок зі зброєю в руці. Обовязком вдови є взяти доказ невинности молодої та повідомити про це парубка, що стоїть за дверима. Цей, як дістане доказ невинности, вистрілить, щоби все село знало про те. Колиж вдова переконається, що молода вже давніше втратила невинність, вибігає перелякана, повідомляє про це парубка. Парубок, що є свояком молодого, вбігає сердитий до гарему, куди входять також родичі та брати молодого та давай бити молоду й обтинають їй волосся та посилають її до батьків.

Молодий, що не поведився „по-плятонічному” в байрамську ніч, не став в обороні невинної своєї жінки, тому її вибили.

Та не минуло багато часу, а вірменський молодий жалував, що не боронив своєї жінки. Прийшов до її батьків і просить, щоби жінка вернулася до нього. Жінка сказала йому: „Коли ти тоді не мав відваги оборонити мене перед твоїми батьками та братами і не признався до твоєї вини, я не вернуся до такого збабілого чоловіка”.

МАРШ БОЄВИКІВ.

Зродились ми великої години
З пожеж війни і з полум'я вогнів
Плекав нас біль по втраті України
Кормив нас бунт і гнів на ворогів.

І ось ідем у бою життєвому
Міцні, тверді, незломні мов ґранів,
Бо плач не дав свободи ще нікому
А хто борець, той здобуває світ.

Не хочемо ні слави ні заплати.
Заплатою нам розкіш боротьби;
Солодше нам у бою умирати,
Ніж в путах жити мов німі раби.

Доволі нам руїни і незгоди;
Не сміє брат на брата йти у бій.
Під синьожовтим прапором свободи
Зєднаєм весь великий нарід свій.

Велику правду для усіх єдину
Наш гордий клич народові несе:
Батьківщині будь вірний до загину
Нам Україна вища понад все!

Веде нас в бій борців упавших слава.
Для нас закон найвищий та приказ:
Соборная Українська Держава
Міцна й одна від Сяну по Кавказ.

М. Михайлик.

СИЛА ПЕРШОГО КОХАННЯ

Пробоева сотня хор. Гачкевича, де я саме служив, стояла в грудні 1918 р. на позиції в селі Ляшки Муровані під Львовом.

Позиції нашої сотні стояли на кінці села, здовж залізничного шляху, що веде зі Львова до Дублян. По другому боці шляху село Малехів, заняте противником. Саме ліве крило нашої сотні простягалось під рівним кутом зі сходу на захід, проти Знесіння та Ферналівки.

У цьому місці, де дорога переходила через залізничний шлях, що йшов високим насипом у сторону села Малехова чи Збоїск, було в день дуже небезпечно переходити, бо саме те підвищене місце було під постійним вогнем ворожих скорострілів з Малехова.

Сотня наша складалась переважно з дуже молодих стрільців, які щойно у Львові відбули перший „воєнний хрест”.

Від самого приходу нашої сотні ми не мали ні вдень ні вночі відпочинку; стрільці були дуже перемучені невпинними стійками та патрулями.

Мені припала одного дня стійка на нашому лівому крилі від сторони піль Ферналівки та Знесіння. День був понурий. Сидячи спокійно в окопах, я зорив околицю і поглядав на гори „Кайзервальду” та Високий Замок.

По тамтій стороні гір жила моя рідня, батько, сестри і люба дівчина...

Вже від тижня товчуся попід Львовом у віддалі не більш 2 км., та годі дістатись туди.

У самоті набігали на мою душу різні гадки і саме того дня я старався багато думати та пригадував собі останні сходи з моєю Зонею -- там, у Львові.

Стало смеркати. Щоб краще бачити околицю, я виліз з окопу, став собі у маленькій ямі, та спершись об дуло криса, мріяв про недавні милі хвилини.

— Пане сотнику! Голошу слухняно, прошу дати мені

на пару годин відпустку, бо хочу навідатись до батьків, що мешкають на Личаківській вулиці.

Сотник бисто глядів мені в очі, мов би бажав відчитати правду моїх слів, та впевнитися, чи справді вернуся назад.

Побачивши мій щирий та певний погляд, по хвилині надуми „спустив з військового тону” та, приязно усміхаючись, промовив лагідні:

— Добре, Михасю! Можеш відійти, тільки вважай по дорозі, та скоро вертайся...

— Приказ, пане сотнику!

За кільканацять хвилин, майже перебігаючи вулицями міста, зайшов я до батьківської хати. Думкою та очима шукаю по дорозі Зоні. Саме її я хотів бачити, для неї я на хвилину покинув товаришів та фронт...

Сумна була моя стріча з батьками та сестрами. Якесь велике горе пригнітало їх серця і майже без слів просидів я з ними, покріплюючись.

— Меню! — відзивається мати. — За два дні твої імянини; може прийдеш, то забавимось, бо хто знає, що з тобою буде — тай заплакала.

— Я Зоню попрошу — відзивається моя старша сестра Марійка, сердечна подруга Зоні.

Я зрадів словами сестри, тимбільше, що сьогодні саме не мав нагоди бачити Зоню та при багатьох соромився спитати про неї.

— Добре мамо! Коли Бог дозволить, прийду на Михайла та покличу Юрка, він у другій сотні служить.

Попрощавшись, вийшов я на коридор та оглядався, чи не побачу Зоні. Не було її.

Пішов я назад до сойму. У місті спокійно, мов перед бурею!

В сотні я зголосив дижурному свою присутність. Другого дня держу стійку на розі вул. Костюшка та пл. Смольки. Зорю вгору вул. Міцкевича. Нараз посилався град куль з вікон залізничної дирекції. Обернувся я взад бо знав, що хтось мусів переходити вулицею, коли стріляють.

Очам своїм не вірю! Сестра Марійка та Зоня пробігли в мою сторону, скриваючись за муром. Віддихнувши, каже сестра:

— Меню! Ми принесли тобі твого „Михайла”, бо мабуть завтра не будеш у нас. Тай Зоня хотіла з тобою попрощатись.

Я зрадив дорогим гостям, то ще більше тим, що вони, наражуючи своє життя, серед граду куль прийшли побажати мені в день мого янгола, може й попроситись на віки.

Зоня несміливо подала мені принесений дарунок.

Мені хотілося з нею побалакати, та відповідальна служба не дозволяла. Кажу:

— Сховайтесь у браму та зайдіть пізніше, мене скоро змінять.

Зоня спустила голову. Марійка вмить вхопила від мене кріс та, станувши на моє місце, сказала:

--- Побалакайте та прощайтесь, бо мусимо вертатись. Родичі будуть неспокійні, як нас довго не буде!

Не знаю, як довго ми балакали, коли нараз з проти-лежної кам'яниці гукнули два револьверові стріли, а кулі відбилися об мур, під яким ми стояли. Я вхопив від сестри кріс, глянув в ту сторону, але не помітив нічого.

— Прощай, Зоню! Вертайтеся щаливо до дому і жди мене.

Ми попрощалися і я з тривогою глядів, як вони скоренько зникли за вуглом Ягайлонської вулиці.

Того дня вночі ми покинули Львів.

Тепер я знов самотно глядів на ті горби, що скривали передомною дорогу мені істоту. Я саме тепер душею розмовляв з нею, та боявся рушитись, щоб не стратити з очей дорогої „фатаморгани”.

Як довго я думкою пригадував наші останні хвилини — не знаю.

Втім чую, хтось гейби крикнув сильним голосом розпукки наліво від мене:

— Меню! — та так сильно, так пронизливо, що я вмить прокинувся із задуми, вхопив за кріс та глянув у ту сторону, з котрої почув її голос...

Та в цій хвилині я скочив в окоп!...

Те, що я на одну мить побачив, заперло мені віддих... Ворожа стежа, підсунувшись непомітно до наших окопів, саме прицілилась до мене. Кулі зі свистом пролетіли над моєю головою...

— Треба дати знати нашим скорострільцям, подумав я собі, та побігши окопом, вибіг на дорогу, що переходи-

ла залізничний шлях. Я на мить забув про небезпеку на шляху, і біжу пряло дорогою на другий бік насипу, де під горбом стояли наші скоростріли.

Ледви добіг я до шляху, як град куль з ворожого скоростріла посипався мені майже під ноги.

Кулі розбивали каміння на шляху та загородили мені дорогу з насипу. Я впав як довгий поміж рейки і руками та ногами вбився в каміння, немов би ввесь хотів туди влізти... Кров вдарила мені до голови. Тут, думаю, моя смерть. Востаннє нишком прощаюся з дорогими і зі світом. Але згадка про Зоню вертає мені зимну кров. Я жду: коли противник, вибивши гурт набоїв до скоростріла, на хвилину перестане смертельний вогонь, тоді втечу.

Але крісовий вогонь не вгавав. Я знов сильно злякався смерти, замкнув очі, а лице та пальці рук втиснув у холодне каміння... Рздавалось мені, що я стратив пам'ять. Кріз сон бачу... Зоню.

Стоїть самітна у полі в чорній суконці. Вітер сильний рве на ній суконку та розвіває її волосся. Сильно перелякана розплющила широко свої великі очі і глядить у бік, звідки загрожує мені небезпека. Уста, напів отворені, затискує кулаком лівої руки, праву держить трохи піднесену, немовби у відповідній хвилині хотіла дати мені знак, коли втікати.

Нараз усміхнулась, махнула рукою додолу та рівночасно стукнула правою ногою до землі.

Мов на приказ зірвався я зі свого місця та швидко зіскочив із залізничного насипу.

Я був уратований.

Підбіг до скорострільців та оповістив про небезпеку. Товариші бачили мою пригоду та здоровили зі щасливим поворотом.

Змучений фізично й духово, щоб дещо відпочати, подався я до землянки скорострільців. Ввійшов я до середини крізь вузький перехід. Біля входу стояли скрині з набоями, подальше горіла свічка, а біля неї спав стрілець.

Я сів на одній зі скринь і силувався зібрати думки та пригадати собі, що саме зі мною діялось. Та з перевтоми не міг я зібрати думок.

У темному льоху мов крізь сон бачу знову Зоню.

Клячить біля свого ліжка, влосся у неї гарно зачесане і сплетене у вінок... Руки зложила мов до молитви, а головку і очі піднесла високо на стіну, де висів образ Богородиці. Сама весела й щаслива... Молилась, а рясні сльози радості спливали з її невинних великих оченят.

Їй завдячував я життя.

СЛЬОЗИ РАДОСТИ ЧОЛОВІКА, ЩО ПРОЗРІВ ПІСЛЯ 27 ЛІТ.

Який світ гарний напевно найліпше може сказати 29-літній Г. Г. Вотсон зі Сваселю в Англії, який після 27 літ майже повної сліпоти піддався двом успішним очним операціям і так уперше побачив божий світ. Як іще не мав і два роки наслідком красухи (шкарлятини) утратив зір. Ушкодилася рогівка, наслідком чого була майже повна сліпота. При допомозі спеціальних побільшуючих окулярів міг щоправда дивитися на дещо, напр. читати газету, одначе мусів держати газету 3—4 см. від очей тай то всього три хвилини. Тепер піддався двом операціям у славного окуліста д-ра Дж. В. Томаса в Кардіфі. Операцію переведено так, що двом сліпцям, чоловікови та жінці, зняли їх рогівки, бо й так не могли користуватися ними, а переціпили їх на місце ушкодження рогівки пацієнта. Операція вдалася і пацієнт переживає тепер вражіння, яких не зазнає ніякий мандрівник, ніякий чоловік на світі.

Його мати сказала журналістови, що ця хвилина, як вони побачили одно одне після успішної операції, була найдраматичніша в житті їх обоїх. „Сльози радості капали нам по лиці, як ми переконалися, що вперше може бачити свою маму, сестру, рідну хату, — говорила далі мама. Сині занавіси в їдальні, здавалося, так захопили його, що бавився ними кілька хвилин, начеб хотів переконатися, що це правда.

Сам Вотсон сказав, що все те йому здається неправдоподібним. Дерева, цвіти, барви, хату й усіх приятелів усе те бачити вперше. Його найближчі пляни на будучину це найти собі якесь заняття, а потім оженитися. Бо і кохання тут не хибує. Його доглядачкою за час операції була мис Робсон. Як лише Вотсон найде працю, ожениться з мис Робсон.

Іван Тургенєв.

ЧОРНОРОБ І ЧОЛОВІК З БІЛИМИ РУКАМИ.

(Розмова).

— О —

Чорнороб: Пощо до мене лізеш? Чого тобі треба? Ти не наш... Иди проч!

Чоловік з білими руками: Я ваш, брати!

Чорнороб: Як би не так: наш! Ось видумав; Поглянь хоть на мої руки. Бачиш, які брудні? І гноєм від них несе, і дігтем, а твої, ось, руки білі. І чим від них пахне?

Чоловік з білими руками (подаючи свої руки): Понюхай!

Чорнороб (понюхавши руки): Що за притча? Здається залізом від них запосить.

Чоловік з білими руками: Так і є, залізом. Цілих шість літ я на них носив кайдани.

Чорнороб: А за щож це?

Чоловік з білими руками: А за те, що я вашим добром піклувався, хотів освободити вас, сірих, темних людей, ставав проти гнобителів ваших, бунтував... Но, мене і засудили.

Чорнороб: Засудили? Вільнож тобі бунтувати!

По двох роках.

Той сам чорнороб (другому): Слухай, Петре! Памятаеш, торік один такий білоручка розмовляв зі мною?

Другий чорнороб: Памятаю... а що?

Перший чорнороб: Його нині, знай, повісять; такий приказ прийшов.

Другий чорнороб: Все бунтував?

Перший чорнороб: Все бунтував.

Другий чорнороб: Так... Ну, ось що, брате Митре: чи не здалось би нам ту саму петлю роздобути, на якій його вішати будуть? говорять більше щастя з того дома буває!

Перший чорнороб: Це ти справедливо. Треба спробувати, брате Петре.

МАКЯВЕЛЬ ПРО ДЕРЖАВУ І ПОЛІТИКУ

З жадної небезпеки не ратуються без небезпеки.

Панування одного володаря легко веде до тиранії, полку оптиматів — до олігархії, із демократії легко може розвинутися розгнузданість.

Хто звик до свободи, тому кожен ланцюг є тягарем, а кожна стежка — путом.

Причиною розладу в державі є здебільшого мир і примусовий спокій; страх і війна плекають єдність.

Хто змагає до необмеженої влади й не вбиває Брута, або хто засновує республіку й не нещить Брутових синів, той втримається лише короткий час.

Коли люди будуть добре керуватися, то вони не шукатимуть і не багатимуть жадної свободи.

Найголовнішими основами всіх держав є добрі закони і добра зброя.

Війна й любов вимагають таємниці, вірності й мужности.

Добра зброя завжди знайде добрих друзів.

У всіх галузях дасться направити помилку, але не зроблену на війні, бо вона мститься в туж саму мить.

Мужі й зброя, гроші й хліб є головними умовами для ведення війни. Але з цих чотирох умов дві перші найнеобхідніші, бо мужі й зброя знайдуть гроші й хліб, але гроші й хліб не знайдуть мужів і зброї.

Невтрального ненавидить подоланий і зневажає переможець.

Невідомо, хто приносить державі більше шкоди: чи ті, які хотілиб набути чого не мають, чи ті, які хочуть затримати давно набуті права.

Розумний ніколи не буде згиршатися незвичайними вчинками того, хто засновує королівство або впорядковує республіку. Бо огида належить лише тому, хто насилує для руйнування, а не для розбудови.

Республіки й володарі повинні робити вигляд, що виконують з великодушности те, до чого їх змушує необхідність.

Суспільство завжди буде вірити, що все добре має дістати не від тебе, володарю, а від твоїх ворогів.

Сила й неминучість, а не писані зобов'язання змушують володаря тримати слово.

Князь, шляхтич, людина з народу --- кожен може радісно йти на війну, щоб мати мир, але ніхто з них не сміє порушувати мир, щоб мати війну.

Ніколи не було, на мій погляд, корисним залишатися неутральним володареві, коли він слабший ніж один з воюючих, і коли його землі лежать між воюючими державами.

Не той, хто перший хапається за зброю, є винуватцем лиха, а той, хто до цього змушує.

Хто задовольниться половиною перемоги, завжди зробить розумно; бо тільки стратить, як що перемогою змагає цілковито знищити ворога.

Справедлива є війна, яка необхідна й благословенна зброя, на якій спочиває остання надія.

Основою всіх держав є добра військова справа. Де бракує її — там не можуть бути добрими й інші закони.

Для кожної війни, яку починає володар з власної волі, але не може так само її закінчити, мусить він раніш обрахувати свої сили й після них уже скеровувати свої зачіпки.

Юрба дуже часто є завідважна в балачках про діяльність свого володаря. Але коли вона бачить перед очима кару за це, то ніхто не змовляється й усі аж квапляться з послухом. З цього видко, що не треба вважати, чи буде нарід мати про своїх володарів добру чи погану думку.

Умови ламають, коли цього вимагає необхідність.

У сумнівнім положенні, коли рішення вимагатиме відваги, завжди буде існувати непевна двозначність, якщо безсилі будуть і радити й ухвалювати.

Керувати державою значить не що інше, як обходитися з підданими так, щоб вони тобі не могли ані не хотіли шкодити. Для досягнення цього ти мусиш їх або так тримати в руках, щоб вони не мали жадної можливості шкодити тобі, або ребити для них так багато добра, щоб вони не мали жадної підстави бажати зміни своєї долі.

Завжди було згубливим триматися в державних справах середнього шляху, бо ним не здобути друзів й не усунути ворогів.

Нарід стремить, щоб вожди не приказували йому й не гнітили його, а вожди стремлять приказувати народови й гнітити його. Й ці два протилежні собі стремління ведуть у республіці до одної з трох можливостей: до монархії, до свободи або до анархії.

Володар повинен взяти собі на правзір лиса й льва. Лев не може боронитися проти сіті, а лис проти вовка. Тому він мусить, щоб завважити сіть, бути лисом, а щоб застрашити вовків — левом.

Найдосконаліші державні інституції без збройної охорони так само загинуть як і пишнотний королівський палац, що його простори прикрашені золотом і самоцвітами, але не мають даху для охорони від дощу.

Ось загальне правило, яке ніколи не завадить: володареві, що сам не є розумним, не можна добре й порадити.

Про кожну державу прочитаеш ти одне й те саме: перший володар був завжди як Нінус, а останній як Сарданапаль.

Жадні студії не можуть так направити горожан, що керують республікою, як ті, котрі дають можливість зрозуміти причини ненависти й розладу.

Експанзивна держава й миролюбний володар — це неможливе зеднання. Бо обидва мусять бути взаємно подібні, або перша скине другого.

Значно більше шкодить народови зажерливість окремих громадян ніж грабування ворогів. Останнім щастить іноді покласти край, але першим ніколи.

З усіх нещасливих держав найнещасливішою є та, яка дійшла до того, що не може ані замиритися ані воювати далі. До цього доходить держава, коли її мирові умови занадто пошкоджують, або коли при продовженні війни вона стала би здобичею своїх союзників або переможця.

Коли по перемозі при Каннах Ганібалів висланець давав звіт про його діяльність раді старших у Картагіні, то Ганно запитав: „А чи прийшли Римляни просити миру, чи повстали кольонії або Ляціум?” І коли посол мусів заперечити одне й друге, то Ганно зауважив: „Значить війна знаходиться на томуж самому місці, що й перед тим”.

Зневажливі слова проти ворога викликані звичайно зухвальством перемоги або облудливою надією на неї.

Де йде про те, бути батьківщині чи не бути, хай там не буде дозволено запитувати, що є справдливе, або несправдливе, милосердне або жорстоке, похвальне або ганебне, але всі погляди разом і зокрема повинні уступити перед рішенням ратувати життя вітчизни й оборонити її свободу.

(Перикл. Л. М.)

І. Ільф і Е. Петров.

У БОЛЬШЕВИЦЬКОГО СТРИЖІЯ.

(Большевицька гумореска).

Московські голярні перемінилися в читальні. Десь, у глибині кімнати перед синявим зеркалом, працює стрижій в на-пів білому плащі. Та його майже не видно. Його закриває юрба гостей, що жде черги. Наймолодші та недосвідчені коротають час, перечитуючи по двацять разі одиноке число діточого журналу „Комашка”. Журнал цей від частого користування готов розвипатися в порошок. Тужно ворущать вони устами й миттю виучуються напам'ять слова щирого діточого віршика:

Тольо, Кольо і Маруся
Закричали: я сміюся!
По невдачах всіх наш тато
Головою став сільхати.
Бам, дзвін
Бам, бам, дзвін
Несе світло в село він.

Зовсім не так поступає досвідчений гість. Досвідчений гість знає докладно, скільки годин прийдеться підіждати в черзі в стрижія. Тому то він приходить із відповідною щодо ваги книжкою. Частіше всього це буває „Граф Монте Крісто”, повість у шістьох частинах із прольогом і з епільогами, або сучасна епохальна трильогія на шістьсот сторінках друку та зі вступною статтею, в якій подані помилки автора. Того вистарчає достоту. Слова стрижія: заняті місце сходяться із щасливим закінченням повісти.

Та тут починаються нові муки — розкішні тортури.

— Голову раджу мити хною — тихо каже стрижій.

Гість позирає зпід лоба на цінник (миття голови хною — 2 р. 50 коп.) і давай брехати, що він недавно був у лазні.

— Порплів багато — погрожуючо запримічує стрижій — може помиємо „Піксафоном”.

Та гість відмовляється і від „Піксафону” (1 р. 50 коп.). Тоді стрижієве лице набирає виразу, який треба розуміти так: „Щож, а-ля гер, ком а-ля гер, — на війні, як на війні. Бувають ранені, бувають убиті”.

Після того нещасний стрижій починає голити, стараючись із волосяним покриттям зняти також і шкіряне.

Вже в середині операції гість переконується, яку погубну помилку він учинив, і каже дріжучим голосом:

-- А може справді вимити голову „Піксафоном”?

— Вимиємо хною — строго відповідає стрижій.

Гість готовий на все. І розкішні муки починаються. Гостеві миють голову дорогою перською рідиною (хною) та висушують волосся електричною машинкою. Потім знову поливають якоюсь водою та знову сушать серветкою. Далі йде гарячий компрес на лице, сухий оклад на голову, кольтонська вода „Боз”, цвітова вода „фармазаводу” ч. 8, причісування бров спеціальною щіточкою та, поза цінником, насильне виривання волосся з носа та вух хірургічними кліщиками.

Рахунок доходить до п'ятих рублів. Колиж гість пускається до дверей, захитуючись і з горя, його несподівано по плечах бе мітолкою послугач, із вірними та хитрими, наче собачими, очима. Він відбирає останні, заховані на трамвай, десять копійок і по старинному звичаю низько клапняється.

Додому нещасник іде пішки, недоладно мимрить собі під носом: „Дзінь-бам, дзінь-дзінь- бам” і роздумує над абсолютизмом стрижіїв.

Абсолютизм цей безмежний. В сільці Клязма, коло Москви, є голярня, де під звичайним гаслом: „Кольтонська вода — не розкіш, а гігієнічний засіб” висить оповістка господаря:

Сильних, твердих голов і борід я не стрижу.

А що на Клязмі зібралось багато бородачів із сильними та твердими головами, то стригтися їздять вони залізницею до Пушкіно, де їх піддають розкішним мукам.

У Надежинську на 70,000 робучого населення є всього три голярні. Справа голення та стриження стала там надзвичайно дразливою. Колиб Великий Театр постановив нараз виїхати до Надежинська на гостинні виступи, незвичайним успіхом втішався би там „Севільський циркульник”. Цеж місце, де фігаро без усякої черги голить Бартоля, без сумніву викликало би гучні признання, бурю оплесків, овацію.

Давшіше, коли чоловік нараз зачинав запускати бороду, було ясне, що то кіновий актор, який готовився до знимки в ролі опричника в фільмі „Пригоди Івана Грозного”. Тепер свіжа та довга борода показує, що власник її перестав боротися з голярськими чергами, що йому надоїло читати „Графа Монте Хрісто” та що, вкінці, йому годі присвячувати свому підборіддю вільні дні, розумно призначені для відпочинку.

ХОРОБА РАКА.

-----o-----

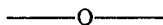
Хворий на рака має майже такі самі вигляди на видування як з будь якої іншої недуги. Це опінія лікарів. Та не зважаючи на те, лікарі не люблять говорити про рака як вилічиму хворобу, в змислі, що кожний випадок є вилічимий.

„Рак, це поважна недуга, як туберкульоза та невилічима”, сказав д-р Чарлс А. Дюкс з Окленд, Калифорнія. Наприклад, одна пацієнтка, 33-літня жінка мала виняту грудь через великого рака. Вона жила нормально через 21 років, виховавши свої діти до зрілості. Коли їй минуло 60 років життя, вона померла від рака, що заатакував кожну частину її організму. Але тимчасом вона прожила 21 років як нормальна під кожним оглядом.

„Нема чого стидатися хвороби рака таксамо як запалення легенів або іншої недуги”, заявив д-р Дюкс, звертаючи увагу на конечність вчасного лікування рака. Він описав випадок чоловіка, котрий роками жив у бараку над бережем моря в Сан Френсиско, скриваючись непаче пустинник зі стиду, щоби хтонебудь не довідався про його недугу рака. Коли на останку зайшов до лікаря, половина його лица була знищена раком, хоч це був легкий до вилікування на початку”.

Нажаль, хворі на рака дуже часто вдаються о поміч запізно. Це мабуть є одною з причин, чому рак стає великим вбивником людей.

ЯК ШУКАТИ ЗА СТРАЧЕНИМ ЛИСТОМ.

Лист, належито заадресований та оплачений, дуже рідко пропадає. В 1932 р. в Злучених Державах вислано 14,150 мільйонів листів, з котрих лиш 300 тисяч пропало. В багато випадках листи недоручено, бо адресат змінив місце свого помешкання без повідомлення до найближчого бюро, а посилаючий не подав своєї зворотної адреси. Такі листи еventуально попадають до особнього складу.

Хто має певну причину вірити, що лист, адресований до нього пропав, може віднести до поштового урядника у своїй місцевості, подаючи коли і де був наданий, яка була зворотна адреса та що було в коверті. Для тої цілі виповнюється формуляр ч. 1510, котрого постачає на жадання поштове бюро.

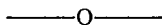
Коли є підозріння на поштового урядника чи робітника, донесення треба слати до найближчого поштового інспектора, як відома його адреса, або прямо до начального поштового інспектора у Вашингтоні. По більших містах до тої справи назначують досвідчених урядовців, котрі не мають багато спільного з доручуванням листів.

Хто не має поштової скринки, листоноші оставляють листи в сінях, де попадають в руки невластивих осіб. Крадіж листів уважають поважним переступством, за що суворо карають.

За пропавший реєстрований лист почта платить відшкодування згідно з деклярованою вартістю та оплатою. Коли не подано вартости листа при надаванні, а оплата виносила 15 центів, відшкодування не буде більше як пять долярів. Реклямацію за відшкодування треба подавати на блянку ч. 565.

Заграничні листи можна асекурувати на підставі договорів між Злученими Державами та деякими європейськими державами. Оплати є дуже малі, а саме від 15 центів до 55 центів на відшкодування до \$100. Реєстровані листи дуже рідко пропадають, бо на них звертають особливу увагу від часу надання аж до доручення призначеній особі.

КОЛИ „СУДДЯ ЛІНЧ” СУДИВ.

Трудно зрозуміти життя давних часів, без пізнання походження та розвою лінчу як способу визначування справедливості. Докладно не відомо, звідки взявся „суддя Лінч”. Ріжні писателі шукали його початків в Ірляндії та Англії, а інші знова серед перших американських кольоністів. Знайшлося теж кілька американських істориків, котрі твердять, що самосуддя товпи чи лінчі започаткував якийсь Чарлі Лінч, американський плянтатор та жовнір з війни за незалежність Злучених Держав. Він жив у Вірджинії, де займався на свій спосіб визначуванням пімсти на злодіїв. Кожного злодія, котрого прилапав, привязував до дерева і потім катував його. Ступивши до американської революційної армії проти Великої Британії, Чарлі Лінч показався противником льяоялістів, званих тогочасно як „тористи”. Лінч та кілька його товаришів становили суд, ніким не вибираний, котрий розправлявся з усіми підозрілими одиницями за прихильність та поміч Англії. Той самий суд часто виконував кару в той спосіб, що казував підозрілих осіб на повішення їх за великі пальці на ногах поки не викликнули „Свобода на завсіді”.

Нема записків, щоби Чарлі Лінч колинебудь вимагав кару смерти. Однак „право Лінча” здобуло собі популярність у ріжних сторонах держави та прибрало багато гостріші форми. У стейтах Савт і Норт Каролайні, перед і якийсь час після революції, самозванчі одиниці доповнювали цивільну владу для визначування строгої справедливості. „Право Лінча” розвивалось особливо на пограничу заходу. Населення на заході зростало скорше ніж цивільна влада могла зорганізуватись, де було досить грабіжників, котрі нападали на нових осадників. Щоби здавити грабіжництво, часто приходилось приміювати „право Лінча”. Люди, переживаючи гіркий досвід напів дикого життя, бажали скорої та безпосередньої справедливості, ніж законних приписів. Вони були привикли полягати на власні сили ніж глядіти законної охорони та не мали терпеливості на легальну процедуру, в котрих злочинці могли викрутитись від вини та кару. В той спосіб витворився звичай думання та ділання західніх піонірів.

Підчас „погоні за золотом” в Каліфорнії, „суддя Лінч” часто видавав присуди смерти і сотки переступників страчено між 1849 і 1860 роками. Бували численні випадки в Монтані. З поліпшенням організації громадського життя, право Лінча ступнево зникало на заході, а лінчування тепер є рідкістю.

Інакше діялось на полудні. Підчас цивільної війни та пізніше, лінчі були широко практиковані в полудневих стейтах з намови Ку Клуks Клену. Згодом той звичай прийнявся як неписане право на полудні для виконання лінчу після осуду товпи на кожнім Нігрови, оскарженім за знасилування або вбивство людини білої раси. Так як підчас лінчу ніколи не дається нагоди на оборону або вияснення чи оправдання, вину часто накидується силою, і тому без найменшого сумніву невинні так як винні люди знаходять страшну кару смерти з рук учасників лінчу.

Лінчі також поширились на інші стейти і Нігри, оскаржені за знасилування чи вбивство, не тільки підлягали лінчуванню чи вішанню, але паленню на кострі в Індіані, Ілліной, Огайо. Через 46 років, від 1885 до 1931 включно, злічовано 4,321 осіб у Злучених Державах, з чого 3,270 Нігрі, і 1,051 людей білої раси.

Заходи проти лінчів повстали в центральних стейтах, де прийнято закони, передвиджуючі суспендування з уряду шерифів, котрим не вдасться охоронити своїх в'язнів перед лінчом, та за переведення лінчу за вбивство. Але учасників лінчів дуже рідко карають, через брак симпатії присяжних до оскаржених.

Однак випадки лінчів меншають. Було пересічно по 91 випадків лінчів річно від 1910 до 1920 року, а по 62 річно від 1920 до 1930 року. Публична опінія почала глядіти на лінчі як на заговор проти американської цивілізації, котрі треба знести. Це відношення яскраво виявилось в промові президента Рузвелта, котрий говорив про лінчі в Мериленд, Мізурі та Каліфорнії як „підлий спосіб гуртового морду”.

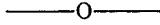
Нарід не повинен нічого робити, що йде проти його чести.

Наполеон Бонапарте.

Грицько Чупринка.

КОЗАЧИЙ ДІМ.

(Із поеми: Лицар-сам.)

Козачий дім. Кругом на стінах
В суворих фарбах, в ріжних змінах
Орнаментичні везерунки
І гордість давньої скарбниці
Списи, та шаблі, та рушниці —
Славетних прадідів дарунки.

Криві турецькі ятагани
Ще свідчать тут про смертні рани,
Що діставалися боями, —
І для нащадків певідомих
На зброї в батьківських хоробах
Кривавий знак лишили плями.

То кров пролітая на полі.
В степу, на морі, на роздолі,
І в Запорозжі і в Скутарі,
В нудній осаді, в обороні,
І в одступанні і в погоні,
І в чорній помсті і в покорі.

Як храм молитви вимагає —
Так дім козачий серце крає
Законом вічного змагання;
Немов історія на плечі
Лягла вагою ворожнечі
Тому, хто має тут мешкання.

О. Олень.

ВОЯЧЕ—БРАТЕ!

„Вояче-брате! Рідний мій,
Сховай свій меч під головою...
Загоїш рани, підеш в бій,
Побемся з смертю самою”.

На смерть порубаний в боях,
В руці і з своєю хорогов'ю
Так говорив старий вояк,
Стогнав і тихо сходив кровю.

Але не слухав молодий,
Він сцілив зуби, стиснув рану,
Він сів на огиря блідий
І зник під крилами туману.

Припав до гриви і застиг.
Вже серце битись перестало.
А кінь все далі й далі біг.
Туди, де все в огні палало.

Кінь чорним вихорем летів,
Зубами гриз, топтав ногами,
А на коні юнак сидів
І обіймав його руками.

Курдидик Анатоль.

БАБСЬКЕ ЛІТО.

(Легенда.)

Скрізь уже по сінокосах.
Уже літо перейшло.
— Осінь вже похмурим димом
Нагинається в село.

І обніжками-межами
Мати Божа кудись йде.
(Лоріжками, що по полі —)
І пряде, пряде, пряде...

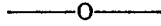
Срібно-біле павутиння
Наче мряка залягло
По ланах, по сірих нивах,
На стерні і на село...

Срібно-біле павутиння
Аж до хмари. Аж до зір!...
Ниточками, наче шовком,
Сповивається простір.

А часами покрай поля
Сонце гляне — заблестить.
...Кажуть, що це Божа Мати
Поле десь благословить...

Дж. Льоброк.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР

Маленька Гануся хоче все знати. Вона звичайно сидить у хаті тихо, слухає нашої розмови та перебиває хіба тоді, як чогось не розуміє. І не, щоби питалася зі збитків. Боже борони! Вона питається лише в крайній потребі. І питає так мило, що чоловік ніяк не може відмовити її скромному бажанню знання.

Аж страх, скільки вона питається. І колиб тут подати лише найголовніші питання вистало би на кілька новель. Говоримо, наприклад жінка і я про хемічні елементи, а вона:

— Мамо, що це таке гелій?

Або:

— Тату, що це таке демократія?

Або:

— Мамо, що то симбіоза?

Або:

— Тату, що то значить: естетичне почування?

Ми попросту мусіли вжити в розмові найзвичайніших слів, бо небезпечно сказати перед Ганусею якесь невідоме слово й оставити дитину в сумніві. Бо тоді вона й тих слів уживатиме безміри.

Та одно питання таки розповім вам ширше. Говорили ми про політику, про часописи. Ми гадали, що Гануся нас і не слухає, тимбільше, що сиділа в кутику та держала свою велику ляльку без правої ноги та лівої руки. Тому то ми безжурно переступили найзвичайніші поняття і воно пізніше пімстилося на нас. Говоримо про журналістів, шефів, відповідальних редакторів. Нараз Гануся:

— Тату, що то значить „редактор”?

— Редактор, дитино, то той чоловік, що пише до газети, а попри це приладжує частину або й усю газету.

— Що це ти розумієш?

— То може так, як я приладжую мою ляльку?

— Менше-більше так.

— Коли так, то я розумію. А що то значить: „шеф”?

— Гм, гм, шеф, то господар усіх тих редакторів. Він їм приказує, як мають писати. Його прикметою є, що звичайно не читає того, що пишуть редактори, однаке каже їм, що мають писати. Словом він великий пан.

Тут настав клопіт. Як їй пояснити, що це таке відповідальний редактор? Чи сказати їй, що відповідальний редактор часто не є редактором? То булоб розчарування. Тому я почав:

— Бачиш, серденько, кожний мусить відповідати за свої вчинки.

— Так, так, я також відповідаю, бо як зроблю щось злого, тоді тато бере різку.

— Так, так дитино! Так і редактори мусять відповідати не лише перед шефом, а також перед державною владою, коли щось такого напишуть.

То, не розумієш цього? Бачиш, дитино, воно так: ти відповідаєш, коли зробиш щось злого у захоронці, не лише перед твоєю учителькою, а також перед мамою, як прийдеш до дому. Так і редактори відповідають і перед шефом і перед державною владою. Отже так: Тому, що не можуть усі рівночасно відповідати, то вони вибирають собі одного, який бере на себе гріхи всіх і він сам відповідає перед владою. Коли котрий провиниться, то відповідальний редактор мусить це відпокутувати.

Знову здивування. Гануся не розуміла, або воно їй не сподобалося.

Минуло кілька днів від того правничого пояснення. Гануся вже не верталася до питання про відповідального редактора. Я думав, що призабула це питання та що я тепер уже матиму волю — бодай на якийсь час.

Та я ошукався.

Пять днів після нашої розмови про редакторів і відповідальних редакторів Гануся вернулася зі захоронки дуже весела.

— Тату, — відізвалася вона -- нині пані учителька сказала, що я не вважаю, а я роздумувала.

— Над чимжеж ти, душенько, роздумувала?

— Я думала про відповідального редактора.

— Ов!

— Я ліпше відповіла, що то є відповідальний редактор, ніж ти!

— Невжеж?

— Відповідальний редактор, то так наче я. Коли ти, тату, посперечаєшся з мамою, тоді я плачу. Або не дивитися на мене, або як я чимнебудь провинюся, тоді вибете мене. Коли кухарка не зварить добре обіду, тоді ви знову до мене, як лише я спитаюся щонебудь. Коли мама сердита, то навіть не глянете на мене, а коли тато сердиться, то мене не поцілує... За все я відповідаю.

Я мусів у душі признати, що Гануся краще від мене відповіла, що це значить відповідальний редактор.

Анрі Діверноа.

ЛЮБОВНІ ЛИСТИ

Пан Гаврило Ресюмен увійшов у свою привітливую кімнату, затер задоволено долоні та сів при бюрку.

Витягнув із шуфляди голубий листовий папір і став писати:

Дорогенький Гаврильцю!

Цими днями минуло девятнацять літ від хвилини, як ми вперше зазнайомилися.

Як скоро проминув той час! Чи пригадуєш собі, дорогенький, той вечір, як ми зазнайомилися на одній з лавок на бульварі Святої Трійці?

Я була така втомлена... В торбинці мала я всього два франки... Я була в крайній нужді... Ти спитався тоді мене:

— Що вам, пані? Бачу, що ви такі пригноблені та сумні.

Я розплакалася. Ніхто досі не говорив до мене так щиро, ніхто досі не журився мною...

Дорогенький, як ми нині знову сиділи на лавочці, здавалося мені, що то пройшло не девятнацять літ, а девятнацять годин...

Твоя рука стискала так спочуваюче мою руку, як і тоді. Ніщо не змінилося!

Твої цілунки були такі горячі та пристрасні, як і колись... Ми знову були молоді!

Кохаю Тебе, Гаврильцю, кохаю!"

Гаврилко зітхнув, перечитав лист іще раз і дописав:

Твоя на віки

НАНА."

Потім виняв коверту. Написав на ній своє ім'я назвище, свою адресу, вложив лист і заліпив.

Тепер надягнув мерщій пальто та вийшов із хати.

Як зійшов зі сходів, пройшов наче крадьки попри сторожеве вікно.

Старий сторож глянув значучо на одного зі знайомих, похитав головою, потім сказав:

— Той старий все ще скривається

Потім додав:

— Щодня вертається в восьмій до дому, не склянку молока та кладеться спати.

Сторожиха й собі додала:

— І що він робить із грішми? — сказала з погордою.

Тимчасом Ресюмен сів до автобусу. Поїхав аж до Бастилі. Там висів. Оглянувся обережно довкола, потім підійшов скоро до поштової скринки та вкинув лист.

Всміхнувся вдоволено та вернувся помало до дому.

Останній лист надав у пощовому уряді при вулиці Буржок...

Передостанній в Пассі.

Від девятнадцять літ самотнім його заняттям було писати до себе самого ці листи.

З весною 1915-го року справді зазнайомився з Наною на Бульварі Святої Трійці.

Заговорив до неї. Вона відповіла:

— Називаюся Нана... Я тут чужа.

— Щож ви тут робите, пані?

— Я приїхала до Парижа, бо думала, що найду якусь службу... та все даремне... Всюди відправляли мене з нічим... Тепер маю при собі всього два франки...

Втиснув їй в руку сто франків.

— Пане! — сказала зі сльозами в очах.

Зірвавсь з лавки, не глянув навіть на неї, а відійшов скоро, засоромлений та неспілий.

Відтоді вже більше ніколи не стрінув її.

То була самотня пригода в його сірому, самотньому житті.

Гаврило був поганий з лиця, передчасно постарівся, хорий, неспілий. Гірка, сумна самота заповнила його серце безмежною розпукою...

На другий день думав тужливо, зі сльозами в очах про незнайому...

Щоби час скорше минув йому, написав листа, який певно написалаб до нього Нана, колиб ближче зазнайомилася з ним.

Дуже йому було приємно, як відчитував цей лист...

Відтоді щодня через дев'ятнадцять літ писав до себе самого придумані любовні листи Нани.

Раз господиня, як звичайно, принесла йому снідання.

— Прошу газети й лист.

Та Ресюмен не відповів, як досі:

— Давайте, скоро! — а зітхнув лише глибоко та з жалем.

— Може пан хорі?

Старенька господиня відсунула фіранки...

Сонішне світло впало ясним відблиском на згорбленого Ресюмена. Лівий бік лица був скорчений від болю, ліве око на-пів заслонене повікою.

Говорив тяжко. Перелякана господиня кинула лист і газети на ліжку.

— Побіжу по лікаря.

Пройшло кілька хвилин, заки найшла лікаря та зателефонувала до родини.

Родина, сестра та шурина прийшли небаром схвильовані. сподівалися великої спадщини. Ресюмен лежав на землі непритомний, лист упав біля нього.

Сестра зараз запримітила лист. Підняла його й уважно перечитала. Потім стала випитувати господиню.

Ця не бачила причини, чому щонебудь малаб укривати. — Так, пан Ресюмен виходив що вчора з хати, а щодня рано приходив такий лист у голубій коверті.

Сестра обурювалася.

І хто то подумав би щось такого про цього святця!

Знайомства!

Самособою, напевно якась собі проста дівчина, що рада була одержати його маєток!

Як вмираючий на кілька хвилин прийшов до притомности, схилилася над ним і солоденько, як лише могла, спиталася:

— Ти знаєш... ця... ну... ця Нана... як вона прийде... що маємо зробити? Впустити її до середини?

Він ледви помітно притакнув головою.

— Так... так... — пробелькотів — впустити, хай увійде...

— Гарна історія — промимрив зідливо шурин. — Цього я ніколи не подумав би про тебе, Гаврилку.

Могло здаватися, що викривлені Гаврилкові уста в цю хвилину укладаються до глумливої усмішки.

Під вечір помер. Сестра примкнула йому очі. А господині сестра сказала дуже енергічно:

— Ми тепер ідемо полагодити найконецніші орудки. Колиб тут хтось прийшов... якась пані... якась пані Нана... прошу сказати, що пан Ресюмен помер і що не має тут чоگونهбудь шукати!

Чоловік чув слова своєї жінки.

Докинув іще лише від себе:

— Колиб робила який бешкет, прошу прикликати поліцію.

130 БІБЛІЙ.

Підчас бурської війни (в Південній Африці) брали собі англійські вояки з фарм, сіл, і міст від Бурів різні річи на спомин. При цьому Бури втратили майже всі свої домашні (родинні) біблії, які в деяких родинах сповняли службу хроніки вже й по 200 літ. Ця втрата була для Бурів передовсім болюча та дала нагоду для різних газетних завваг, передовсім у Франції. В 1903 році почалася в Англії акція, щоби Бурам звернути їх забрані біблії. Проводив цьому рухові лорд Робертс. Тепер після 30 літ до Трансвалю відіслали Бурам 130 біблій.

Ф. Райнштайн.

ЗІ СПОГАДІВ УМИРАЮЧОГО

Я все був дуже цікавий: як то відбувається лікарське „консіліум” і що то такого говорять його учасники. Нераз старався я втиснутись на такі наради, та за кожним разом панове доктори заки почалося „консіліум” випроводжували мене з кімнати недужого, а цей останній не був у силі заспокоїти мою цікавість.

Як відомо „консіліум” скликають лише до дуже тяжко хорих — а ті небаром, після відходу лікарів, переважно вмирають. Щойно на днях вдалося мені зазнати щастя, про яке я мріяв усе життя.

Я занедужав тяжко.

Мій домашній лікар глянув на мене, здвигнув плечима, сів біля мого бюрка і понаписував листи до кількох товаришів. Визначив їм реченець, щоби прийшли в четвертій годині. Тої години ждав я нетерпеливо. Вкінці вибила четверта година. До моєї кімнати стали сходитися спеціалісти: окуліст, гінекольог (запримітили, щоправда, помилку, та вже було запізно), дентист, ортопедист, бальнеольог і кілька інших, не виключаючи спеціаліста від щеплення віспи.

З моїми свояками панове-лікарі зробили те, що робили зі мною при кожнім подібнім випадку. Всіх випросили за двері, замкнули їх на ключ, а опісля, як уже їм ніхто не перешкаджав, повитягали папіроски та цигара, закурили їх, порозсідалися на кріслах, а гінекольог сів навіть на ліжку, що всім тьгарем тіла придавив мої обі ноги.

Потім панове-лікарі стали між собою розмовляти по латинськи. Хоч я, як реаліст, ні словечка не знаю з тієї мови, вдалося мені затишити цілі фрази й уривки:

— Ет ту, Бруте, контра ме? (І ти, Бруте, проти мене? Слова Юлія Цезаря, коли між змовниками на його життя побачив свого приятеля Брута).

На запит лікаря-дентиста була відповідь ортопедиста:

— Сік ітур ад астра. .

А після хвилинки надуми додав:

— Гавдеамус ігітур, ювенес дум сумус (Тож веселімся, поки ми ще молоді), що, як я здогадуюся, мусить бути обидою.

Тоді я зрозумів, що для мене нема ратунку. Лікарі не переставали говорити по латинськи та стали перетрясати кожную з частей мого організму окремо, за виїмком гінекольога, який за весь час експертизи стояв у вікні та посвистував „Похоронний марш” Бетовена.

Потім посипалися опінії:

— Зломання обойчика.

— Склероза на тлі запалення окістної.

— Бронхіт у сполуці з нахилом до товстіння.

А коли я тяжко відітхнув, один із хірургів нараз відізався:

— Туга за рідним краєм! Ніщо інше, панове, як лише ностальгія!

І став мене випитувати.

— Де ви родилися?

— У Геркулянум.

— А що?! — викликнув спочутливо. — Мусимо вислати його, і то негано, до його родинної місцевости.

Зодягли мене на силу та послали одного зі свояків до офісу спальних вагонів.

Ще тогож вечора їхав я поїздом, щоб опісля пересістися на корабель і поїхати до Італії, хоч що я там робитиму, про це не маю поняття.

Самособою я пімстився, бо з дороги висла телеграму: „Я народився в гостинниці „Геркулянум” у нашомуж місті. Нині вже тієї гостинниці нема. Власничкою тієї гостинниці була моя мама. За заподіяну кривду — будьте прокляті!”

Р. S. Заявляю отсим, що я не думав у повищій статті зробити кривду лікарській корпорації. Трапляються, щоправда, випадки, що на консіліях устійнять помилкову діагнозу, та це діється з вини пацієнтів, які не все вмюють вказати: що, де, та як їх болить, а це утруднює завдання консультантів.

Антін Чехов.

ПРОТЕКЦІЯ

На гладкому, блискучому лиці добродія відзеркалювалася страшна скука. Саме витягнув руки після пообідньої дрімки й не знав, що тепер почати. Не мав охоти ні думати ні позіхати. Читати відвик уже Бог зна як давно, до театру було ще завчасно, їхати на прогульку був залінівий. Що робити? Яку розривку знайти собі?

— Якась панночка прийшла, — повідомив Юрко. — Хотілаб говорити з паном.

— Панночка? Гм, що це за одна? Зрештою, всеодно. Попроси.

Тихо ввійшла в кімнату гарна, скромно зодягнена чорнява дівчина. Вклонилася.

— Даруйте, — почала дріжучим голосом — я прошу пана... мені казали, що пан... що пана можна застати лише в шестій годині. Я дочка радника Пальцева...

— Дуже мені приємно! Прошу сідати! Чим можу служити? Алеж прошу сідати, не стидайтесь.

— Я прийшла просити вас щось, — говорила далі дівчина, що сіла та бавилася гудзиками. — Я прийшла просити у вас безплатного залізничого білету, щоби поїхати в рідні сторони. Ви можете вистаратися мені, чула я. Я рада би поїхати, та не..., та я небагата. Мушу поїхати з Петербурга до Курська.

— Гм, так! А чому хочете їхати до Курська? Не подобається вам тут?

— О, мені тут подобається. Та мої батьки. Їду до батьків. Я вже давно не була в них. Мама хора, пишуть мені.

— Гм, а ви тут маєте становище, чи вчитесь?

Дівчина сказала, де та в кого вона занята була, яку платню діставала, скільки було роботи...

— Так, то ви на становищі. Так, так, справді годі сказати, щоби ваша платня була велика. Того не можна сказати. То булоб нелюдністю не дати вам безплатного білету. То ви їдете до батьків? А може маєте також у Курську роман? Такий романик, що? Хе-хе, нареченого? Ви зачервонілися? Та чоґож, цеж гарно. Їдьте, вже пора вам віддаватися. А щож він?

— Урядник.

— Дуже гарно. Їдтеж до Курська. Кажуть, що вже на сто верств від Курська чути борщем і що довкола лазять кухонні таргани. Хе-хе-хе. Певно скучно в цьому Курську? Та здійміть капелюх! Алеж, прошу, не стидайтесь! Юрку, подай чай! Певно скучно в цьому... гм... як він називається... Курську?

Дівчина не сподівалася, що її приймуть так ввічливо. Вона раділа та розповідала про всі розривки, які є в Курську. Її брат є урядником, вуйко вчителем, а сестрінка ходить до гімназії. Юрко приніс чай. Дівчина боязко сягнула по склянку та, боячися, щоб не сьорбала, ковтала чай як-найтихіше. Добродій поглядав на неї та всміхався. Йому вже не було скучно.

— А гарний ваш наречений? — спитався він. — Як ви запізналися з ним?

Дівчина відповіла збентежено на оба питання. Довірчиво присунулася ближче й усмічаючись оповідала, як тут у Петербурзі залицялися до неї та як вона роздавала хлопцям гарбуза. Говорила довго. Закінчила тим, що витягнула з торбинки листа від батьків і прочитала його добродієви. Вибила восьма година.

— Ваш батечко має гарне письмо. А які закрути? Хе-хе! Та мені вже пора, вже зачався театр. Бувайте здорові, Маріє Єфимівно!

— Тож можу сподіватися? — спиталася дівчина та встала.

— Чого?

— Що ви мені вистараєтеся вільний залізничний білет.

— Білет? Гм! У мене не дістанете білета! Ви певно помилилися, ласкава пані. Хе-хе! Ви прийшли не тут, де вам треба було. Побіч мене справді живе якийсь залізничник. А я працюю в банку! Юрку, кажи запрягати! Бувайте здорові, ласкава пані Маріє Єфимівно.

Дівчина зодяглася й вийшла. На других сходах сказали їй, що тамтой... відіхав пів до восьмої до Москви.

Між школярами.

Микольцьо: Ти ухачу, з довгими вухами!

Івась: То правда, що я, як на чоловіка, маю задовгі вуха, але ти, як на осла, то маєш за короткі вуха.

— — — — — 0 — — — — —

Мовчав.

— Як це сталося, що Микола тобі освідчився?

— Цілком просто, він нічого не говорив, я нічого не говорила і так ми дали собі слово...

Всім свідомим Українцям відомо про Школу Українських Танків А. Е. Варениці, і вони відносяться з признанням до методи навчання директора А. Е. Варениці та користають з науки, тож і Ви, без огляду на місцевого побуту, в Нью Йорку або в околиці, можете з цієї науки використати, бо й у Вашій околиці можна провадити Школу Українських Танків. Курси загальні і приватні: для тих, що ще не вчилися, і для тих, що вже вчилися. Українці обох полів від 6 до 35 літ життя. Особливо для старших, а окремо для дітей.

Можете також замовляти виступи. Пишіть до:

ALEXANDER E. WARENYCIA,

Director of UKRAINIAN DANCING SCHOOL,

P. O. Box 226, City Hall Annex, New York, N. Y.

Або вдавайтеся особисто до студія:

ALEXANDER E. WARENYCIA,

Director of UKRAINIAN DANCING SCHOOL,

35 East 2-nd Street, (cor. 2-nd. Avenue), New York, N. Y.

УПЕРТЕ ЗАТВЕРДЖЕННЯ

гази, болі голови, нестравність, лихий апетит, іритация, безсонність, прищі, почуття загального ослаблення — всі такі признаки, як це скаже вам кожний лікар, вимагають засобу, який увільнить кишки від нагромаджених непотрібних матерій і отруй, котрі в них витворюються! Як тільки вичистите кишки, негайно всі ті клопоти зникають. Найуспішнішим, а притім наймилішим середником в тій цілі є

ТРІНЕРА ГІРКЕ ВИНО

Цей лагідно розвільнюючий і шлунковий тонік є вже понад 45 років домашнім засобом тисяч і тисяч українських родин у Злучених Державах і в Канаді. Майже пів століття добре заслуженої слави — це найкращий доказ внутрішньої вартости Трінерового Гіркового Бина. Воно задержалося так довго на ринку тільки тому, що ще ніколи не завело ніякого страждальця. Його складники, гіркі зілля і кори (каскара, буктгори і т. і.) та вистояле каліфорнійське червоне вино творять його успішність. У всіх аптеках.

JOSEPH TRINER CORPORATION,

1333-45 S. ASHLAND AVENUE,

CHICAGO, ILL.

Щасливий.

— Запримічую, що ти від якогось часу перестав нарікати на свою жінку.

— Слушно! Відколи я довідався, що король Сіяму має 600 жінок, чуюся вповні задоволеним зі свого щастя...

— o —

З провінції.

-- Як ловиться риба, Миколо Івановичу?

— Кепсько! Відколи польський уряд задумав дати для Галичини автономію, всі риби повтікали, — зісталися тільки жаби.

— o —

То щастя.

Лікар: З вами дуже зле; ті сині плями на грудях...

Пацієнт: Пане доктор, я працюю в фарбярни і повалявся при роботі.

Лікар: То щастя для вас. В такому разі можу вас виратувати...

РОШІ

ДО КРАЮ ПЕРЕСИЛА-
ЄМО В ДОЛАРАХ І
ТЕЛЕГРАФІЧНО ДО
ВСІХ ЧАСТИЙ СВІТА,
СКОРО І ДЕШЕВО.

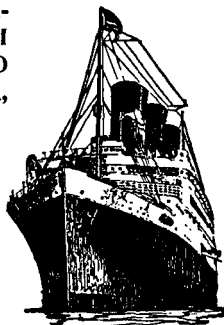
ПРОДАЄМО ШИФКАРТИ на всі лінії до краю і з краю до Америки. Полагоджуємо всі краєві справи дешево і після прав краєвих.

ПРОДАЄМО І ВИМІНЮЄМО дома і фарми і полагоджуємо всі тутешні справи реальностей. В кожній справі просимо кожного Українця в Америці удаватися в повищих справах до свого українського бюро, котрого властителем від 20 літ є АНТІН ПАШУК.

Адреса така:

ANTHONY D. PASHUK

322 NORTH 8th STREET, PHILADELPHIA, PA.

Підозріння.

Жінка: Ходи, мій дорогенький, я тебе поцілую.

Муж: Покажи наперед обі руки.

Жінка: А то навіщо?

Муж: Бо часом ти могла би мати якийсь рахунок до заплачення.

В гайскул.

Професор: З твоєї останньої задачі я набрав переконання, що ти її сам не робив. Скажиж, від котрого осла ти її відписав?

Ученик: Від вашого сина, пане професор.

Цього не вчили.

Ученик (до панни): Ах, Марійко, моя любов, це горіючий вулкан...

— Алеж ви милитеся, вулкан, то серце жінки, а ви маєте гарячу ляву чуття...

— Так? Мене цього не вчили, що є такі вулкани, до котрих треба доливати...

SURMA BOOK & MUSIC CO.,

НАЙБІЛЬШИЙ СКЛАД, УКРАЇНСЬКИХ РЕКОРДІВ, ЗВІЮК,
НОТ І КНИЖОК.

Коли буваєте в Нью Йорку незабудьте вступити до Сурми. Коли не знаєте, як там заїхати, запишіть собі номер телефону і задзвоніть по інформації.

Сурма міститься під ч. 103 Євєну „А”, між 6-тою і 7-мою улицею на „Іст сайд” в Нью Йорку. Телефон: Драй Лак 4-3752.

Скелп Сурми існує від 1918 року. Тисячі покупців вдоволені.

Не тому, що то „свій” скелп, що-би іти до нього, але тому, що ціни певно не вищі як в інших і товар все гарантований.

Перша українська програма через радіо була надана підприємством Сурма.

В Сурмі знайдете українські часописи й журнали, що в інших не знайдете.

В Сурмі купують всі свідомі Українці, підтримують того рода бизнес, бо такий бизнес потрібний для народної справи.

Купуйте в Сурмі: ноти, книжки, рекорди, звійки, як рівнож:

РАДІЯ, ПЯНА, МАШИНИ ДО ПРАННЯ, РЕФРЕДЖІРЕЙТОРИ, МАШИНИ до писання.

СПЕЦІАЛЬНА ОФЕРТА: Подайте нам 5 адресів своїх знакомих, то відстанете від нас гарний дарунок.

SURMA BOOK AND MUSIC CO.,

103 AVENUE A,

NEW YORK, N. Y.

(BETWEEN 6th and 7th STS.).

50 ріжних книжок, буде що читати на цілий рік	\$ 5.00
Звійки (рольки) на п'яно по	75
Картки на Великодні Свята, 6 за ...	25
Листи на Великодні Свята, 6 за ...	50
Писанки артистичні, 12 за	6.00
Шкільні свідоцтва, штука	5
Радіо апарати від	12.50
Комбінації, радіо з фонографом ...	49.50
Фортеп'яни і п'янолі, від	45.00
Фонтанові пера від	1.50
Гармонії від 2 доларів до	700.00

НОВІ УКРАЇНСЬКІ НОТИ:

201 пісень на п'яно	2.00
300 Танців (міжнародних) скрипка або корнет	2.00
128 Пісень і танців на скрипку ...	2.00
34 Пісень на скрипку, Гайворонського	1.00
Твори Барвінського, на п'яно	1.00
Засвістали Козаченки, співанка на п'яно	15
Думка, на скрипку і п'яно, Гайворонського	30
Сеняда, скрипка і п'яно, Гайворонського	30
Український Марш, на скрипку ...	25
Український Марш, на п'яно	35
Служба Божа, 3 голоси і партитура, все розписане, оригінальна ціна \$15.00, тепер	7.50
Шкільний співанник	75
20 нових українських рекордів	5.00
Рекорди для всіх танців Авраменка з альбомом	5.00

РЕКОРДИ.

Оперета „ВЕЧЕРНИЦІ”	\$2.50
ВЕСІЛЯ В ГАЛИЧИНІ (нове) ..	2.50
Богацьке весілля (5 рекордів) ..	3.00
Українське весілля (10 рек.) ...	6.00
10 найкращих рекордів до танцю, награв П. Гуменюк	6.00
10 комічних рекордів Е. Жуковського	5.00

КАЛЕНДАРІ:

Стінні Календарі по	25
Стінні календарі для бізнесу з друком, за 100	14.00
без друку, 25 за	3.75

Краєві календарі на складі.

ОДИНОКЕ ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ

З ДОВГОЛІТНЬОЮ ПРАКТИКОЮ

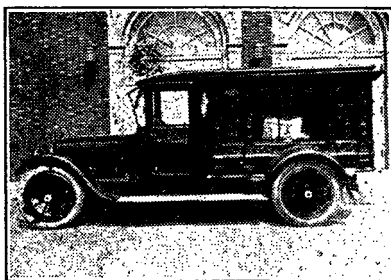
СТЕФАН ЄВУСЯК І СИНИ

МОЖУТЬ БУТИ ВАМ У ВЕЛИКІЙ ПРИСЛУЗІ
В ЧАСІ КОЛИ ПОМІЧ І ПОРАДА Є НАЙПО-
ТРІБНІЙША. ТАКУ ОБСЛУГУ МИ ПРЕДСТАВ-
ЛЯЄМО ВАМ.

ЦІНИ! ЦЕ ВИ РІШАЄТЕ САМІ.

В РАЗІ НЕЩАСЛИВОГО ВИПАДКУ ПРОСИМО
УДАВАТИСЬ ДО НАШОГО ПІДПРИЄМСТВА З
ПОВНИМ ДОВІРЕМ. МИ ОБСЛУЖИМО ВАС
ЧЕСНО І СОВІСНО. ТАКОЖ ДОСТАВЛЯЄМО
АВТОМОБІЛІ НА ВЕСІЛЛЯ, ХРЕСТИНИ І ВСЯ-
КІ ІНШІ ОКАЗІЇ.

УДАВАЙТЕСЬ ДО СВОЇХ, А НЕ ДО ЧУЖИХ.

77 MORRIS STREET, JERSEY CITY, N. J.

Tel. BErgen 4-5989

34 EAST 25th STREET, BAYONNE, N. J.

Tel. BAyonne 3-0540